

אסיפת אמרי"ם

ליקוט דברי תורה דברי התעוררות
ומאמרים מספה"ק לפרשת השבוע

אמרות טהורות וסיפורי צדיקים
המעוררים לעבודת השי"ת

פרשת ויצא - תשפ"ו

קונטרס זה
נערך ונאסף ע"י
אחד מבני החבורה
למען זיכוי הרבים

בכל עיני קונטרס זה
להערות והערות
ניתן לפנות למייל

R5708580@gmail
kolmenachem12@gmail.com

פרשת ויצא

בפרשת ויצא אין לא פרשה פתוחה ולא פרשה סתומה, כך גורסים בעלי המסורה.

אומר ה"שפת" אמת זי"ע: ונראה לומר, כי רמזה התורה בזה שלא זזה מחשבתו של יעקב אבינו מארץ ישראל, ולא הסיח דעתו ממנה עם יציאתו לחוץ לארץ, עד שובו אליה. כמו שנאמר בסוף הפרשה: 'ויפגעו בו מלאכי אלקים'.

זה שאמרה רבקה: 'וישבת עמו ימים אחדים', שיהיו כל הימים באחדות ובדביקות בשורש. ויתכן שזה פירוש הכתוב: 'ויהיו בעיניו ימים אחדים באהבתו אותה', כי על ידי אהבה זו היה דבוק באחדות השכינה.

וזו היתה עיקר כוונת נדרו: 'אם יהיה אלקים עמדי', שלא יהא נפרד מן הדביקות בה' ובשורשו.

הרה"ק ה"בית אברהם" מביא שהרה"ק מלעכוויץ' זי"ע לא אמר בש"ק פ' ויצא דברי תורה, ושאל לו ע"ז הרה"ק ר' שלום וילייקר ז"ל, וענה לו כי בפ' זו נהיה תורה שלימה ממה שאיש יהודי אוכל ושותה, מוליד בנים, ועוסק בעסקיו אפילו בערמומיות, אם הוא לש"ש הוא תורה, כמו שמצינו אצל יעקב אבינו.

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה: (כח י)

המהר"י אסאד צ"ל אומר: שבפסוק זה מרומז בר"ת מאמר חז"ל: 'ויצא יעקב – מ י ד ב א א ליפז ר ש ע ש הוא בן עשו ויתן יעקב לו כל חילו רק בשאר ה מקל'.

הרבי ר' יהונתן בספרו "תפארת יהונתן" כותב: שיעקב אבינו יצא מבאר שבע בערב פסח, ותפילת ערבית שתיתק היתה תפילת ערבית של ליל ראשון של פסח. ובאותו הלילה אמר הקב"ה ליעקב: 'והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך'. והוא סימן לבניו שיהיה אותו הלילה של ליל פסח 'ליל שמורים'.

כותב ה"שפת אמת" זי"ע בליקוטים: 'ויצא יעקב מבאר שבע', וק' דכבר כתוב בפרשה הקודמת, וי"ל [עו' בס' צוף דבש] לפי דברי חז"ל שנטמן בבית עבר י"ד שנה י"ל שהלך אחר כך בחזרה לאביו ולאמו בסתר ליטול רשות מהם קודם הליכתו לחרן, ולא הזכירו הכתוב כמו

שלא הזכיר הי"ד שנים שהטמין עצמו מפני עשו לכן הסתירו הכתוב.

ב"נאות דשא": חילק יציאתו מבאר שבע מביאתו לחרן ולא כללם יחד, כי לא האיש שיצא את באר שבע הוא האיש שבא חרנה, שאחר שנטמן י"ד שנים בתורה באהלי שם ועבר, יצא משם איש אחר ונעלה יותר, ובא ללמדנו שההיטמנות בתורה ראשו ורובו בשכחה מכל מאורעות העולם ומטלותיו, משנה את האדם לבלתי הכר.

ברש"י: מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, בזמן שהצדיק בעיר הוא הודה, הוא זיוה, הוא הדרה. יצא משם פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה.

שואל הרה"ק ה"קדושת לוי" זי"ע: למה לא נאמר וירד יעקב מבאר שבע, כי בכל מקום שהמדובר ביציאה מארץ ישראל לחוץ לארץ נאמר בלשון וירד, לפי ש"ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות", ומי שעוזב את ארץ ישראל הוא יורד, למה תפסה כאן התורה בלשון "ויצא יעקב"?

אלא, לכך אמר רש"י יצא משם פנה הודה פנה זיוה. וזה שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות, היינו ברוחניותה ובקדושתה, ויעקב אבינו כשיצא מבאר שבע פנה הודה, כלומר הכבוד הלך עמו – קדושת ארץ ישראל ואווירה שלה ליווהו, ממילא לגבי יעקב אין זו ירידה, כי כל הזיו והזהרה, ההוד והקדושה של ארץ ישראל הלכו איתו, ולכן כתוב 'וילך חרנה' ולא 'וירד', שהרי לא ירד כלל.

האדמו"ר ר' מנחם מנדל מקוסוב זי"ע אומר: כוונת רש"י לומר, אף שהצדיק עזב את המקום ופנה הודו, זיוו והדרו של אותו מקום, בכל זאת רישומו של הצדיק ניכר, מכירים שהיה צדיק במקום הזה.

ה"מגלה עמוקות" כותב ש ו י צ א זה ר"ת: ו י ר א י עקב צורת א לף. ויל"ב הרמז בזה.

כ"ק האדמו"ר מצאנו שליט"א אמר בהסבר הדבר: דהנה צדיקי אמת מקיימים תמידים כסדרם את הפסוק "שויתי ה' לגדי תמיד", ונודע מספרי אמת שבאם לא ידעו הצדיקים באיזו דרך עליהם לילך, שאבדו את דרכם וכדו', אזי הביטו בשם הוי"ה אשר זה היה מאיר להם ומראה את הדרך אשר עליהם לילך בה.

ולפי"ז י"ל דהנה יע"א היה 'איש תם יושב אהלים' שהיה ספון בין כתלי ביהמ"ד, וא"כ כשיצא מבית אביו ולא ידע להיכן מוטל עליו לשום פעמיו, ובשל כך הוצרך להסתכל בשם הוי"ה ועפ"ז ידע את הדרך הנכונה, וידוע מספרן של צדיקים שבצורת האות אל"ף מרומז שם הוי"ה, כי יש בו מלמעלה ומלמטה שני יודי"ן ובאמצע הוא צורת האות וי"ו ושני היודי"ן בצירוף עם האות וי"ו המה כמספר כ"ו אשר הוא כמנין האותיות של שם הוי"ה, או אז ידע על נכון את דרכו הישרה והיה ביכלתו לראות דרכו.

ולפי"ז מבואר, שלכאורה יקשה כיצד ניגש יעקב אבינו לגלות את האבן מעל פי הבאר, והרי בכדי לגלותו היו מתאספים כל רועי העיר ורק אז יכלו להוריד האבן, וא"כ איפוא האריך הורידו יעקב? אלא כיון שראה על האבן את שם הוי"ה, מכך הסיק והבין כי מוטל עליו לגלות את האבן, וביכלתו לעשות זאת בניקל.

ולפי"ז מבואר מש"כ בעל הטורים: ב' במסורה, הכא, ואידך 'ויגל כבודי'. וצ"ב.

והשתא א"ש, דז"ש 'ויגל את האבן מעל פי הבאר' – וע"ז יתמה כל העובר דהרי היתה האבן גדולה וכיצד סבר להורידו, ולזה קאמר 'ויגל כבודי' – שהוא המשך הכתוב "שויתי ה' לנגדי תמיד", והיינו שראה תמיד לנגד עיניו את שם הוי"ה, 'ומימיני בל אמוט' – שנמצא תמיד שם הוי"ה מעל עינו, ואשר על כן "ישמח לבי ויגל כבודי" שהבין כי באפשרותו להוריד האבן בקל, והבן.

[ד"א מענין לענין באותו ענין. בספר שזכיתי להדפיס "לבם של ישראל" מהרבי ה"לב שמחה" זי"ע בח"ב עמ' קל"ח מביא מכתב קודש נורא שכתב הל"ש לבנו מרן א"ש וזלה"ק:

והנה ראיתי שלשום בחלום שם הוי"ה מאיר באופן נפלא באותיות של זהב – לא פחות ולא יותר – ושמחתי למחרת על המחזה הנורא שלא ראיתי כל ימי חיי בחלומות. וכו' עיי"ש.]

ה"חתם סופר" זצ"ל שואל: הרי גם אברהם אבינו עזב את מקום מגוריו ולמה לא נאמר אצלו "ויצא"? אלא, אברהם גר בין עובדי כוכבים, לא הרגישו בצדיק כשגר אצלם ויציאתו לא עשתה רושם עליהם, מה שאין כן יעקב שהשאיר את יצחק ורבקה, ועליהם עשתה יציאתו רושם.

מספרים שהגאון הגדול רבי איציקל מהמבורג זצ"ל (מחותנו של ה"נודע ביהודה") אנוס היה לנטוש את כסא הרבנות בברוד בגלל הנגישות והרדיפות מצד ראשי הקהל. ערב צאתו את העיר בא כל הקהל להפרד מאתו. נהגו בו כבוד גדול ויתעצבו אל לבם על אשר הרב עוזב את העיר. אמר להם הרב בכעס עצור: יציאת צדיק עושה רושם, רק בשעה שהוא עומד לעזוב ולצאת מהעיר – הקהל מתרגש. קודם לכן, בזמן שבתו בעיר, אין איש שם את לבו אליו. להיפך, ממררים לו את החיים.

וזה שאמר הכתוב: 'ולא יסוף עוד מלאך ה' להראות וגו' אז ידע מנוח כי מלאך ה' הוא [שופטים י כא]. רק בשעה שהמלאך עזב אותם נודע להם "כי מלאך ה' צבקות הוא", אבל בזמן שהיה עמם במחיצתם לא הכירו ולא הרגישו, כי מלאך ה' שוכן בקרבם.

לשם מה מספר לנו הכתוב על יציאתו מבאר שבע, הרי העיקר הוא לדעת לאן הלך?

אלא אי' בספרים: כשאדם הולך ממקום למקום, אפשר שיהיו לו בכך שתי מטרות, האחת לעזוב את המקום שבו היה שרוי, והשניה והיא העיקרית, להגיע למקום אחר.

והנה כאן עמדו לפני יעקב שתי המטרות כאחת – שתי המגמות נפגשו. רבקה אמרה ליעקב לברוח לחרן אל אחיה, כי 'הנה עשו אחיך מתנחם עליך להרגך'. עיקר כוונתה של רבקה היתה איפה להוציאו מבאר שבע, ואילו ליצחק היתה כוונה אחרת: 'קום לך פדנה ארם וגו' וקח לך אשה מבנות לבן אחי אמך'. עיקר הכוונה שילך לחרן.

כשרצה יעקב לקיים מצות כיבוד אב ואם היה עליו לצאת מבאר שבע כדי לקיים דרישת רבקה, וללכת לחרן לקיים דרישת יצחק. לכך נאמר 'ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה'.

וילך חרנה – ברש"י: יצא ללכת לחרן.

אומר החיד"א זצ"ל בשם גאון אחד: בפסוק הקודם אומר רש"י: ולמדנו כאן שנטמן בבית עבר י"ד שנים ואחר כך הלך לחרן. ואפשר לומר בדרך חידוד בכוונת דברי רש"י: על פי מאמרם ז"ל בענין ללמוד תורה ולישא אשה איזה מהן קודם, ומסיק בגמרא: הא לן – בני בבל, והא להו – בני ארץ ישראל. ומפרש רבינו תם:

בני בבל שהם עניים ילמדו תורה תחילה, ובני ארץ ישראל שהם עשירים ישאו נשים תחילה. ולפי זה, בצאתו מבאר שבע, שהיה בידו הון רב, אז החיוב לישא אשה היה קודם, אולם אחר שנשדד על ידי אליפז ונשאר בעירום ובחוסר כל, אז נשתנה הדין והיה עליו להקדים ללמוד תורה, לכן שינה את דרכו ופנה לבית מדרשו של עבר ונתעבב שם י"ד שנה.

ה"משך חכמה" אומר על דברי רש"י: בתחילה יצא בבורח, כגר, בדעתו היה ללכת לחרן למצוא מחסה ומקלט אצל משפחתו. אבל אחר כך כשאמר לו ה' "ושמרתיו בכל אשר תלך" נאמר "וילך ארצה בני קדם", לאו דוקא לחרן, טוב לו בכל מקום, ה' שומרו ה' צלו.

במדרש בתחילת הפרשה: אשא עיני אל ההרים – אל ההורים, מאין יבוא עזרי, עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ.

מבאר הגה"צ ה"ברכת משה" מסערט וז"ל: הכוונה כי כל זמן שהיה יעקב אבינו טמון בבית עבר לא פגע בו היצה"ר, וכאמרם ז"ל: אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש, כי משם ברוח יברח, אבל עתה כשהלך לחרן נשא את עיניו וירא את ההרים, זה היצה"ר שלצדיקים נדמה כהר, ונתיירא מאד ויאמר 'מאין יבא עזרי' – איך אוכל לכבוש הר גבוה כזה, אבל מיד אמר 'אשא עיני אל ההרים' – אל ההורים, 'עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ' – כי כאשר הולך האדם בדרכי אבותיו ובמסורת אבות ומתדבק במעשיהם הטובים, מובטח לו שילך לבטח דרכו ולא יאונה לו כל רע.

במדרש: כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה.

שואל הרה"ק רבי מנחם מנדל מווארקא זי"ע: אם כן, אם הוראתה אינה משתנית בכך, מה נפקא מינה, אם כתובה למ"ד בתחילתה (לחרן) או ה"א בסופה (חרנה)?

אלא, מכאן יוצאת הוראה לכל אדם, אפילו אות אחת ויחידה, מוטל על האדם לכבוש אותה כל כמה שיש לאל ידו, מוטל עליו להתאפק אפילו כדי רגע קט, מתחילת התיבה ועד סופה.

הרה"ח ר' יוסף ליפשיץ ז"ל בספרו "החכמה מאין" כותב: ששמע בשמו של הרה"ק רבי צבי אלימלך מבלאז'וב ה"צבי לצדיק" זי"ע, שהקשה עוד, שכל התיבה 'וילך' נראית כמיותרת, והול"ל 'ויצא יעקב מבאר שבע לחרן', ואם היו כותבים כך, הלא היו מרוויחים אותיות ו' י' כ' מ'וילך' [כי הלמ"ד נצרכת לתיבת 'לחרן'], ואת האות ה' מ'חרנה', ויחדיו הרי הם השם יוה"כ היוצא מס"ת של הפסוק כי מלאכי ו יצו ה' לך והוא השם לשמירה בדרך, ואותו לקח עמו יעקב.

ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישב מראשותיו וישכב במקום ההוא: (כח יא)

הרה"ק ה"בית אהרן" מקרלין זי"ע מפרש: שיעקב אע"ה התפלל על עצמו שיהא יכול לעבוד את ה' בכל מקום שיהיה, ולא יהיה לו מניעה מצד המקום.

ומביא בשם הרה"ק רבי שלמה מקרלין זי"ע הי"ד לפרש: הא דאיתא במדרש [ספרי ואתחנן פיסקא ז] עה"פ 'בכל לבבך', שלא יהא לבך חלוק על המקום. שיש כמה פעמים שנמצאים במצב ובסביבה שאין עובדים שם את ה' כראוי, ויש בני אדם שתולין הסיבה שהם אינם עובדים את השי"ת מחמת המקום, כלומר שאומרים דבמקום זה אין עובדים את השי"ת כראוי ואין מתפללים כאן כראוי, ועל כן גם אני איני יכול ללמוד ולהתפלל ולעבוד את השי"ת כאן כראוי.

על זה אמר המדרש: שלא יהא לבך חלוק על המקום – לומר שמצד המקום אי אפשר לעבוד את השי"ת כראוי, ואם היית במקום אחר היית עובד את השי"ת כראוי, שהרי אם סיבבה ההשגחה לאדם זה שהוא יהיה במקום הזה, אז ודאי שאין המקום שום מניעה לעבודתו, ויכול לעבוד שם את השי"ת כראוי, והמניעה אינו אלא מצד עצמו.

ועל זה התפלל יעקב אבינו שיהא יכול לעבוד את ה' בכל מקום. וזה שאמר 'ויפגע במקום' – דבעת ההיא יצא יעקב מבית יצחק שהוא מקום קדוש, והולך לבית לבן שהוא מקום טומאה, לכן התפלל אז שלא יהא לו המקום שהולך שם שום מניעה לעבודת השי"ת.

ה"כלי יקר" כותב: שהראו ליעקב מקום המקדש לומר שבזכותו יצא מעשו שאומנותו לוטש נחושת וברזל לעשות חרב, ובמקדש כתיב 'לא תניף עליהם ברזל'.

ועוד, עשו מונה לחמה ומקום קדוש זה מכהה גלגל חמה ואינו צריך לשמש, ואדרבה השמש צריכה אליו, ולפיכך החלונות של ביהמ"ק היו רחבות מבחוץ וצרות מבפנים כדי שיהיה האור יוצא מביהמ"ק ומאיר לעולם.

הרה"ק רבי לייבלי איגר זי"ע בספרו "דברי אמת" מבאר: דאין לשער גודל הלב נשבר, שהיה ליעקב אבינו ע"ה בעת צאתו מבית אביו מבאר שבע ללכת לחרן. כי מצינו באע"ה שנצטוו ללכת מבית אביו נחשב לו לנסיון, והנה שם היה לכתו מבית אביו – מתרח, שהיה עובד ע"ז, וגם המקום לא היה מקום קדוש כלל, כי בית תרח היה בחרן, ומגמת נסיעתו של אע"ה היתה אל מקום גילוי שכינתו יתברך, וגם היה לו על זה מאמר מפורש מהשי"ת 'לך לך מארצך', ועם כל זה היה הדבר קשה לפניו, עד שהיה נחשב אצלו לנסיון, על אחת כמה וכמה כאן ביעקב אבינו ע"ה, שהוכרח לעזוב את בית אביו ואמו, יצחק ורביקה קדושי עליון, והמקום היה מקום קדוש באר שבע, ונסיעתו היתה לחרן מקום ההיפוך רח"ל, ולבית לבן הרשע, וגם לא היה על פי ציווי מפורש מהשי"ת, רק בעצת אביו ואמו, בודאי אין לשער גודל השברון לב שהיה לו מזה.

והיינו דכתיב אח"כ 'ויפגע במקום' – ופירש רש"י: שנעקר הר המוריה ובא לכאן, וכל לשון "פגיעה" הוא דבר שלא עלה במחשבה מקודם ובא פתאום, כמו שני אנשים שפוגעים זה בזה בדרך מקרה, כי לפי דעתו היה נראה בעיניו שהוא מתרחק ממקום הקדוש, ואז ראה לפתע פתאום במקום הקדוש, כי האמת, ששורש הקדושה אינו מתרחק לעולם, ועל ידי לבו הנשבר זכה לפגוע במקום המוכן להשראת השכינה, שהוא הר המוריה.

הגאון רבי דוב לנדא שליט"א ר"י סלבודקה מביא מה שאיתא בילקוט שהאבנים ששם יעקב סביב ראשו היו אבני המזבח שעקד בו אברהם את יצחק. וקשה איך נכשל יעקב בהנאה מן ההקדש, ובזית רענן למג"א תירץ שהיא הנאה שלא כדרך, אבל אין תירוץ המג"א מספיק לדעת תוס' בסנהדרין [פ.]. שמעילה בהקדש אסורה גם שלא כדרך הנאה (ונחלקו עליו תוס' פסחים כו. גבי הנאה מצילו של היכל כאשר האריך בזה בספר שער המלך).

ולפי דרך הקושיא יש לתרץ שהוא כתרנגולת שמרדה

שאמרו בגמ' חולין קלט שיצאה מידי מעילה. וכיוון שעברו ימים רבים ולא ידוע לבני אדם שאבנים אלו של גבוה הם אינם תחת יד הקדש. ואמנם תרנגולת שמרדה היא קדושת בדק הבית, וצ"ע אם אמרו כן גם בקדושת הגוף עי' רשב"א שם וברש"י ד"ה ובמקדיש. ועי' חזו"א בכורות יח. י"ז בתחילת דבריו.

ברש"י: ולמדנו שתיקן תפילת ערבית. אומר ה"חידושי הרי"ם" זי"ע: יעקב תיקן שהישועה תבוא מתוך חשכת הלילה, מן החשיכה, בחינת "זרח בחושך אור לישירים".

כתב ה"קול שמחה": המדרגות שהיו לו במקום הקדוש נשארו אצלו, ולהיפך נאמר 'ואדם ביקר בל ילין', אדם שמדרגותיו עוזבות אותו 'נמשל בבהמות נדמו'.

ה"חתם סופר" זצ"ל כותב: שהיום שיעאע"ה הגיע להר המוריה היה בערב שבת, וא"כ תפילת ערבית זו היתה תפילת ליל שבת.

וממשיך שם: שלפי"ז מה שנאמר בהמשך 'וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם' – היה זה ביום השבת. וכיצד הלך בשבת מחוץ לתחום? אלא שיעקב קפץ ע"י שם המפורש, וכיון שאין תחומין למעלה מעשרה טפחים, לכן לא היה לו איסור ללכת חוץ לתחום.

ועפ"י דברי ה"חתם סופר" כתב בספר "בית ישראל" להגר"י טויסיג זצ"ל בשם בנו: שמכאן רמז וסמך למנהגם של ישראל לעשות מי שברך ולנדוד לצרכי ביהכ"נ בשעת קרה"ת בשבת וכן לערוך מגביות קודם קרה"ת בשבת. מכיון ש'ויפגע במקום' – היה בליל שבת, ושם שכב לישון, א"כ מש"כ 'וישכם יעקב בבוקר' – היה זה בבוקרו של יום השבת, ואז נדר נדר כמ"ש 'וידר יעקב נדר לאמר'.

ה"פרדס יוסף" אומר שהדבר צריך ביאור: מדוע תיגרע תפילת ערבית שתיקן יעקב, הבחיר שבאבות, מתפילות שתיקנו אברהם ויצחק? ונראה לומר, שהנה באמת כלל לא רצה יעקב לתקן תפילה, ואמנם התחיל להתפלל תפילת אביו – מנחה, אלא ששקעה לו חמה פתאום ובא לילה וממילא הפכה תפילתו לתפילת ערבית. ולכן תפילת ערבית היא רק רשות, ואנו קיבלנוה לחובה.

ברש"י: ויפגע – כמו ופגע ביריחו, ופגע בדבשת. ורבותינו פירשו לשון תפילה וגו' ללמדך שקפצה לו הארץ.

אמר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע: ונראה לפרש, שהתורה משמיענו בזה, כי האדם צריך להיות אצל קונו כדוגמת בן אצל אביו, כי כשהבן מבקש מאביו דבר חפצו, ככל שרוצה הדבר יותר, הוא מבקש יותר, עד שהוא נראה ממש כ"פגע" בעיני אביו, ולבסוף נענה אביו לבקשתו, כיון שרואה תחנוני הבן עד היכן מגיעים, כן אנו בני", צריכים להתפלל אל ה' כל כך בחוזקה, עד שנהיה "פגע" בעיני אבינו אב הרחמן, וזהו 'ויפגע' – מלשון "פגע".

אומר הרה"ק מראדזמין זי"ע: פעמיים מספרים לנו חז"ל על קפיצת הדרך, אצל יעקב כשהלך לישא אשה ואצל אליעזר עבד אברהם כשהלך לקחת אשה ליצחק. ויש בזה רמז לדורות, בחינת מעשה אבות סימן לבנים. שעה שיגיעו הבנים לפרקם, ובדרך הטבע אין אפשרות לסייעם, אין סיכוי לסידור, לפרנסה, קשה לעשות את הצעד הראשון – עליהם לשים בה' בטחונם. יתאזרו ויתאמצו, ובעזרת ה' יעברו על כל המכשולים, תהיה להם קפיצת הדרך.

שואל הרה"ק ה"תפארת שלמה" זי"ע: הלא להלן נאמר במפורש שיעקב התפלל 'אם יהיה אלקים עמדי' וגו', לשם מה אפוא באה עכשיו תפילה זאת. אלא ללמדינו בא כי לפני שהתפלל יע"א על צרכיו וענייניו האישיים התפלל תחילה על כבודו של השי"ת, הקרוי מקום, ועל בנין ביהמ"ק העתיד להיות במקום זה, כך גם תיקנו חז"ל תחילה את ברכת ה'מלכיות' על כבוד השי"ת ורק לאחר מכן את ברכת ה'זכרונות' על הצרכים האישיים.

אמר הרה"ק מסקולען זי"ע ששמע מהרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע: במאמרם ז"ל [דבר ח א] תפילה עושה מחצה, דמצד הקב"ה הרי הוא תמיד משפיע טובות וכו', והחסרון הוא רק מצד המקבל דע"י העוונות מתקלקלין הכלי קיבול, וע"י התפילה שמתפלל הוא מתקן על דרך הכתוב 'ועשתה את צפורניה', והוא לשון תיקון, היינו עושה, הוא מתקן מחצה היינו חלק מהמקבל וכנ"ל.

'ויפגע במקום – ויקח מאבני המקום – וישכב במקום'. אומר האברבנאל: לפי שעתיד להיות שלשה בתים באותו המקום, והם: הבית אשר בנה שלמה. הבית שבנו עולי בבל והבית אשר עתיד להבנות. לכן הזכירה התורה כאן שלש פעמים שם "מקום": "ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש" – רמז לבית ראשון ולחורבנו. "ויקח מאבני המקום" – רמז לבית שני שלא תהיינה שם כל מתנות ה' בשלמות (מאבני המקום – ולא כל אבני המקום). "וישכב במקום ההוא" – רמז לבית השלישי, שבו תהיה המנוחה והנחלה האמיתית.

ברש"י: עשאו כמין מרוב סביב לראשו שהיה ירא מפני חיות רעות, התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח צדיק, מיד עשאו הקב"ה אבן אחת, וזה שנאמר: 'ויקח את האבן אשר שם מראשותיו'.

בשם הרה"ק מקוברין זי"ע: בימים עברו היו האבנים מריבות ביניהן מי יזכה שיניח הצדיק את ראשו עליה, ואילו היום מריבים הצדיקים ביניהם על כל אבן שתגיע אליו, שכל צדיק אומר 'עליו אניח את ראשי', כל אחד מחפש לעצמו עוד ועוד חסידים, אפילו ששוים כאבנים...

שואל הרבי ר' ברוך ממעז'בוז זי"ע: ומה הטעם שעשה שמירה לראשו יותר מכל גופו? אלא שהצדיקים בטוחים שלא תזיק להם שום בריה בשאר האברים, לפי שהם לא פגמו בהם, ומשא"כ בראש שבו המחשבה 'רצוא ושוב' כהרף עין, מי יכול לומר שהוא ניקיתי לבבי ומוחי לגמרי?...

שואל הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע: סוף סוף מה הועיל הקב"ה בתקנתו? הרי ראשו של יעקב היה מונח רק על קצתה של האבן, ושוב יש מקום לריב בין חלקי האבן. אלא כשיש אחדות, אין קנאה ואין קטטה.

ברש"י: וישכב במקום ההוא – לשון מיעוט. באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה. אומר ה"חתם סופר" זצ"ל: והנה על כרחך ישן היה, אלא שלא שכב מלא קומתו עד עתה שרצה לשכב במקום מלא קומת יצחק שנעקד שם.

כותב הרה"ק ה"ישמח משה" זי"ע: בספר "עבודת השיר" [להג"ר צבי הירש ב"ר רפאל הלוי זצ"ל] פירש הטעם שנשתהה יעקב י"ד שנים בבית שם ועבר [מגילה יז.] לפי שהיה דואג שלא יחטיאנו לבן, כמו שפירש"י על פסוק 'ושבתי בשלום אל בית אבי', והנה, אמרו רז"ל [יומא לח:] מי שעברו רוב שנותיו ולא חטא, שוב לא יחטא, דכתיב [ש"א ב ט] 'רגלי חסידיו ישמור'. עוד איתא [ירושלמי ברכות פ"א ה"א] ד'כימי השמים על הארץ' – הם מנין שנות האבות, דהיינו ת"ק שנה, כי אברהם חי קע"ה, ויצחק ק"פ, ויעקב קמ"ז, ושתי השנים הראשונות של אאע"ה אינם מן המנין, כי בן ג' שנים הכיר את בוראו [נדרים לב.], הרי ת"ק שנה. ויעקב היה סבור שיצחק יחיה כמו אברהם, כי לא ידע שמפני עשיו הרשע נתקצרו שנותיו של אברהם, ונמצא יעקב מגיע לו קנ"ב, ורוב שנותיו הוא ע"ז שנה, כי ע"ו היה החצי מהן, לכן כשיצא יעקב מבית לבן בן ס"ג שנה, נשתהה עוד י"ד שנה בבית שם ועבר, שהם הורוהו והדריכוהו בדרך טובים, ובודאי לא יחטא, כמו שלא חטא בעת שהיה אצל אביו ואמו הצדיקים, ובזה נשלמו ע"ז שנים שהן רוב שנותיו. ומסיים ה"ישמח משה": "עד כאן דבריו בשינוי הלשון ובתוספת ביאור, ודפח"ח ושפתים ישק".

אומר מו' רה"י שליט"א: הנה עמדו המפרשים למה לא נזכר בתורה דבר זה שלמד יעקב אבינו י"ד שנה ואפילו ברמז, והרי כל סיפורי מעשי אבות נועד ללמדנו. אך באמת אינו קושיא, כי הלימוד צריך להיות בסתר ללא רואים ללמוד לשמה ללא תערובת פניות עצמיות, וע"כ בדווקא לא נרמז ללמדנו צורת לימוד התורה בהסתר. וסיים: והלוואי שנזכה פעם ללמוד תורה לשמה ללא מחשבת גאווה וכדומה עבור אנשים אחרים...

ויחלם והנה סולם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים וגו': (כח יב)

במדרש: ר' ברכיה אמר עולם ושליש עולם הראה לו. שואל הגה"ק ה"זרע שמשון" זי"ע: מה הענין שהראה לו עולם ושליש עולם, ומה רמז נתכוונו לרמז ליעקב בכך.

ויש לפרש: דהנה עתה היה עשו בבעס עליו וביקש להורגו על כך שנטל את הברכות שרצה יצחק לברך אותו, ועל כך שנטל את הבכורה במרמה. ויעקב ברח

מחמת פחדו מעשו, ומסתמא היה יעקב מהרהר בלבו גם על הבכורה שלקח ממנו אם אכן תתקיים בידו אם לאו.

ובחלום מראין לאדם מהרהורי לבו [ברכות נו.], ולכן הראו לו עולם ושליש: דהנה העולמות הם שניים, וכשנחלק כל עולם לשלושה – נמצא שהם בין הכל ששה שלישים, והבכור נוטל פי שנים, נמצא שראוי לבכור לקבל חלק ארבעה שלישים מכל העולמות, והיינו עולם ושליש.

זה מ"ש במדרש: עולם ושליש עולם הראה לו. שהראה לו הקב"ה בחלומו כן – כדי לרמוז לו שהוא קיבל ב' חלקים, והיינו שתתקיים בידו הבכורה ולא ביד עשו.

הרה"ק ה"דגל מחנה אפרים" זי"ע כותב: שהאור החיים הק' כתב, כי מה שהוסיף בכל פרט "והנה" הוא לרמז שהיתה זו נבואה ממש, שראה באספקלריה המאירה "והנה" ולא דרך חלום. ונראה להוסיף לפי מאמרם ז"ל חלום – אחד משישים בנבואה. ותיבת "הנה" בגימטריא שישים, ומרמז בכך לפרט שהיו כאן כל שישים החלקים של הנבואה.

הרה"ק ה"אוהב ישראל" זי"ע כותב: שאדם יכול ליקח לעצמו תוכחת מוסר גדול מענין הפרשה, והוא שידע דאף אמנם שהוא 'סולם מוצב ארצה', כלומר שהאדם מוצב בתוך ארציות וגשמיות, אבל 'וראשו מגיע השמימה', שצריך לעשות הכל לשם שמים ולהיות דבוק באלקים, כי אף בעסקי ארציות יהיה ראשו דבוק לשמים.

'והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו' – שבאם יתנהג אדם כראוי אזי יהיה עליה אף למלאכי מעלה על ידו, ואם להיפוך ח"ו יהיה להם ירידה, שהכל תלוי במעשי האדם ואף מלאכי מעלה תלויין בו.

אומר הרה"ק רבי אהרן מקרלין זי"ע: רק כשפועלים בתחתית הארץ ודואגים גם לבני אדם הנחותים ביותר, אפשר להגיע לשמים.

אומר הרה"ק מקוברין זי"ע: 'ויחלום' הוא לשון החלמה וחזק, בזאת יתחזק היהודי, כי הוא סולם מוצב ארצה קרוץ מחומר, אבל הנר"ן שלו מגיע השמימה, אצולים משמי מרומים, ומעשיו מגיעים השמימה, והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, גם מלאכי מעלה יש להם

עלויות וירידות ע"י מעשיו.

בבעל הטורים: סולם בגימט' ממון, ובגימט' עוני, כי זה ישפיל וזה ירים.

אומרים בשם הבעש"ט הק': סולם – ממון, והוא מוצב ארצה, כי ממון זה הבל ואין בו ממש, אבל "וראשו מגיע השמימה" – אם יזכה אדם לשכל ולב טוב יוכל לעלות על ידי הממון למעלות עליונות.

כמו שאמר הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע: רבש"ע! יודע אני שאם תמצה את כל תפילות ישראל יצא מהם רק ממון, כי עיקר תפילתם לו. אבל אם תמצה את הממון יצא ממנו תורה ומעשים טובים, כי למה לו ליהודי ממון – אלא כדי לחנך את בניו לתורה ולהתנאות במצוות וכיוצא באלה.

הרה"ק רבי ישראל מרז'ין זי"ע אמר: בפסוק זה מרומז גודל מעלתה של מצות סעודת "מלוה מלכה". כי הר"ת של **ס** עודת **ל** ויית **מ** לכה הוא סל"ם. ואומר הכתוב 'מוצב ארצה' – היינו הגם שמקיימים אותה ע"י דברים ארציים כאכילה ושתייה, אבל 'וראשו מגיע השמימה' – שמגיע מסעודה זו הארה לעולמות עליונים, כי 'והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו' ותיבת 'בו' רומז על יום ועש"ק היינו ב-ו', היינו המלאכים שיורדים אליו בעש"ק ומלווים אותו מביהכ"נ, עולים למעלה ע"י סעודת מלוה מלכה ויורדים אח"כ עוד פעם ביום ועש"ק הבא לטובה.

הרה"ק ה"אורח לחיים" זי"ע אמר: אם האדם שפל בעיני עצמו שהוא 'מוצב ארצה' – היינו ששקוע בארציות, אזי 'וראשו מגיע השמימה' – הריהו באמת גדול בשמים, כפי שאומר הזוה"ק "מאן דהוא זעיר איהו רב" והוא זוכה לידי כך שיהיה 'והנה ה' נצב עליו' שתהא השכינה שרויה עליו כמאמר הכתוב 'אשכון את דכא'.

שמעתי מהרבי ה"פני מנחם" זי"ע שסיפר: בילדותי שאלני כ"ק אאז"ל הרי השמים היה דבר רך והאיך היה יכול הסולם להישען עליהם, והשיב דשמע מינה שהסולם היה יותר רך, והמשיך ואמר בחיור והיאך היו יכולים המלאכים לעלות בסולם, אלא על כרחך שהם יותר רכים. הכוונה בזה כי כפי רוחניות הדבר ומעלתו כן הוא רכותו.

ידוע קושיית רש"י, הלא מדור המלאכים הוא בשמים ממעל ולפי"ז היה צריך לכתוב תחילה יורדים (משמים לארץ) ואח"כ עולים?

אמר הרה"ק מהוסיאטין זי"ע: שהפסוק עצמו מתרץ קושיא זו, בהא דכתיב "והנה ה' נצב עליו" ור"ל עליו ממש כי יעקב אבינו ע"ה זכה להיות כולו קודש ומרכבה לשכינה, ודיוקנו של יע"א חקוקה למעלה בכסא הכבוד, וכאשר נצטוו המלאכים לשמור על יעקב וללוותו, והם עדיין לא הכירו פני יעקב, כדי לדעת על מי לשמור, מה עשה הקב"ה? העלה את המלאכים מעולמם (שהיא עולם הבריאה) לעולם הכסא, כדי שיסתכלו המלאכים בצורתו החקוקה בכסא הכבוד ולבתר הכי ירדו לארץ ללוותו ולשומרו, ולכך כתיב "מלאכי אלקים עולים (מקודם מעולמם לעולם הכסא, ואחר) ויורדים" (למטה לארץ לשמור על יעקב אבינו).

ידועה אמרת הרבי ה"בית ישראל" זי"ע בשם הרבי ר' מאיר מפרמישלאן זי"ע: אם הולכים לישון כמו יהודי – חולמים חלומות טובים, וסיפר בשם הרבי ר' מאיר'ל מפרמישלאן זי"ע שאמר: בא וראה מה בין חלום לחלום, יעקב אבינו ישן וחלם, חלומו היה – "והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו". פרעה גם חלם חלום, אולם חלומו היה – "והנה מן היאור עולות שבע פרות", שחלם על בהמות, שוורים.

והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך: (כח יג)

אומר ה"מגלה עמוקות" זי"ע: יעקב אבינו השיג כל המעלות והמידות, אך השי"ת הראה לו כי המעלה היותר עליונה והרצויה להשראת השכינה היא מעלת הענוה, וענין זה נרמז בפסוק 'והנה ה' נצב עליו' ר"ת עני"ו.

אומר ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע: כיון ששכב על הארץ, בשפלות, מיד שרתה עליו שכינה.

ברש"י: נצב עליו – לשמרו.

כתב בחידושי ה"חתם סופר" זצ"ל בסוף מסכת חולין וז"ל: מקובלני ממורי הגאון זצ"ל שאין התלמיד זוכה לתכלית השגתו האחרונה כל זמן שהוא חוסה תחת

כנפי רבותיו, עד שיפרד ממנו לגמרי.

ויש לזה ראייה, שלא מצינו שום מעלה ליצחק ולא גילוי שכינה עד אחר מיתת אברהם אבינו ע"ה, וכך ליעקב עד שיצא מבאר שבע, ואז חלם לו.

שואל הרבי ר' העשיל זי"ע: מנין לרש"י הדיוק הזה? אלא, על הפסוק "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו" פירש"י מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאים חוץ לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוץ לארץ ללוותו. וקשה, הרי בינתיים נשאר יעקב בלי שמירה, לכן פירש"י "והנה ה' נצב עליו" – לשמרו.

בספה"ק "יסוד התורה" להרה"ק רבי ברוך מקאסוב זי"ע מבאר: כי יעקב עשה שמירה לעצמו מאבנים, שלא רצה לסמוך על הנס, שהיה סובר שאינו ראוי לנס נגלה, לכך עשה שמירה בדרך הטבע, כדי לתלות את הנס בדרך הטבע, וא"כ אינו נס נגלה אלא נס נסתר המלוכש בדרך הטבע. אבל מ"מ עיקר השמירה לא היה בדרך הטבע אלא מאת ה'.

הרה"ק המגיד מקוז'ניץ זי"ע היה מתרגם את הדבר לאידיש: "אשר אתה שוכב עליה" – "וואס די פרלייגסט זיך אויף איר", כלומר שאתה מוסר נפשך עליה – לך אתננה. כיון שישראל מוסרים נפשם על ארץ ישראל, זה לרצון לה, ויזכו בה.

הוסיף ע"ז הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע: שזה גם מובנו של הפסוק 'ויקח את האבן אשר שם מראשותיו' – האבן אשר שם כל מעיניו בה, שהשקיע את ראשו ורובו בכך.

והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך: (כח יד)

בספה"ק "אך פרי תבואה" מדקדק: דלכאורה קשה למה נכתב 'כעפר הארץ' – ולא 'ככובי השמים'. ומבאר: דהנה העפר הוא מגדל זרעים ומצמיח כל מה שזרעים בו, ובני ישראל הם ג"כ בבחינה זו, אם האדם מיטיב עם חבירו, אז נצמח לו ג"כ טובה, ואם מרע לישראל אז מצמיח לו ג"כ רעות, וזה לשון 'ונברכו בך' – לשון 'מברך ומרכיב'. אבל באומות העולם אינו כן שאין נחשבים לכלום, ואם אדם עושה עמהם טובה אינו מקבל שכר, וכן אם עושה עמהם רעה אינו מקבל

עונש, מפני שהם בבחינת 'מדבר' שאינו מצמיח כלל. והיינו דאמרי אינשי: "וואס מ'טוהט – טוהט מען פאר זיך" ... שכל העושה טובה לאחרים – הרי הוא מטיב לעצמו, והעושה רע לאחרים – גורם רע לעצמו.

כתב ה"דרש והעיון": ישראל נמשלו לכוכבים, לחול, ולעפר. הכוכבים – כל כוכב נבדל לעצמו ואין לו שום התחברות לחבירו. החול – מונחים הגרגרים אחד על יד חבירו אבל אינם דבקים זה לזה. העפר לבדו תכונתו להידבק ולהיות גוש אחד. וברכת ה' ליעקב היתה, שאם בניו יחיו באחדות גמורה ויהיו דבוקים זה לזה, כטבעו של עפר – 'אז ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה'.

בגמרא [במות סג.]: משפחות האדמה – אפילו משפחות הדרות באדמה. אומר הגריד"א שליט"א שיש לפרש: דכיון דקיפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחתיו, נמצא עכשיו שהיו משפחות שדרו ממש באדמה – גם הם יתברכו.

והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשיבותיך אל האדמה הזאת כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך: (כח טו)

להלן בפסוק כ"א נאמר: 'וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך וגו' ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים'. שואל הרה"ק רבי יעקב עמדין זצ"ל: [ד.א. ראיתי בספר ישן, שהבעש"ט הק' התבטא עליו: "דער עמדינ'ר דרייט זעך אין הימעל ווי א בן בית"...] לכאורה תמוה, הרי יעקב חזר על הבטחת ה', כנגד "ושמרתיך בכל אשר תלך" – אמר "אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזאת". ואולם כלפי מה שאמר לו הקב"ה "והשיבותיך אל האדמה" – לא אמר יעקב "והשיבני" – אלא אמר "ושבתי"?

אלא לומר לך, כי בדבר עליה לארץ ישראל אין צריכים לחכות עד שהקב"ה ישוב אל הארץ, אלא האדם בעצמו צריך לשוב ולעלות לארץ ישראל, ורק אז יהיה לו ה' לאלקים. אבל אם ישב בגולה ויחכה שהקב"ה ישיבנו ויביאהו אל הארץ, אז...

מדייק ה"משך חכמה": אמר 'אדמה' ולא 'ארץ', לרמז שישב כשהוא מת ממצרים להאדמה הזאת.

במדרש: רבנן אמרו על הכל השיבו ועל הפרנסה לא השיבו.

אומר המגיד מדובנא זצ"ל: משל לאחד ששלח את בנו למרחקים והכין לו כל הדברים הנחוצים לו בדרך, גם כסף להוצאות הנסיעה. בינתיים נודע לו כי הדרך משובשת בגייסות, אמר האב: מעתה אסע עם בני כדי לשמרו מכל מכשול ופגעי דרכים. בדרך שאל הבן את אביו לכסף שהכין בשבילו. אמר לו האב: הרי אני נוסע אתך וכל מחסורך עלי וכסף למה לך?

וזה שאמרו חז"ל: כי הבטחת ה' היתה 'והנה אנכי עמך'... על הכל השיבו ועל פרנסה לא השיבו וכל מחסורו עליו.

הרה"ק רבי מנחם מנדל מויז'ניץ ה"צמח צדיק" זי"ע שואל: מאי 'עד אשר אם עשיתי', וכי אחרי שיקיים את הבטחתו יעזוב אותו? והלא אי אפשר להתקיים אפילו רגע אחד בלי השגחתו יתברך? אלא הפירוש הוא, אפילו עד שתבוא הישועה הגדולה גם כן לא אעזבך, ותהיה לך בינתיים ישועה קטנה. עד שתחנני...

וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי: (כח טז)

בשם הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע שאמר: כי בלילה כל איש ואיש מתעורר מעט משנתו, כצדיק כאיש המוני, אמנם החילוק בין זה לזה, כי הצדיק כשמתעורר מעט קם תיכף ממשכבו בזריזות וחשקות, ונתלהב לעבודת השם יתברך בתורה ועבודה שירות ותשבחות, אבל לא כן איש המוני גם כאשר מתעורר הופך את עצמו לצד השנית עד שישין עוד די והותר. וזה מאמר הכתוב 'ויקץ יעקב' הצדיק 'משנתו' – 'ויאמר' תיכף ומיד 'אכן יש ה' – 'ויקץ פרעה' – איש המוני 'וישן' – עוד, ודפח"ח

הרה"ק ה"דברי ישראל" ממודז'ץ זי"ע מדייק: הלא דבר הוא, שיעקב הקיץ משנתו רק לאחר שה' הבטיחו כי לא אעזבך – ולא לאחר שאר ההבטחות דלעיל. בהקדם דברי חז"ל במדרש: אמר ר' אסי אף על הפרנסה השיבו שנאמר 'כי לא אעזבך', ואין עזיבה אלא פרנסה, היך דאת אמר 'ולא ראיתי צדיק נעזב'. ובידוע, מעשה אבות סימן לבנים, הרי במעשה זה שיעקב לא הקיץ משנתו עד שה' הבטיחו על הפרנסה,

רמז בשביל בניו אחריו שאין לך דבר מועיל לעורר ולהקיץ את ישראל מן השינה ותרדמת העוה"ז כמו הפרנסה, שכאשר ישראל נושע בפרנסה, מיד וייקץ משנתו לעבודת הבורא.

אומר הרה"ק המוהר"י מווארקא זי"ע: כשאומרים, החייט או הסנדלר ישן, אין זה נכון, כי אדם בשנתו אינו עוסק במלאכתו ואינו לא חייט ולא סנדלר. אבל כשאומרים הרבי ישן, הרי זה אמת וצדק, כי הרבי אף בשעת שנתו הוא רבי...

הרה"ק המוהר"י מבעלזא זי"ע אמר: הנה כאשר ראה יעקב את כל המראות הנפלאות בחלום, התחיל להתחרט על אשר לא ישן עד עתה. אבל מיד נתעורר ואמר 'אין זה' – דמחשבה זו אינה נכונה, כי העוה"ז עיקרו ללמוד תורה ולקיים מצוות, ולא להתענג משכר המצוות, דהעונג מזיו השכינה הוא משכר של המצוה, ומקום התענוג הוא בעוה"ב.

שואל בספר "מאיר עיני ישראל" מהג"ר נתן אולעבסקי זצ"ל – רבה של מוסקבה ועוד: יש להעיר, תיבת 'משנתו', למה? אטו בלעדה לא היינו יודעים כי משנתו הוקץ? ומה היה חסר הכתוב אם היה אומר: 'ויקץ יעקב ויאמר' וגו', ובאמת הלא כן הוא לשון הכתוב 'ויקץ פרעה', 'ויקץ פרעה והנה חלום', ולא נזכר שם אף פעם אחת שהקיץ פרעה משנתו.

ואולי, מפני שפירש רש"י עה"כ 'וישכב במקום ההוא' – לשון מיעוט שדוקא באותו מקום שכב, אבל י"ד שנה ששימש בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה עכ"ל. והיינו שהיה רק מתנמנם, לכן פירש כאן הכתוב 'ויקץ יעקב משנתו' – ולא מתרדמתו.

במדרש: רבי יוחנן אמר- ממשנתו. אומר הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע: המשך הפסוק "ויאמר אכן יש אלקים במקום הזה ואנכי לא ידעתי" ומפרש רש"י: שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה. אם כן לפי דברי רבי יוחנן, גם כאן צריך להיות הפירוש שאילו ידעתי לא הייתי לומד, מכאן נראה שישישן פעולות אשר בזמן ידוע ובמקום ידוע הן עולות גם על לימוד.

ברש"י: שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה. הרה"ק ה"אוהב ישראל" זי"ע אומר: על הפסוק 'וישכב

במקום ההוא' - אומר רש"י לשון מיעוט, באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה. וכשיעקב ראה במקום הזה בשנתו 'והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים', אמר: 'אכן יש ה' במקום הזה', היינו: שגם בשינה אפשר להיות קשור להשם ולעבוד את הבורא – 'ואנכי לא ידעתי', על דרך עבודה כזאת לא ידעתי כל י"ד השנים ששימשתי בית עבר.

הרה"ק ה"תפארת שלמה" זי"ע אומר: 'אכן יש ה' במקום הזה' – אם באמת יש כאן השראת השכינה, אם שורה השכינה במקום הזה, הרי זה בגלל – 'ואנכי לא ידעתי', שבטלתי את היש שבי, את האני שלי, ולא ידעתי מכל אנוכיות, מכל שמץ של כוונה עצמית, אלא הכל למען שמו יתברך, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה.

הרה"ק ה"אור ישראל" מצ'ורטקוב זי"ע אומר: חז"ל אמרו אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו. אולם יעקב כלל לא הרהר ביום שהמקום הזה הוא שער השמים. ולכן האמין שהחלום הזה הוא נבואה אמיתית, וזהו "אכן יש ה' במקום הזה" – אמת הדבר שהשכינה כאן, כי – "ואנכי לא ידעתי" ביום לא חשבתי על כך.

הקדוש המקובל האלקי רבי שמשון מאוסטרפולי זי"ע אומר: לפי חכמי הסוד ראה יעקב את שמו חקוק במרכבה. והוא שאמר: 'ואנכי לא ידעתי'. ידעתי שיש במרכבה אריה נשר כרוב, אותיות א"נ"ך, אבל לא ידעתי שיש במרכבה כל אנכ": אריה נשר כרוב יעקב.

בשם הרבי מקאצק זי"ע: הרי השינה הביאה לו את החלום הנפלא הזה, מה איפה סיבת הצער? אלא, יעקב לא רצה בהשגת מדריגות כמתנה מן השמים, על ידי חלום, שלא על ידי עמל ויגיעה – אילו ידע היה מתאמץ להשיגם בהקיצ, על ידי עבודה ויגיעה.

באור החיים הק' פירש – שאילו לא ידעתי לא ישנתי – שלא היה הולך לישון בלא הכנה מקודם שאהיה ראוי לקבל הנבואה.

בספר "כתר תורה" להרה"ק רבי מאיר מברדיטשוב זי"ע, בנו של הרה"ק מברדיטשוב זי"ע, מביא את דברי

האזה"ח הק', וכתב על זה שהיה ענין גדול בזה מן השמים שלא יוכל יעקב לעשות הכנה לנבואה זו, כי מעשה אבות סימן לבנים, וע"י שהיה יעקב ישן בלי הכנה ועכ"ז זכה לכל ההשפעות הטובות, עי"ז המשיך כן לדורות הבאים דאע"פ שיהיו בנ"י בבחינת שינה ולא יוכלו לעשות הכנה כראוי, אעפ"כ יעזור להם השי"ת ויושעו כמות שהוא, וכמו שמצינו כן בחזקיה המלך שאמר: אני אישן על מטתי ואתה ה' תעזור לי ותלחום מלחמותי כדאי' במד' איכה, והשי"ת אכן עזר לו בלי הכנה, כן יהיה תמיד עם בנ"י בעת שלא יוכלו לעשות הכנה, דאעפ"כ יבואו להם כל ההשפעות והברכות. ומפרש בזה המשך הכתוב: 'אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים', רצ"ל שלא בא לי מראה הנבואה ע"י איזה הכנה שעשיתי, אלא בא ישר מן השמים ע"י שהמקום הוא בית אלקים.

ב"מעגלי צדק" להרה"ק מדענש זי"ע: י"ל עפ"י הדין דדיבהמ"ד אין ישנים לא שינת קבע וכו' ולא ישן בבית המדרש, היינו שלא שכב לישן רק ישן על היד, כמו דוהמע"ה שהיה מתנמנם כסוס בשעת הלימוד, ואין לומר דהו"ל לילך למקום אחר לישון, זה אינו, דהיה נטמן בדיבהמ"ד והיה מפחד לילך למקום אחר, ועתה חשב שאינו בדיבהמ"ד יוכל לשכב ולישון, אבל כשכאן מקום קדוש ביותר בודאי לא היה שוכב, וזש"ה 'ואני לא ידעתי' במקום קדוש כזה יותר קדוש מדיבהמ"ד.

הגה"צ רבי משה שטרנבוך שליט"א ראב"ד העדה"ח מביא: וזכורני ששמעתי כמה פעמים מפי הגרי"ז מבריסק צ"ל את גודל התפעלותו מפסוק זה, שהלא יע"א ע"ה היה שרוי אז בסכנה גדולה מאד, שהרי ברח מעשו שרצה להורגו, והיה בדרכו ללבן שביקש לעקור את הכל, ובדרכו בא אליו אליפז ולקח את כל ממונו, וא"כ לכאורה כאשר קיבל בשנתו הבטחה מהקב"ה – ושמרתיך בכל אשר תלך', היה לו לשמוח שמחה עצומה שמעכשיו הוא מובטח שלא יארע לו עוד שום נזק, אולם למעשה, כאשר קם משנתו ונודע לו שישן במקום שאסור לישן שם, הצטער מאד ואמר 'אילו ידעתי לא ישנתי', והרי שהיה עדיף בעיניו להפסיד את כל הברכות המופלאות הללו שזכה בשנתו אף שהיתה בהם תועלת עצומה ברוחניות, והעיקר שלא לעבור על איסור אחד, כי אם יש חטא הכל לא משתלם..

ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים: (כח יז)

אומר ה"שפת אמת" זי"ע: איש אחר במקומו היה מתגאה בחלום כזה, ואילו על יעקב נפלו פחד ויראה. סימן שזו היתה נבואת אמת. ועל ידי יראה זו זכה שזה יהיה מקום המקדש "אין זה כי אם בית אלקים", ומובא במדרשים, שהראהו המקדש בנוי וחרב, לפי שעיקר קיום בית המקדש הוא על ידי יראה זו, ואין קיומו של זה אלא על ידי יראת שמים. ולכן לפי מה שיש יראת שמים בבני ישראל מתקיים בית המקדש, כנאמר 'יראת ה' טהורה – עומדת לעד'. ועל ידי יראה נפתח פתח בכל מקום "וזה שער השמים".

פירש רש"י: שבית המקדש של מעלה מכוון כנגד ביהמ"ק של מטה.

שואל הרה"ק המוהרי"ד מבעלזא זי"ע: בפ' בשלח [טו יז] פירש"י והגמ' ובמד' שביהמ"ק של מטה מכוון כנגד ביהמ"ק של מעלה, וא"כ למה שינה כאן דביהמ"ק של מעלה מכוון כנגד ביהמ"ק של מטה?

ואמר: משום דכאן לא היה ביהמ"ק על מקומו, דהא קפצה לו הארץ עד בית קל, והלך גם הביהמ"ק של מעלה ועמד כנגד הביהמ"ק של מטה, ע"כ ניחא למה שינה רש"י ז"ל מפירושו, דכיון דמקודם היה שם ביהמ"ק של מטה, ואח"כ נעתק גם ביהמ"ק של מעלה לשם, על כן שייך לומר כך.

חז"ל אמרו אברהם קראו "הר", יצחק קראו "שדה", ויעקב קראו "בית".

אמר הרה"ק רבי שמעון שלום מאמשינוב זי"ע: אברהם התחיל לפרסם אלוקות בעולם והיה ענין האלוקות נראה לאנשים כמו הר גבוה, שאין יכולין לעלות אליו אלא יחידי סגולה. אחריו המשיך יצחק, עד שהאלוקות נראתה לעולם כשדה, שהכל צריכין לו לפרנסתו, בא יעקב ועשה את הקדושה והאלוקות בבית ומעון שאדם דר בתוכו תמיד, בקיץ ובחורף, ובו מנוחתו ושלוותו, אשרו ותענוגו.

ברש"י: אמר, אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו. יהיב דעתיה למהדר, וחזר עד בית קל וקפצה לו הדרך.

שואל הרבי מקאצק זי"ע: מדוע באמת לא התפלל קודם בהר המוריה?

אלא כאשר הכיר יעקב גודל הקדושה ששרתה שם ע"י תפילת אבותיו, נעשה שפל בעיניו, וסבר שאינו ראוי להתפלל שם, אבל לאחר שעבר מן המקום, התיישב בדעתו, מאחר ואין איש שיחזיק בקדושת אבותיו, א"כ עכ"פ יהיה כננס ע"ג הענק, מיד יהיב דעתיה למיהדר.

ה"חידושי הרי"ם" זי"ע מתרץ: אלא יעקאע"ה היה הצדיק האמיתי, וכשהרגיש צורך להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, לא רצה לעשות את זה אגב עוברו במקום, אלא עבר את המקום וחזר במכוון לשם באופן מיוחד, וזה לימוד לכל אדם.

הרה"ק רבי שמעון שלום מאמשינוב זי"ע אמר בשם אביו הרה"ק רבי מנחם זי"ע לתרץ: שיעקב אבינו וויתר על ההשגות, שיכל לקבל במקום שהתפללו אבותיו, וקודם הלך לקיים מצות כיבוד אם ואם, ורק אחר שגמר לקיים את המצוה הראשונה שהגיע לחרן אז יהיב דעתיה למיהדר, ס'איז איהם א שאהד געווען צו פארליך [חבל לו להפסיד את זה] וביקש להשיג גם זאת, ואז קפצה לו הארץ.

מסופר, שפעם רצה הגאון מטשעבין צוק"ל להוכיח אחד שהתחיל להיות מחמיר יותר מאביו החסיד בכל מיני חומרות וענינים. אמר לו רבינו בצחות: דאי' ביעקב שקפצה לו הדרך כשיהיב דעתיה למיהדר ואמר יכול שהייתי במקום שהתפללו אבותיו וכו'. ויש להבין מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר, אלא מתחילה סבר כמו שאי' רשב"י אומר שאלו שתורתם אומנותם פטורים מתפילה, כי העיקר הוא תורה, אך אח"כ יהיב דעתיה – אז קלוגער מעהר וואו דער טאטע דארף מען נישט זיין...

כתוב בספר "דורש טוב" מהרה"ק ר' שלמה מצ'ורטקוב צוק"ל: שהמגיד הק' היתה עבודתו בתורה ותפלה על גאולתו ופדות נפשנו ובדביקות והתלהבות כל כך, עד שאי אפשר להעלות זאת על הדעת, וכמו שסיפר כ"ק זקני מטשורטקוב צ"ל מעבודתו הגדולה, כי בעת שהיה המגיד הק' ז"ל בעיר טולשין, היה הולך בבוקר השכם לנחל לטבול שמה, ובחורף בשובו מטבילתו, היו רישומים מדם כפות רגליו לכל אורך הדרך, שהיתה זרועה שלג, לפי שנעליו קרועות היו, שהיה אביון גדול ומפאת הכפור נפצעו רגליו, והוא לא

היה משים לבו לזה, ובזריזות הלך תיכף לבית הכנסת להתפלל וגם שמה היה קר מאוד, וכאשר התחיל להתפלל והגיע אך ל"ברוך שאמר" היה נאלץ להשליך את הטלית מראשו מגודל החום שהיה לו מעבודתו והתלהבותו בתפלה.

לכן אנחנו בניו ותלמידיו צריכים גם כן לאמור כמו יעקב אבינו ע"ה "אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי", כאשר המכוון הוא לאו דוקא על מקום מגורם – טולשין וכדומה – אלא שאם באו למקומם בתפילה שהמה התפללו – קריאת שמע, ש"ע ואמירת תהילים – ועבודתם והתלהבותם שהיו מעל לכוח האנושי, כן צריכים אנחנו לאמץ את כל כוחנו והתלהבותנו לעבודת הבורא, ואם אי אפשר להגיע למדרגתם, אך אנו, על כל פנים נעשה את שלנו והקב"ה יהיה בעזרנו, אכי"ר.

וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשתיו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה: (כח יח)

שמעתי מהרה"ק מקאליב זי"ע שאמר בשם ספר "פענח דא" שהקשה: מנין היה לו ליעקב שמן, הלא אליפז בן עשו רדף אחריו וגזל ממנו כל אשר לו. ותירץ, שנשאר ליעקב 'המקל' שלו, כדכתיב 'כי במקלי עברתי את הירדן', והמקל הזה היה חלול מבפנים, ויעקב היה ממלא אותו תמיד בשמן, כדי שיוכל להדליק ממנו נר ללמוד תורה לאורו.

'ויצק שמן על ראשה' – לקדשה במשיחה. שואל ה"אזנים לתורה": להלן נאמר 'ויסך עליה נסך ויצק עליה שמן', ולמה לא נסך גם עכשיו נסך יין? וי"ל, מפני שניסוך היין בא לשם שמחה, והלויים היו שרים בשיר על הנסכים. ולכן כשיצא יעקב מא"י לחו"ל לא נסך יין, כי אין שמחה כשיוצאים, ולו גם ברשות, מארץ ישראל לחו"ל. אולם כששב יעקב לארץ ישראל, היתה שמחה לפני הקב"ה, ואז נאמר "ויסך עליה נסך".

ואמנם ב' נסכים נאמר: 'כי תבאו אל ארץ מושבותיכם' ואיתא בספרי: 'כי תבואו' - כאן בא הכתוב ללמדך שלא נתחייבו ישראל בנסכים אלא מביאתם לארץ.

בשם הבעש"ט הק': דקשה, דבשלמא אם היה עומד אדם זר כנגדו והיה אומר שאין זה בית אלקים, רק בית

אחר כמו אכסניא וכדומה שייך לומר בלשון "זה", - 'אין זה כמו שאתה אומר, כי אם בית אלקים הוא, אבל כיון ששום אדם לא עמד להכחישו, מהו הלשון אין זה כי אם בית אלקים', והוי לי' לומר ודאי! בית אלקים.

ופירש עפ"י הגמ' [שבת לא] מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד, ופירש רש"י ז"ל [יומא ע] דהתורה היא בית שער ליראה.

והנה ידוע שיעקב היה נטמן בבית עבר י"ד שנה, ועסק בתורה קודם שהלך לחרן. והנה כל הי"ד שנה, לא הרגיש עדיין יראה כמו שהרגיש כאן בהר המוריה מקום בית המקדש. על כן אמר כך, מכח שאני רואה מה נורא המקום הזה, אני גוזר ואומר "אין זה כי אם בית אלקים" זה עיקר ביתי ודירתי כמו ביתי בית תפילה. וזה – פרוש תלמודי שיש בידי מבית עבר, הוא שער השמים לבד, שאינו אלא תרעא לדרתא.

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש: (כח כ)

כתב האוה"ח הק' ז"ל: פירוש שהוציא הנדר בשפתיו, כי זולת זה נדר בלב אינו נדר ולכן אמר 'לאמר' שהוציא בפיו.

והקשו האחרונים: לכאורה תמוה למה צריך לבטא בשפתיו, הלא קי"ל [ר"מ הל' קרבנות פי"ד ה"א] דבקדשים יכולים להקדיש במחשבה לחוד?

ותירץ הגרב"ש שניאורסון ראש ישיבת טשעבין זצ"ל: עפ"י מה דאי' ממהר"י קורקוס בהל' מעשה הקרבנות פי"ד הי"ב, דכי אמרינן דהוי הקדש במחשבה היינו לחייב אותו, אבל אין עוברים על לאו דבל תאחר אלא בהוציאו בפיו. דלאו דבל תאחר גבי הוציא בפיו כתיב, וא"כ כאן ביעאע"ה שנענש על איחור הנדר כמ"ש חז"ל והובא ברש"י להלן [לה ה] ז"ל: קום עלה, לפי שאחרת נדרך נענשת, ע"כ שנדרו היה בפיו דאם היה רק בלב לא היה נענש.

מפרש הרה"ק ה"ב עין" זי"ע: כי בצאתו מארץ ישראל לחו"ל נתיירא שמא חלילה יפגום במדותיו, כי בהיותו בא"י היה איש תם במדותיו, כי א"י קדוש הוא, והמקום מסייעו לעבודת הבורא, אבל חו"ל שהוא מקור הקליפות אינו כל כך בניקל לעבודת הבורא ב"ה, וע"כ נתיירא יעקב בצאתו לחו"ל שלא יפגום ח"ו במדותיו הקדושים. על זה: 'וידר יעקב נדר' – ועשה לעצמו

סייגים ונדירים וקדש עצמו במותר לו, וה' היה בעזרו ותיקן את מדותיו.

שואל הרה"ק מרוז'ין זי"ע: מה תיבת 'לאמר', המתפרש תמיד לומר לאחרים, ולכאורה הכא זה לא שייך, דלמי אמר?

אלא הכוונה בזה שיעאע"ה תיקן לדורות הבאים אחריו, אשר כל איש ישראל יאמר תמיד 'אם יהיה אלקים עמדי', ר"ל לפני כל עשייה ופעולה שהאדם מוכן לעשות יקדים לומר: "אם ירצה ה'", ובעזה"י", וזהו 'לאמר' לומר לאחרים היינו לכלל ישראל, ללמד אותם האי הנהגה טובה למען ידעו לעשות כן.

אומר הרה"ק האדמוה"ז מסדיגורה זי"ע: יעקב אבינו ע"ה ביקש מאת ה' שאם נגזר ח"ו שיהיה בחינת 'אלקים' בעולם, היינו דינים וגבורות, ע"ז אני מבקש 'עמדי' – שאדע לכל הפחות מזה כי צדיק הדור צריך לדעת אם שורה דינים כדי שיוכל לבטלם ולהמתיקם בשורשם.

בבעל הטורים: ב' במסורת. הכא, ואידך ומלא את ידו "ללבוש" את הבגדים [ויקרא כא י].

מפרש הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע: בהקדם מה שידוע שכאשר הקב"ה מביא יסורים ועונשים על האדם, ועל ידי זה הוא שב בתשובה, זה נקרא תשובה מיראה, וכאשר הקב"ה מטיב עמו בכל מיני הטבות והוא מתבונן שאינו ראוי לכך מחמת רוע מעלליו, ומתחרט בכל לבו, זהו תשובה מאהבה, והנה אמרו חז"ל דע"י תשובה מאהבה זדונות נעשין כזכויות.

וזהו השייכות בין ב' הפסוקים: לרמז שיעקב התפלל אם יהיה אלקים עמדי ונתן לי לחם לאכול ובגד "ללבוש" – שפע וכל טוב, ואז – 'ושבתי בשלום אל בית אבי שבשמים' – אשוב בתשובה שלימה, שזהו תשובה מאהבה כנ"ל. הרי על ידי זה אזכה שיקויים ומלא את ידו "ללבוש" את הבגדים, ש"בגדים" רומז לעבירות – כמאמרם ז"ל אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו, יתהפכו לזכויות ולמצוות הנקראים לבושים כנודע.

ה"שושני לקט" (בסידור השל"ה) אומר: על הפסוק בתהלים: 'אל תבטחו בנדיבים', אומר המדרש שדוד היה ראוי להיות נפל, ואדם הראשון נתן לו משנותיו, שנקצבו לו לאלף שנים, ע' שנים. אמנם כשאדם הגיע

לתתק"ל שנה והגיע זמנו למות, רצה לחזור בו ממתנתו והראה לו הקב"ה שעתיד אחד מבניו לקיים נדרו וזה יעקב שנאמר 'וידר יעקב נדר' וקיים את נדרו.

ועל זה נאמר: 'אל תבטחו בנדיבים בן אדם' – הרמז על אדם הראשון, 'תצא רוחו' – כאשר הרגיש שנשמתו יוצאת עבור נדרו שתרם ע' שנים לדוד משנותיו – 'ביום ההוא אבדו עשתונותיו' – רצה לחזור בו – 'אשרי שקל יעקב בעזרו' – לולא ה' שהראה לו את יעקב שקיים נדרו, לא היה אדם הראשון מקיים נדרו.

שואל ה"אורח לחיים": למה הזכיר בזה שם אלקים שהוא מידת הדין?

ומתוך, כי יעקב אבינו התפלל שיזכה להגיע למדרגה כזו בצדקות, שפרנסתו תגיע לו בדין ובמשפט ולא בצדקה וברחמים. כדברי חז"ל: 'שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה' – אלה הצדיקים, שכל העולם כולו ניזונו בצדקה והם ניזונו בזרוע [ברכות יז].

'והיה ה' לי לאלקים' – אומר הרה"ק רבי חיים מאיר מויז'ניץ זי"ע: עפ"י מאמרו של בעל ה"צמח צדיק" זי"ע עה"פ 'אך טוב וחסד ירדפוני', שדוד המע"ה ביקש שבאשר חפץ הקב"ה להענישו ירדפהו בטוב וחסד, שמתוך שמקבל הטוב מתבייש ואומר בנפשו, אני חטאתי והקב"ה הוא אב כה רחום וחנון ועודנו משפיע לי כל טוב. ועי"כ חוזר בתשובה.

וזה שביקש יעקב אבינו 'והי' ה' לי לאלקים', שמדת הרחמים תהיה לי למידת הדין, ר"ל ששפע רחמיו וחסדיו שתשפיע לי, יהיו לי השבט המייסר על רעתי – לשוב בתשובה.

הרב שמשון רפאל הירש זצ"ל שואל: הרי כבר הבטיח לו הקב"ה "ושמרתיו בכל אשר תלך" – וכי היה יעקב מסופק ח"ו בקיום הבטחת הקב"ה?

אלא, יעקב ביקש גם שמירה רוחנית, השמירה שהבטיח לו ה' היתה שמירה גשמית, שמירת הגוף, שהיא ביד ה', אבל על שמירת הנפש, הלא אמרו חז"ל: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, לכן אמר בלשון ספק: "אם" יהיה אלקים עמדי.

הגאון מקוטנא ה"ישועות מלכו" צוק"ל אומר: נאמר 'שמרה נפשי כי חסיד אני', לכאורה אם הוא חסיד אינו צריך לשמירה מיוחדת יותר מאשר איש פשוט ובינוני.

אלא, חסיד מכניס עצמו בדרכים מסובכות, וממריא למדרגות גבוהות לפניו משורת הדין, והיצר מפתהו – די לך במה שאסרה התורה, וזה צריך שמירה יתירה.

בגמרא [ברכות יא] "מה דרך רשות". הרי שדרך הוא דבר שהוא רשות. אומר הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע: הוא שביקש יעקב אבינו: ושמרני בדרך, היינו שגם דברי הרשות, כגון אכילה ושתייה, משא ומתן וכו' יהיו בקדושה.

שואל הרה"ק ה"אaron עדות" מביאלובז'יג זי"ע: לשם מה הלחם והבגדים אם לא למאכל ולמלבוש? אלא, הוא הולך לבית לבן, התפלל שהמאכלים יהיו כשרים, והבגדים בלי שעטנז...

שואל הרה"ק רבי משה לייב מססוב זי"ע: הא פשיטא דלחם – הוא לאכול, ובגד – הוא ללבוש, והיה לכתוב לומר ונתן לי לחם ובגד?

אכן הכוונה היא, שיש אדם שיש לו הכל די צרכו, אבל מדת הדין מתוחה עליו ר"ל, והוא בהעדר הבריות, שלא יוכל ליהנות מכל מה שיש לו, הן בענין המחיה והכלכלה, והן בענין ההלבשה, וכן יש אדם שרגיל בתענוגים ומלבושים נאים למותניו, וח"ו נהפך עליו הגלגל וירד מנכסיו, וא"א לו להשיג לימודו וכו'.

ע"כ ביקש יעקב אבינו ע"ה 'ונתן לי לחם לאכול' – ר"ל מאכלים כאלו המתאימים להרגלי, כדי שאוכל לאכלם, 'ובגד ללבוש' ר"ל מלבושים כאלה שהמה לפי הרגלי וכבודי, שאוכל ללבושם, שלא ישלוט עליו ח"ו שום חולי ושום דבר המונע וישפיע עליו ה' יתברך הכל לפי טבעו וכבודו.

הרה"ק רבי מרדכי'לה מנדבורנה זי"ע מבאר: שיעק"א ע"ה לא התכוון רק לעצמו, וזש"כ 'ונתן לי לחם' – דהיינו לעצמי, 'לאכול' – היינו להאכיל לאחרים, ו'בגד' – היינו לעצמי, 'ללבוש' – היינו להלביש לאחרים.

בביתו של הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, שררה העניות במלוא עוזה, הגיעו הדברים לכך שפעם אף הוצרך למשכן את מעילו כדי להביא לחם לביתו.

בשעת מעשה אמר הרבי: עתה מבין אני טוב יותר את בקשת יעקב אבינו ע"ה 'ונתן לי לחם לאכול ובגד

ללבוש' – ומה הן אריכות המילים? והלא פשוט הוא שהלחם הוא בשביל לאכול והבגד הוא בשביל ללבוש? אלא שעתה הבנתי, הבקשה היא שהבגד יהיה בשביל ללבוש, ולא בגד בשביל לאכול, היינו שלא יצטרך לתת את הבגד כמשכון עבור אוכל...

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע שאל: הרי יצחק היה נגיד גדול – האם הוא השאיר ירושה או לא זה אינני יודע – אבל בשביל לחם היה לו, ומה א"כ היתה בקשת יעקב אבינו?

ותירץ, דאי' במדרשים אצל אליעזר שהלך לעשות שידוך ליצחק בבית לבן, כשנתנו לו לאכול אמר: 'לא אוכל עד אם דברתי דברי', ואיתא שנתנו לו סם המות, ואי' ב"תפארת שלמה" שלא היה סם ממש, אלא שהוא בא מכזה בית קדוש אז מה שהוא רק היה אוכל שם זה היה סם עבורו.

גם כאן אצל יעאע"ה, שהלך לכאלה מקומות אז הוא ביקש שהוא יוכל לאכול ולא יזיק לו, ואכן לבן רצה כל הזמן להכשילו.

בסעודת הנשואין של נכדי ה"קדושת לוי" זי"ע והרב בעל "התניא" זי"ע, אמר בעל התניא למחותנו: לחיים מחותן! השם יתברך יעזור לנו בגשמיות וברוחניות. שאלו הרב מברדיטשוב: הא כיצד, מחותן? גשמיות קודמת לרוחניות? השיב בעל ה"תניא": כך מצינו אצל יעקב אבינו "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש וגו' והיה ה' לי לאלקים", הרי שמקדים גשמיות לרוחניות. שאל שוב הרב מברדיטשוב: כלום יש לדמות הגשמיות של יעקב לזו שלנו? השיב הרב בעל ה"תניא": וכלום יש לדמות הרוחניות שלנו לזו של יעקב?...?

ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים: (כח כא)

אומר ה"כתב סופר" זצ"ל: ביחס ללבן ומשפחתו ודאי שהיה יעקב נחשב לצדיק ושלם, אבל הוא ביקש מהשם שיעזור לו להשיג שלימות גם ביחס ל"בית אבי", בסביבה של צדיקים ותמימים "ושבתי בשלום אל בית אבי".

הרה"ק מקוסוב זי"ע אומר: כשאשוב לבית אבי, לארץ ישראל, "והיה ה' לי לאלקים", שהדר בחוץ לארץ דומה

כמי שאין לו אלוך.

שואל הרה"ק המהר"ש מבעלזא זי"ע: הרי אמרו חז"ל הנפטר מן המת אל יאמר לו לך שלום אלא לך בשלום, הנפטר מן החי אל יאמר לו לך בשלום אלא לך שלום וכו', ולפי"ז היה לו ליעקב לומר "ושבתי לשלום"?

וי"ל, שיעאע"ה ביקש כאן שהשי"ת יזכהו ללכת בדרך הישר כל ימי חייו, וממילא ישוב אל אביו שבשמים בשלום. ומובן מה שאמר "בשלום" – כי כוונתו היתה לאחר מיתה.

וזה כוונת המסורה: 'ושבתי בשלום' - פעמיים, הכא ואידך 'ושבתי בבית ה' לאורך ימים'. שגם דוהמע"ה ביקש אותה בקשה אשר יעקב התפלל עליה שיזכה לילך בדרך ה' כל ימי חייו, וממילא ישוב לבית ה' לאורך ימים לנצח.

הרה"ק ה"אמרי חיים" מויד'ניץ זי"ע אמר: 'והיה' – לשון שמחה. עיקר השמחה שלי היא ש'ה' לי לאלקים'.

הרה"ח ר' אלימלך בלייר מחשובי חסידי בעלזא בארה"ב, בן העיר מונקטש, היה זה בשנות הזעם, יום לפני הקמת הגיטו במונקטש, בעת שכל אנשי העיר היו עסוקים לארוז את חפציהם לעבור לגטו, הלך ר' אלימלך להתפלל מנחה בקלויז שהיה ריק מאנשים, עלה לארון הקודש והתפלל תפילה מכל הלב שיינצל מידיהם של הנאצים ימ"ש, וכה התפלל כתפילת יעקב אבינו ע"ה "אם יהיה אלקים עמדי ... ושבתי בשלום אל בית אבי".

לאחר השואה כשחזר למונקטש שמע שאביו ניצל ואמו נהרגה הי"ד. ואז לפתע נזכר באותה תפילה נוראה, שנתקיימה בו 'ושבתי בשלום אל בית אבי' – ולא אמי ...

והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וגו' וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך: (כח כב)

בתוספות השלם מביא דבר פלא: ו'האבן הזאת' – אמרו על אותה אבן, כשהיו מעלין אותה בדימוס היתה מפלת עצמה, לפי שעתיד בית המקדש ליחרב, ועל כן מאסו אותה הבונים, עד שבא שלמה בחכמתו ונשבע לה שאפילו יחרב הכל היא לא תחרב ולא תזוז ממקומה, וקבעה בכותל המערבי.

כותב ה"אור החיים" הק' זי"ע: יראה כי היא זו אבן השתיה שהזמינו למקדש, ומצינו לו שהזמין עצי שטים למשכן במדבר, ואולי שיכוון ה' באומרו 'ועשו לי מקדש' – לשון מזומן. פי' שכבר הוזמן, כי המשכן וגם בית המקדש בשניהם הזמינם יעקב 'ושכנתי בתוכם' – חוזר אל שני הכנות אלו.

ה"קומץ המנחה" אומר: אין זו רבונת שיקח עשר ויתן אחד. אך נרמז כאן לפי מה שכתוב ב"חובת הלבבות", שחלקו של אדם בכל עמלו הוא רק מה שנתן לצדקה. וזהו, 'וכל אשר תתן' – מכל מה שאתה נותן, "לוי", שייך לי רק מה ש'עשר אעשרנו לך'.

ה"חסד לאברהם" אומר: היינו, אם תתן לי עשירות לא אומר שכוחי ועוצם ידי עשו לי החיל הזה ואני בעל הבית על הרכוש, אלא שהכל מאת השי"ת, מחסדו. וזה אם, 'עשר' – שאתעשר, 'אעשרנו לך' – אייחס את העשירות לך, ואני לא אהיה יותר מאשר גזבר על הכספים.

וישא יעקב רגליו: (כט א)

ב"ניצוץ אחד", מביא בשם רבי יהודה בן עטר זצ"ל בספר "מנחת יהודה" ששאל מהו שסתם ואמר 'בני קדם', שמשמעו לכיוון מזרח, בלא שציין להיכן בדיוק הלך, יותר היה לו לומר 'וילך חרנה' כמ"ש לעיל מיניה [כח י].

אלא, עפ"י דברי חז"ל שאמרו [ע"ז כה:]: שאם גוי נטפל לאדם בדרכו, ירחיב לו הדרך כדי שידחה את הפורענות. שיחשוב שהיהודי הולך לדרך רחוקה, ועוד יש לו זמן להפיק את זממו, ובתוך כך יחמוק לו היהודי ויברח מידי הגוי, לכן לאחר שאלפיז נטפל אליו ולקח את כל ממונו, נתיירא שמא יוודע הדבר לעשו, לכן אמר לכל השואלו כי בדעתו להגיע עד ארץ בני קדם הרחוקה, וכך יוכל להינצל, שימלט מבעוד מועד לחרן.

ברש"י: כשנתבשר בשורות טובות שהובטח בשמירה נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת.

וקשה לפי זה הלשון 'וישא רגליו' דמשמע שהיה צריך להגביהם שהיו כבדות?

ומתוך הרה"ק המוהר"י מבעלזא זי"ע: וי"ל דאי' בגמ' שיעאע"ה פחד שמא יגרום החטא. ולפי"ז יתפרש

מן הראוי להתנהג? אלא בהקדם הדברים שקרא להם "אחי" ברידעלעך, בזה קנה אותם שיכל לומר מה שרצה...

ויאמר להם הידעתם את לבן בן נחור וגו' ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום: (כט ה)

והלא לבן אינו בנו של נחור, אלא בנו של בתואל? מכאן מסיק בעל "תרומת הדשן" חידוש מעניין להלכה. היה זה כאשר נשאל לענין מומר שעודנו עומד ברשעו או שנפגר ברשעו – האיך קורין לבנו לעלות לתורה? בתשובתו הוא מסיק להלכה שיקרא בשם אבי אביו, והראיה מפסוק זה – שלא קורא ללבן בן בתואל, כיון שהיה רשע, אלא בשמו של זקנו שהיה נחור.

מה התכוון יעקב אבינו ע"ה כאשר התעניין אצל בני העיר אודות לבן וביקש לדעת "השלום לו"? אומרים בדרך צחות בשם ה"חתם סופר" זצ"ל: בגמ' כתובות [קה] אמרין: אמר אביו האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא, לאו משום דמעלי טפי, אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא. [= ת"ח שבני עירו אוהבים אותו, אין זה משום שהוא מעולה ביותר, אלא משום שאינו מוכיח אותם על שאינם מקיימים מצוות כראוי].

הרי שהכלל הוא, שלצדיק אין שלום עם בני עירו, משום שצדיק תמיד צריך להוכיחם על מעשיהם הרעים ועל כך שונאים אותו, כפי שמספרת הגמ' על רבה, שבפומבדיתא היו שונאים אותו מפני שהיה מוכיח אותם, דבר זה ידוע הוא, ומעשים בכל יום יוכיחו. לא פלא אם כן, כאשר רצה יעקב לדעת האם לבן הוא צדיק הקדים ושאלם "השלום לו", כי אם יש לו שלום עם בני עירו – מן הסתם אינו צדיק.

ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו: (כט ז)

הרה"ק ה"יסוד העבודה" זי"ע שואל: למה לא כתיב 'ויאמר להם? ומבאר: שאין זה מן המוסר לבוא לעיר אחת ומיד להתחיל בתוכחה, אלא דיבר כמתמיה.

במדרש שה"ש מובא: כל האותיות מזדווגין חוץ מה"א ונו"ן כיצד א-ט הרי עשרה ב-ח גם כן עשרה, וכן י-צ הרי מאה מלבד ה"א ונו"ן, שאין להם חיבור.

הלשון שמחמת הבטחת ה' נעשה קל ללכת, אבל מצד שני הגם שהבטיחו השי"ת שישמרנו, חשש אולי רק ברגע זה תתקיים ההבטחה, ואחר כך יגרום ח"ו החטא שתבטל ההבטחה, ולכן היה צריך לישא את רגליו.

אומר הרה"ק ה"אמרי חיים" מויד'ניץ זי"ע: יעקב אבינו ע"ה היה בהר המוריה, והיה קשה לו להיפרד משם, לא נתרצו רגליו לילך עד שהוכרח לישא אותן ולהגביהם בעל כרחן שילכו.

וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן וגו' והאבן גדולה על פי הבאר: (כט ב)

בספה"ק "נועם אלימלך" ו"מאור עינים" כתבו שהפסוק מרמז על השלשה אבות שפעלו במעשיהם שהמשיכו לנו כל עניני ארציות ועיי"ש.

ברש"י: אם שכירים אתם לא שלמתם שכב פעולתכם. הרה"ק ה"דברי ישראל" זי"ע ממוד'יץ מביא מאת סבו זצ"ל: שלכאורה אין זה מדרך הארץ שיבוא איש למקום שאין מכירין אותו ותיכף יאמר להם מוסר, שהוא אחד בא לגור וישפוט שפוט.

אלא, כי לעיל ביום אתמול כתיב 'כי בא השמש', ששקעה חמה פתאום שלא בעונתה, וחשב יעקב שזה שאוספין את המקנה בעוד היום גדול, הוא היות שסוברים שהעולם יהיה נהוג כסדר כמו שהיה ביום אתמול שיתקצר היום, כן יהיה גם כן היום כי אינם יודעים הסיבה מזה.

על כן אמר, כיון שאין מי שידע בזה האמת רק אני לבדי, עלי החובה להודיע להם בתורת השבת אבידה, שזה רק היה אתמול, אבל היום עולם כמנהגו נהוג. זהו שאמר להם 'הן עוד היום גדול' ולא יהיה כיום אתמול יום קצר. עכ"ל ודפח"ח.

הרב רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל מבאר: כי המים לא היו בשפע, וחשש כל אחד מחבירו שלא יקדימו וישאב יותר מדאי מים, לפיכך נתנו אבן גדולה על פי הבאר, שרק כולם כאחד יוכלו לגוללה.

ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו: (כט ד)

ידוע דברי הרב מפונב'י זצ"ל, שאמר איך יכל יעקב לבוא למקום שאין מכירים אותו וישר להגיד להם איך

אומר הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע: זה הפירוש: "הן" עוד היום גדול, כל זמן שהפירוד בכל תקפו – 'לא עת האסף המקנה' – לקיבוץ גלויות. ותמשך הגלות.

הרבי ר' מאיר מפרמישלאן זי"ע אמר: רבש"ע! "לא עת האסף המקנה", אם טרם הגיע הזמן לקבץ את גלויות ישראל, על כל פנים "השקו הצאן ולכו רעו", תן להם פרנסה ואל תקפח את חלקם בגלל חטאותיהם, עד שתביא את הגאולה השלמה במהרה בימינו.

אומר הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע: ר"ל הנה עוד מעט יבוא יום ה' הגדול והנורא היום המקווה בהתגלות מלכות כבודו ית', ואז אין כבר עת לאסוף מקנה ועיני עוה"ז.

הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע אמר בשם אביו ה"שפת אמת" זי"ע: ששאל מה אמר להם יעקב להשקות הצאן, כלום לא ראה את האבן הגדולה אשר על פי הבאר, וכי אי אפשר לגוללה 'עד אשר יתאספו שם כל העדרים'?

ותירץ, שיעקב הורה להם, שמכל מקום צריך לנסות. ומנין ידע יעקב שעדיין לא ניסו? התירוץ הוא, שבכל שעה ובכל רגע חייבים לנסות מחדש.

ברש"י: אחיו אני ברמאות.

אומר ה"עבודת ישראל" זי"ע: לכן סיים בדבריו 'כי בן רבקה הוא', ר"ל רוב בנים הולכים אחר אחי האם, לכך הגם שאני איש תם, יש בקרבי חלק רמאות מאחי האם.

ואפשר שרמז לה, כמו שרוב בנים אחרי אחי האם, א"כ מן הראוי שבנות אחרי אחות האב, א"כ ראוי שתחזיק רחל בצדקתה להיות כמו רבקה.

ויגל את האבן וישק את צאן לבן: (כט י)

כותב הרה"ק ה"שפתי צדיק" זי"ע [יו"ד י' כסלו]: אמרו במדרש, היתה הבאר עולה ושופעת מים חוצה לה, ונראה לבאר הטעם שמצינו שהמים עלו לקראת הצדיקים, כמו אצל יעקב אבינו ע"ה, ולקראת רבקה, כי אמרו בתיקוני זוהר שכאשר הבדיל הקב"ה בין המים התחתונים לעליונים, בכו המים התחתונים ואמרו 'אנן בעינן למיהוי קדם מלכא', עד שהבטיחם שיקחו מהם מלח לקרבן, וינסכו בהם מים על המזבח, לכן כשבא

איש אמת שיש לו צורה אמיתית צלם אלקים שלא נתלכלך, משיגים המים התעוררות לעלות לקראת צורה קדושה, כמו המים העליונים שנמצאים קדם מלכא.

ברש"י: כמי שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית להודיעך שכוחו גדול.

הקשה הרה"ק מסקולען זי"ע: דהאם זהו הגדלות של יע"א הבחיר שבאבות, שהיה יכול להעביר אבן גדולה כמי שמעביר הפקק מהצלוחית, עד שהוצרכה התורה לספר זאת וכלשון רש"י 'להודיעך שכוחו גדול', ועוד דקדק בלשון הכתוב 'ויגש יעקב ויגל', דלכאורה פשיטא שהיה צריך לגשת אל הבאר בשביל להוריד האבן משם, ולמה צריך לכתוב 'ויגש'.

וביאר: שנרמז כאן כח ומעלת התפילה, דבאמת לא היה זה בכוחו של יע"א ע"ה להעביר בעצמו את האבן הגדולה אשר עפ"י הבאר, אשר בכל יום היו צריכים כל הרועים יחדיו להרימו, ולכן נאמר 'ויגש יעקב', דמצינו בחז"ל [ב"ר צג ו], אין הגשה אלא לשון תפילה, והיינו שנשא תפילה אל הקב"ה שיהא בכוחו להוריד את האבן.

וע"ז כתב רש"י 'להודיעך שכוחו גדול', היינו כח התפילה שהוא גדול מאד, וכדמצינו [שבת קיט:]: כל העונה אמן יש"ר מבורך בכל כוחו קורעין לו גזר דינו, ופירש"י בכל כוחו היינו בכל כוונתו, וכן כאן להודיעך שכוחו גדול, היינו שהתפלל בכוונה גדולה ובכך היה בכוחו להוריד האבן הגדולה.

וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך: (כט יא)

ברש"י: לפי שצפה ברוה"ק שאינה נכנסת עמו לקבורה.

אמר הרה"ק רבי יצחק מאמשינוב נ"י: לפי פשוטו נלמד שיע"א הצטער שרחל לא נכנסת עמו לקבורה במערת המכפילה. אמנם אפשר לומר שאדרבה, יע"א ע"ה הצטער על שלא נפל בחלקו להיקבר בבית לחם, הרי שם תעמוד רחל אמנו לעזרה לבניה, כשהיא בוכה ומבקשת עליהם רחמים בימי נבואתן. ועל זה בכה הבחיר שבאבות על שהוא לא יזכה לעמוד עמה שם איך להושיע להם, בזעקם בצר להם. ודפח"ח.

ויגד יעקב לרחל כי אחיה הוא וכי בן רבקה הוא: (כט יב)

לדברי חכמה ופנינים יקרים, 'לא אתית טעין אלא מילין'...

ויאמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה וישב עמו חודש ימים: (כט יד)

כותב הרה"ק ה"שפתי צדיק" זי"ע: בענין המאכלים שהיה אוכל יעקב אע"ה בבית לבן זמן רב, יראה שהיה על ידי רוח"ק. שהיה רואה ומסתכל בכל מאכל ומאכל ברוח קדשו אם הוא כשר בלי חשש, והיה יכול לסמוך על זה לענין איסור והיתר, כמ"ש מפ"ק אא"ז מו"ר [החידושי הרי"ם] צ"ל על הרבי מלובלין זי"ע, שהיה מתנהג כן, שבכל דבר מאכל הציץ בו ברוח קדשו מאיזה מקום נובע אם הוא בכשרות בכל צד, ופעם אחת אירע בש"ק שהיו נותנים לו יין לקידוש והציץ בו כדרכו ואמר כשר והניחו, ואמר עוד פעם כשר והניחו, עד כמה פעמים, ולא רצה לקדש עליו, עד שאח"כ נתוודע שהיה מי דבש, ואמר שבאמת היה כשר, אך לא היה לו הבהירות והזהירות מכשרות משום שאין במינו אסור, ויין כיוון שיש במינו יין נסך היין הכשר מזהיר וניכר היטב, כמו כן ביעקאע"ה בוודאי היה מתנהג כן.

מפרש בספר "עדות ביוסף" לרבי יוסף אטינגא צ"ל: שלשה שותפים יש באדם, מאביו העצמות, ומאמו הבשר, וכאן היה יעקב קרוב ללבן משני הצדדים, מאביו היה קרוב משום שבתואל בן נחור היה אחי אברהם, ומאמו היה קרוב משום שיעקב היה בן אחותו, וזהו שאמר לו 'אך עצמי ובשרי אתה', דאביך היינו העצמות וגם אמך – הבשר – המה קרובים שלי.

ויאמר לבן ליעקב הכי אחי אתה ועבדתני חנם הגידה לי מה משכרתך: (כט טו)

אומרים בשם ה"חתם סופר" צ"ל והמגיד מדובנא צ"ל: על הפסוק 'ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא', אומר רש"י: אם לרמאות אני אחיו ברמאות. כששמע לבן זאת אמר: "הכי אחי אתה" – אם באמת "אחי" אתה למקצוע, רמאי כמוני, שיכול לעמוד כנגדי ברמאות – "ועבדתני חנם?" הרי אחר כך תסבכני בנפתולי רמאות שכל רכושי לא יספיק לשלם לך. מוטב – "הגידה לי מה משכרתך" ...

ועיני לאה רכות ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה: (כט יז)

אומר הגריד"א שליט"א: י"ל רמז לנתינת סימנים שיעקב נתן לרחל, דאיתא בדעת זקנים שהסימנים שמסר לה היו "נדה, חלה, והדלקת הנר", "בן רבקה" בגימטרי "נדה חלה ונר". ודפח"ח.

ויהי כשמוע לבן את שמע יעקב בן אחותו ויחבק לו וינשק לו ויביאהו אל ביתו ויספר ללבן ויהי כשמע לבן את כל הדברים האלה: (כט יג)

מפרש ה"קול שמחה" זי"ע: שנראה שסיפר לו שעתידין זרעו לקבל את התורה וזה עיקר עבודתו בעולם. ורמז באומרו: 'את כל הדברים האלה' וגו', כי בקבלת התורה גם כן כתוב בלשון הזה.

ברש"י: וירץ לקראתו, כסבור ממון הוא טעון, א"ל יעקב מה אתה סבור ממון וכו'.

הרה"ק ה"דברי ישראל" ממודז'ץ זי"ע מביא בדרך צחות: היינו כדרך בעלי בתים המגושמים המצויים בעיירות, אשר ויהי כשמעם שאיזה רבי רוצה לדור בעירם, מיד רצים לקראתו בכבוד גדול להביאו לעיירה, כסבורים ממון הוא טעון, ואח"כ בראותם שאינו טעון אלא מילין, היינו דברי תורה ותשובה ודברי מוסר, פונים מעליו ומבזין אותו לאמר רק עצמי ובשרי, כלומר הרי הוא בשר ודם כמונו, כדאי' כשהייתי ע"ה אמרתי מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור...

ברש"י: אמר שמא מרגליות הביא והם בפיו. אומר ה"חפץ חיים" צ"ל: שיש סעד לדברי חז"ל אלה מסיפור התורה בסוף הפרשה, כשיעקב נפרד מלבן נאמר "וינשק לבניו ולבנותיו", אבל לא ליעקב. כי בבואו חשב שמרגליות טמונות בפיו, אבל עכשיו שידע שאין בזה ממש לא נשקו בהיפרדו ממנו.

והוסיף ע"ז ב"ניצוץ אחד" בדרך הלצה ייאמר: עפ"י המדרש [בר"ר ע ג] ש'אמר ליה יעקב מה את סבור ממון אתית טעין, לא אתית טעין אלא מילין'. שאינו מבואר מה ענין מילין לכאן, ומה תחליף זה לממון שחמד לבן. אלא שכאשר בא יעקב לחרן, פשטה הבשורה כי צדיק בא לעיר והוא "פה מפיק מרגליות", שמע לבן ובלהיטותו לממון היה משוכנע שאכן טמן מרגליות בפיו, ולכן מיהר מיד לתהות על קנקנו ולנשק לו למצוא את המרגליות.

הבין יעקב את אשר לפניו, והוא שיבר את אוזניו של לבן: ודאי לא הייתה כוונת הבריות לכך, אלא ביטוי הוא

ה"אבן עזרא" כותב בלשונו החדה: ובן אפרים אמר שהיא – המלה רכות – חסר אלף וטעמו ארוכות. והוא – בן אפרים – חסר אלף – כלומר, בן פרים...

ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה: (כט יח)

שואל הרבי ה"בית ישראל" זי"ע: מדוע היה צריך לחכות שבע שנים, הרי היה יכול מיד להתחתן ואח"כ לעבוד?

ותירץ בשם אביו ז"ל: שיעקב היה חכם וידע שאין זה מן הנכון שיקח את רחל לפני לאה, שגם הוא ידע מזה "שלא יעשה בן במקומו", ולכן רצה מקודם לעבוד, משום שחשב שבנתיים לאה תתארס. וישנם עוד הרבה תירוצים בזה על ענין שבע שנים, ואנו בין כך לא יכולים להבינם.

ויאמר לבן טוב תתי אותה לך מתתי אותה לאיש אחר: (כט יט)

בשם הרבי ה"אמרי אמת" זי"ע: עפ"י מה דאי' במד' [בר"ר יז ז] מעשה בחסיד אחד שהיה נשוי לחסידה אחת, ולא העמידו בנים, וגירשה. הלך זה ונשא רשעה אחת ועשאתו רשע. והלכה זאת ונישאה לרשע אחד ועשאתו צדיק.

ולכן לבן שידע שבתו היא צדקת, ובגודל רשעתו לא היה רוצה לתתה לרשע לאשה פן תעשנו צדיק ובחר יותר לתתה ליעקב הצדיק.

עוד אמר בשם אביו ה"שפת אמת" זי"ע: שפירש, שכשראה לבן שיעקב אמר לו שיעבוד אצלו זמן רב כזה, נתיירא שמא יתחרט, ע"כ אמר לו שהרבה אנשים רוצים בזה להשתדך עמו, וממילא לא יחזור יעקב. וזה הפי' 'טוב תתי אותה לך מתתי אותה לאיש אחר'.

ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה: (כט כ)

מסביר בעל "באר מים חיים" זי"ע: ירא יעקב שלא יעליל עליו לבן לאמר שלא עבד כראוי, על כן עבדו עבודה שלמה יותר משאר פועלים. כי זמן עבודת פועלים הוא מצאת השמש עד שקיעתה, אבל הוא העיד על עצמו "גנובתי יום וגנובתי לילה הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה", מה ששום פועל לא עושה. לכן אמר הכתוב: 'ויהיו בעיניו כימים אחדים' – כלומר: כימים אחדים, כאילו נתאחדו הימים זה בזה ונעשו יום אחד ארוך, כי לא היתה לו מנוחה גם בלילות.

ויאמר יעקב אל לבן הבה וגו': (כט כא)

הרה"ק ה"דבר חיים" מנדבורנה זי"ע אמר בשם הרה"ק מרוז'ין זי"ע שאמר: אשר יעא"ה ברוב קדושתו, היה פרוש ומובדל ומופשט לגמרי מן הגשמיות עד שלא היה במציאות כלל שיוליד תולדות אלמלא אמר בן. והבן.

ויאסף לבן את כל אנשי המקום ויעש משתה: (כט כב)

ויהי בערב ויקח את לאה בתו ויבא אותה אליו: (כט כג)
מפרש ה"בן יהוידע": הכוונה בזה, שהוא לא הביא להם אכילה, כי אם שתיה, כדי שכולם ישתכרו ולא ירגישו ויאמרו ליעקב. וזהו אומרו: 'ויעש להם משתה' – שתיה דוקא, משום שחשש שיאמרו ליעקב על ערמה זו, ולכן אחרי ששתו לשכרה – 'ויהי בערב ויקח את לאה'.

ה"עברא דדשא" מביא בשם זקנו הרה"ח ר' א.מ. בהרה"צ רבי משה בצלאל זי"ע שאמר בדרך צחות לשמח חתן:

די"ל דדינא דפנים חדשות למדים ממשתה שעשה לבן, דאיתא בפרקי דרבי אליעזר דילפינן מהתם שבע ברכות.

והנה איתא במדרש: דכתיב 'ויאסף לבן את כל אנשי המקום ויעש משתה', היינו שמתחילה אספם ואחר כך עשה משתה, כי כינס את כל אנשי מקומו ואמר להם יודעים אתם שהיינו דחוקים למים, וביום שבא הצדיק הזה נתברכו המים, ואם רוצים אתם אני מרמה אותו ונותן לו לאה במקום רחל, ועי"ז הוא ישהה כאן עוד שבע שנים אחרות עבור רחל. והם אמרו שיעשה מה שטוב בעיניו. אמר להם תנו לי כל אחד מכם משכון שלא יפרסם לו [ליעקב] אחד מכם הרמאות, נתנו לו המשכונות, והלך לבן והביא על אותן משכונות יין ושמן ובשר ויעש משתה. ואחר כך מי שחפץ במשכון שלו היה צריך לפדותו אצל החנוני, הוי אומר למה נקרא שמו 'לבן הארמי' – שרימה באנשי מקומו, עיי"ש במדרש.

וי"ל שרמאות זו שמשכנם אצל החנוני, לא נודעה לכל בני העיר, כי כל אחד שהיה חכם בעיני עצמו התבייש לגשת לחבריו ולגלות להם שנפל לרמאות של לבן הארמי, אבל מי שרימהו בחתונה כמובן שכבר לא בא למחרת לשבע ברכות, והוצרך לבן להזמין אנשים חדשים בכל יום משבעת ימי המשתה, ובכל יום חזר

על רמאות הנ"ל, ועשה משתה ללא שום הוצאות, הרי לנו מקור לפנים חדשות, שהרי רק ע"י הפנים חדשות שבכל יום התקיימה השמחה בכל שבעת הימים...

ויהי בבוקר והנה היא לאה: (כט כה)

במדרש: אמר לה רמייתא בת רמאי, והלא קראתי לך בלילה בשם רחל ולמה ענית לי ולא אמרת ששמך לאה, אמרה לו, גם אתה קרא לך אביך עשו וענית לו ולא אמרת ששמך יעקב.

ה"עבודת ישראל" זי"ע אומר: ונראה לפרש, דהנה יעקב אמר לאביו 'אנכי עשו בכורך', ולא שיקר בכך, אלא כיון שקנה הבכורה מעשו, נכלל חלק עשו בקרבו, היינו חלק הבכורה שהיה שייך לעשו עד עכשיו, וממילא שפיר אמר 'אנכי עשו בכורך', שיש בי זכות עשו ויש לי משהו ממנו.

והנה ידוע מה שמביא רש"י: שעיני לאה רכות מרוב בכי כיון שאמרו האנשים דשני בנים ליצחק ושתי בנות ללבן הגדולה תהא לגדול היינו שלא תהיה לעשו והקטנה רחל לקטן יעקב. אבל כיון שאמר יעקב שיש בו הבכורה מעשו והוא באמת הגדול, א"כ שפיר מגיעה לו לאה, וזה שאמרה, הלא קרא לך אביך עשו ואתה ענית לו ואמרת 'אנכי עשו בכורך' יען קנית את הבכורה, וכיון שאתה הגדול שפיר אני אשתך הראויה לך, ולא רמיתי אותך כלל.

ויאמר לבן לא יעשה כן במקומו לתת הצעירה לפני הבכירה: (כט כו)

אומר ה"בית הלוי": מה בא להגיד המלה "במקומו", היה לו לומר 'לא יעשה כן לתת הצעירה לפני הבכירה'?

ואפשר, שלבן קנטר בו ברמז על שקנה את הבכורה מעשו, כאומר: אפשר במקומכם המנהג להקדים את הצעיר לפני הבכור, אבל במקומו לא יעשה כן.

מדוע להלכה קי"ל כדעת לבן ולא כדעת יעקב? אומר המהרש"ם בספרו "תכלת מרדכי": כי באמת אף יעקב אחז כדעת לבן שלא יעשה כן במקומו, אלא שיעקב היה סבור שרחל היא הבכירה. דהנה מובא ב"נחל קדומים" משמו של רבינו אפרים, שלא רחל היו תאומות, אלא שלאה נולדה ראשונה לפני רחל, ע"כ.

ולכן, כיון שיעקב החזיק עצמו כבכור לעומת עשו, כיון שהיה ראשון ליצירה, על כן סבר שגם רחל היא הבכירה לעומת לאה, וממילא בדין וביושר הוא לוקחה לפני לאה. משא"כ לבן – סבר שלאה משפט הבכורה, כיון שהיתה ראשונה ללידה, שבפועל נולדה קודם רחל.

ויתן לבן לרחל בתו את בלהה שפחתו לה לשפחה: (כט כט)

שואל הגה"ק ה"זרע שמשון" זי"ע: אמאי ברחל אמר "לה לשפחה" ואצל לאה לא אמר אלא "לשפחה"? ומפרש, ששפחת לאה היתה צריכה לטרוח גם עבור יעקב וגם עבור לאה, אבל שפחת רחל היתה צריכה רק עבור רחל, משום ששפחת לאה כבר עשתה ליעקב מה שהיה צריך, ולכן מדויק הלשון "לה לשפחה" שהיה רק עבור רחל בלבד.

ויאהב גם את רחל מלאה: (כט ל)

מבאר הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע: כי מעלת השמחה עדיפה על הבכיה. שכן אמרו: שערי דמעות לא ננעלו [ב"מ נט.], ומשמע שאין בכוחה של בכיה לפרוץ ולשבר את השערים אלא שאינם נעולים מפניה, אכן השמחה פורצת כל מחיצות ומשברת דלתות נחושת ומגדעת בריחי ברזל. והנה 'לאה' מרמז על ענין הבכיה. וכמ"ש 'ועיני לאה רכות', שבכתב שלא תיפול בחלקו של עשו, ואכן 'רחל' מרמז על השמחה, ובא לומר 'ויאהב גם את רחל מלאה' – כלומר ששמחה אהובה לפני המקום יותר מ'בכיה'.

וירא ה' כי שנאה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה: (כט לא)

אומר הרבי ר' בונם מפשיסחא זי"ע: אין זאת אומרת, שיעקב היה שונא אותה – חלילה, אלא שהיתה שנואה על עצמה, כדרכו של כל צדיק אמת, שתמיד הוא רואה בעצמו אך חסרונות ושונא את עצמו...

אומר הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע: לפי חז"ל, סבורה היתה לאה שתפול בגורלו של עשו, והיתה בוכה עד שנשרו ריסי עיניה. ועשתה זאת בכוונה שתמאס ולא תמצא חן בעיני עשו. ולכן מתרגם אונקלוס "ועיני לאה רכות" – "ועיני לאה יאין". כי יופי

של מעלה הוא זה שקלקלה את עיניה. כי העינים הרכות באו לה מיראת שמים, שלא תפול בידי עשו ושקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל. וזהו 'וירא ה' כי שנאה לאה' – השי"ת ראה שלא עושה כל מיני פעולות שתמאס ותהיה שנאה בעיני עשו, לכן זכתה ללדת את השבטים.

ובזה מובן מה שלא בעצמה אמרה: 'כי שמע ה' כי שנאה אנכי', מי האשה המתפארת שהיא שנאה? אלא לאה פירסמה את הדבר הזה להיות דוגמא לבנות ישראל שכדאי להקריב היופי החיצוני, להשניא את עצמה, שלא ליפול בידי אדם רשע.

בגמרא: ראה ששנואין מעשי עשו בעיניה.

חז"ל אומרים שלכן היו האמהות עקרות מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים. לפיכך אומר ה"קדושת לוי" ז"ע: פקד ה' את לאה בבנים מיד, מכיון שהיא התפללה אליו בין כה וכה כל הזמן שלא תעלה בגורלו של עשו כדיבת הבריות, וממילא לא היה צורך למנוע ממנה פרי בטן בגלל שהקב"ה תאב לתפילתה, שהיא התפללה גם בלי אמצעי זה.

וזהו שדרשו: 'וירא ה' כי שנאה לאה' – ששנואין מעשי עשו בעיניה. וכי היכן ראה ששנואין? ומה קשר בין שני הדברים? אלא מתוך שהתפללה על כך, והיו עיניה רכות מרוב בכי, ואם כך הרי נתמלא רצונו שהוא יתברך מתאוה לו – משום שהצדקת התפללה.

ותקרא את שמו ראובן, כי אמרה כי ראה ה' בעניי כי עתה יאהבני אישי: (כט לב)

כותב הרה"ק ה"קדושת לו" ז"ע: שקראה להם בשמות הללו להורות כשעובר על היהודים זמנים של "עניי" "שנאה" ידע ויאמין כי 'יראה ה' שמע ה' – וכל אשר עובר עליו מיד ה' בא עליו, והוא צופה ומביט בצערו ומכאובו, ולבסוף יקיים בו 'שמחנו כימות עניתנו'.

ברש"י: ורבותינו פירשו שאמרה ראובן – ראו בן, ראו מה בין בני לבן חמי שמכר הבכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו. שואל בספר "פנים מסבירות" [על הש"ס לרבי משה חזן]: וזה פליאה נשגבה הלא הטעם מפורש בפסוק, ומה ראו רבותינו לדרוש טעם אחר?

וי"ל דאיתא במדרש: למה נקרא שמו ראובן ע"ש 'וירא את עינו'. שמעון ע"ש 'וישמע ה' את קולו'. והנה לפי זה היה לה לקרוא את הראשון שמעון, לפי שבתחילה כתוב 'וישמע ה' את קולו' ואח"כ כתוב 'וירא את עינו'. ולכך מתרץ המדרש שהיה לה עוד טעם, שאמרה ראו מה בין בני לבן חמי, וא"כ ההכרח לקרוא שם הבכור ראובן.

ותאמר הפעם אודה את ה' על כן קראה שמו יהודה ותעמוד מלדת: (כט לה)

הרה"ק ה"מאור ושמש" ז"ע מבאר הענין למה נאמר 'ותעמוד מלדת'. ומביא בשם הרבי מלובלין ז"ע, דאיתא במסכת תענית בהמעשה דחוני המעגל שביקש שירדו גשמים וירדו גשמים, ואח"כ באו אליו שיבקש רחמים שלא ירדו עוד, ואמר להם הביאו פר הודאה והביאו פר הודאה ופסקו הגשמים. וביאור הענין הוא, דכשמביא פר הודאה הוא מראה בהודאתו שכבר קיבל כל טובה זו בשלימות ואין לו צורך לקבל עוד מהטובה ההיא, ועל כן לאחר שהביאו פר הודאה פסקו הגשמים.

וכתב המא"ש לבאר בזה בענין הארבעה צריכים להודות, שחיוב ההודאה הוא רק לאחר שיצאו לגמרי מן הסכנה, כגון החולה לאחר שנתרפא לגמרי, וכן יורדי הים דוקא אחר שעומד כבר על היבשה ממש, וחבוש אחר שיצא בפועל מבית האסורים, אז הוא זמנם להודות להשי"ת, שע"י ההודאה מראה שיצא לגמרי מהסכנה ואינו צריך עוד לנס זה וכבר נגמר צערו, ועל כן מודה להשי"ת שהצילו מצרתו.

ובזה מבאר המו"ש כאן: דכיון שאמרה לאה 'הפעם אודה את ה'', הראתה בהודיה זו שמעתה אינה צריכה עוד לטובה זו – ועל כן 'ותעמוד מלדת'.

בספה"ק "באר משה" מהרה"ק מאוז'רוב ז"ע מביא בשם הרבי מלובלין ז"ע: שצריכים להודות להשי"ת על העבר ועל כל מה שעתיד לעשות, והואיל ולא לא עשתה כן לכן 'ותעמוד מלדת'.

כותב הרה"ק ממונקאטש ז"ע ב"דברי תורה": שמעתי בשם רבינו הקדוש החוזה מלובלין ז"ע כי צריכין בכל דבר שאומרים ברוך ה' בעד זה הענין יאמרו מיד בן יעזור השם יתברך להלאה, דאל"כ הרי זה כמעמיד

ופוסק מעייני הישועה כשמברך רק על העבר. רק צריך להיות תיכף ומיד בקשה על העתיד. והרמז לזה בלאה שאמרה 'הפעם אודה את ה' ולא ביקשה מיד על העתיד, ע"כ כתיב 'ותעמוד מלדת' עבד"ה שנאמרו כולם ברוה"ק כנודע, והיינו הגם שילדה אח"כ עוד את יששכר וזבולון עב"פ באותו פעם עשה דיבורה שלא ביקשה על העתיד רושם באותו זמן כדכתיב 'ותעמוד מלדת', על כן צריכין ליהדר בזה.

ברש"י: הפעם אודה שנטלתי יותר מחלקי מעתה יש לי להודות.

אומר ה"חידושי הרי"ם" זי"ע: 'על כן קראה שמו יהודה' וכל אחד מישראל נקרא יהודי על שמו. כי שמו הוא על שם שבח והודיה – 'הפעם אודה את ה' ". שכל יהודי צריך לדעת שכל מה שהוא נוטל מן העולם הזה הריהו יותר מחלקו, ממה שמגיע לו, ומפני זה צריך להודות לה'.

ה"משך חכמה" אומר דבר נפלא: הנה, על שלשת החושים: ראייה, שמיעה, מישוש, אין שום ברכה, לא על מראה נאה ולא על קול נעים, רק על הרגשת הריח יש לברך. לומדים זאת מ"כל הנשמה תהלל" – דבר שהנשמה נהנית ממנו וזהו ריח.

לכן בראובן המורה על ראייה – 'כי אמרה כי ראה ה' בעיני'. ושמעון מורה על שמיעה – 'כי שמע ה' כי שנואה אנכי'. וללוי המורה על מישוש – 'הפעם ילווה אישי אלי', אין ברכה. רק ביהודה, שעל יוצאי חלציו – משיח בן דוד – כתוב: 'והריחו בירת ה', היא חייבת בברכה, ולכן 'הפעם אודה את ה' ...

בגמרא: מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב"ה, עד שבאה לאה והודתה, שנאמר 'הפעם אודה את ה'.

שואל ה"טיב גיטין": והוא פליאה נשגבה, וכי האבות הק' וכל הצדיקים לא הודו להקב"ה על רוב טובתם? ותיירץ, שיש חילוק בין שבח להודאה, דשבח – הוא משבח לה' על טובתו שעשה לו, אבל אם היה סובר דדבר זה הוא לרעתו ואחר כך ראה שנצמח לו טובה, אז שייך לשון 'הודאה', כמו מודה במקצת, שמודה שזה שהיה סובר שזה לרעתו הוא לטובתו, והוא מודה להקב"ה.

והנה ודאי שהאבות הק' נתנו שבח להקב"ה, אבל לא מצינו שנתנו הודאה על דבר שסברו שהוא רעה ונהפך לטובתם. אולם לאה שהיתה שנואה וסברה שהוא לרעתה, וכשראתה שאדרבה עי"ז שהיתה שנואה זכתה לרוב השבטים, והשנאה היתה לטובתה, היתה מודה שטעתה במה שסברה שהשנאה היא לרעתה, ואדרבה עתה ראתה שהכל היה לטובתה.

ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחותה ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי: (ל א)

אומר הרבי ר' בונם מפשיסחא זי"ע: למעלה נאמר: 'וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה', וכאשר ראתה רחל כי שמע ה' לקול לאה מפני שהיתה שנואה, ביקשה אף היא להיות שנואה על יעקב ועל ידי כך לזכות לבנים, לפיכך דיברה אליו דברי קינטור ובתרעומת, ואמנם עלתה לה התחבולה: 'ויחר אף יעקב ברחל'. - ומיד נושעה וילדה בנים.

הרה"ק המוהר"י מבעלזא זי"ע שואל: לכאורה מדוע חרה אפו על הצדקת רחל שמסרה עצמה למיתה עבור הבנים? אולם, אם מבקשים איזה דבר מן הצדיק, מוכרח להמבקש להיות לו אמונה שלימה בהבטחת הצדיק וזה גורם המשכה לישועה, כי אמונה הוא מלשון המשכה. ויען כי רחל אמרה תיבת 'ואם אין' – א"כ נראה כי היתה ח"ו כמסתפקת, ולכן 'ויחר אף יעקב' וגו' ואמר לה כי תדע 'כי התחת אלקים אנכי' כי צדיק גוזר והקב"ה מקיים.

ברש"י: וכי כך עשה אביך לאמך והלא התפלל עליה וכו' אשר מנע ממך את אמרת שאעשה כאבא, אני איני כאבא, אבא לא היו לו בנים, אני יש לי בנים, ממך מנע ולא ממני.

ה"דברי יחזקאל" להגה"צ רבי יחזקאל מקלאסנא זצ"ל [נכדו של ה"ברוך טעם" זצ"ל] דקדק בתשובת יע"א, וכי מפני שיעקב כבר נושע בבנים לא היה צריך להתפלל, ועוד כאשר בא אדם אל הצדיק שיפעל עבורו ישועה לא שייך שיישב לו שהוא אינו צריך להדבר הזה ולכן לא יבקש עליו, הלא עבודתו של הצדיק הוא להעתיר על כל המבקשים ממנו שיתפלל עליהם. וביאר: דהנה אחז"ל אמר ר' יצחק מפני מה היו אבותינו

רצונה היה להעמיד עוד שבטים, אבל להתפלל על זה לא היה שייך, כי כבר היו לה ארבעה שבטים, לכן התחכמה ועשתה מעשה גמ"ח ששחררה שפחתה ונתנה ליעקב, בכדי שע"ז יתעורר עליה מלמעלה מדת החסד, ואחז"ל שחסד הוא בין לעניים ובין לעשירים, ממילא אף היא אף שיש לה כבר בנים, יגמול ה' חסד עמה ויתן לה עוד.

וזה מרומז בשם "גד" שהוא ר"ת: ג מול ד לים, ע"ז זכתה להעמיד עוד שבטים.

ברש"י: בא גד, בא מזל טוב, ומדרש אגדה שנולד מהול וכו'. ולא ידעתי על מה נכתב תיבה אחת. כלומר, המילה 'בגד' אינה מילה אחת אלא חיבור של שתי מילים – 'בא-גד' – כלומר בא מזל, ורש"י אומר שאינו יודע מדוע נכתבה מילה זאת כמילה אחת ולא כשתי מילים נפרדות.

והנה, במדרש אמרו שגד נולד בשבת, ואומר ה"חתם סופר" צ"ל: שעל פי זה ניתן להסביר מדוע המילים בא גד מחוברות. שהרי הדין הוא שמי שנולד מהול, צריך להטיף ממנו דם ברית. אולם בשבת, למרות שמילה דוחה שבת ועושים בה ברית מילה, אבל הטפת דם ברית לתינוק מהול – לא עושים, אלא ממתינים ליום ראשון. לפיכך כתוב 'בגד' כי גד בגימטרי' שבע וגד נולד בשבת שהוא היום השביעי, אבל מאחר שנולד מהול, כדברי רש"י, לא יכלו למול אותו ביום השמיני, ולכן "בגד" כלומר מלו אותו ביום התשיעי, כי "בגד" בגימטרי' תשע.

המעט קחתך את אישי וגו': (ל טו)

שואל הרה"ק ה"שפתי צדיק" ז"ע: פלא שתאמר כן, והלא כל העבודה הייתה בגין רחל, ועשתה חסד גדול להכניס אחותה אל הצדיק, אף שפחדה שע"ז תהיה היא נדחית.

וצ"ל, שלא כיוונה לברר עד היכן כח אחותה שתופסת פלך שתיקה, כדאיתא במדרש [ב"ר עא ה] על האבן של בנימין שנקראת 'ישפה', על שם יש פה ושותק, וכן כן שהיתה יכולה להשיב ועצרה עצמה שלא לזוז ממדתה, ובמדה זו מצאה חן בעיני השי"ת. ומששתקה ולא ענתה, הוכיחה לאה דמה שרגיל הצדיק בבית רחל אין זה מחמת דיבורה שתבקש זאת, כי מדתה עוז בשתיקה.

עקורים מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים. ולכן אמר לה יעאע"ה, דמפני דלא היו לו בנים ליצחק התפלל בעד רבקה כי הקב"ה התאוה גם לתפילתו. אולם יעקב שיש לו כבר בנים מן הנראה שאין הקב"ה מתאוה לתפילתו, והיינו שאמר לה יעקב 'ממך מנע ולא ממני' – שמזה שרק רחל אין לה בנים ע"כ שהקב"ה מתאוה רק לתפילתה ולכן צריכה היא להתפלל ומתפילותיה תצמח הישועה.

ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלקים אנכי וגו': (ל ב)

אומר הרב מקוטנא צ"ל: על הפסוק בפרשת ויחי 'ויאמר אליהם יוסף אל תיראו כי התחת אלקים אני' – מתרגם אונקלוס ארי דחלא דה' אנא. ובגמ' על הפסוק: 'צדיק מושל יראת אלקים' – הקב"ה גוזר וצדיק – שהוא ירא ה' – מבטלה. וזה שאמר יעקב 'התחת אלקים אנכי', האם ירא ה' אני, שבידי לבטל גזירת ה'.

מספרים שזוג כפריים באו אל ה"חוזה" מלובלין ז"ע שיברך אותם בבן זכר. זה להם עשר שנים אחר חתונתם וה' לא פקד אותם בבנים. אמר להם החוזה: מוכן אני לתת לכם ברכתי, אולם רוצה אני מכם שישים דינרים. התחיל הכפרי להתמקח, פתח בעשרה והגיע לשלושים, יותר אינו יכול לתת. אולם החוזה עמד על שלו, אף פרוטה לא פחות משישים. אמרה הכפרית לבעלה: בא, משה, נשים את מבטחנו בה', גם הוא יכול לעזור לנו. משיצאו אמר החוזה למקורביו, לא נתכוונתי חלילה לבסוף, כי איך אפשר ליהנות מייסורי הזולת, נתכוונתי רק להוציא מהם את הדברים האלה שאמרו. כי ר' מנדל מרימנוב מזמין אליו – בואו אלי ותושעו. המגיד מקוז'ניץ קורא אליו – בידו הישועה. ישבחו איפה היהודים שגם הרבש"ע יכול להושיע...

ותאמר לאה בגד ותקרא את שמו גד: (ל יא)

שואל ה"קול שמחה": מדוע לא נתנה לו לאה שם על מה שהתפללה או עובדה כמו שאר שמות השבטים. ונראה פירוש, דהנה קשה למה נתנה לאה את שפחתה ליעקב, בשלמא רחל שהייתה עקרה נתנה שפחתה ליעקב באמרה 'אולי אבנה אני ממנה', כמו שהיה אצל שרה אמנו, אבל לאה הרי כבר ילדה בנים? אלא כוונת לאה הייתה, כיון שראתה שעמדה מלדת,

ומפרש, שהכוונה בזה, שהיא נתנה הודאה לה', לא רק על לידת בנה אלא גם על כל המסתעף מזה, שישברו כלים וכיוצא בזה, כבר מעכשיו ראתה להודות לה'.

רבה של פאריז זצ"ל בספרו "שארית מנחם" מביא בשם הרה"ק מלאמאז זי"ע שאמר בדרך צחות: וכי בשקרנים עסקינן? ועוד לקבוע זאת בקריאת שם, באשר יש לה מהיום לתלות כל הבוקי סריקי בו? ואמר: שאין הפירוש – אשר מהיום יכולה לשקר ולומר שהבן שבר או אכל. אלא על כל הטענות של הבעל מי אכל ומי שבר וכדומה, על הכל תראה באצבע "בנך". פירוש, ראה מה שעומד לפניך. וע"כ מה תעשה עמדי? הלא בנך עומד לפניך! והוא עצמו התשובה על כל הנעשה אף על ידי האם, וד"ל.

הרה"ק ה"אמרי נועם" כותב בדרך הלצה: מה שנוהגין בשעת תנאים לשבור כלים וכמו כן בשעת החופה. נראה שהוא ע"ד אמרם ז"ל [בר"ר עג ה] בפסוק 'אסף אלקים את חרפתי', כל זמן שאין לאשה בן אין לה במי לתלות וכו' כמובא ברש"י. ע"כ שוברים את הכלים להראות אשר מזה הדיווג יהיה דורי דורות ויוולדו בנים, ואז אם תשבר איזה כלי לא יגיע לה נזק כי תוכל לתלות בבנה.

ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל לבן שלחני וגו': (ל כה)

ברש"י: משנולד שטנו של עשו. למה היה יוסף שטנו של עשו?

אומר ה"אבני נזר" זי"ע: משום שעשו הסתיר את רשעתו מעיני כל ורימה את העולם שיחשבוהו לצדיק וישר, ושאל: אבא איך מעשרין את התבן. וכמו שאמר הרבי ר' בונם זי"ע: אתם חושבים שעשו היה איכר גס ולבש אדרת פשוטה של איכרים – לא כן, הוא התלבש בגלימת משי לבן כאחד האדמורי"ם ואמר תורה ב"שלש סעודות". וכן מובא במדרש רבה, שעתידי עשו להתעטף בציצית ויבוא וישב בין הצדיקים והקב"ה מושכו משם.

ומידתו של יוסף היתה הצנע לכת ובהסתר. למראה עינים היה מסלסל בשער, אבל בפנימיותו היה "כנישא דכל נהורין" איחוד של כל האורות, ולכן היה יוסף שטנו של עשו, זה כנגד זה.

ותאמר לאה נתן אלקים שכרי אשר נתתי שפחתי לאישי ותקרא שמו יששכר: (ל יח)

ב"קול שמחה" מביא בשם אביו הרב זללה"ה [ה"ה הגה"צ רבי צבי הירש זצ"ל המגיד מואדיסלוב], ששאל דמלישנא דקרא נראה, שקראה לאה את שמו יששכר בשכר מסירת השפחה, ולכאורה מדוע לא קראה לו כן בשכר נתינת הדודאים לרחל, שהרי תמורתם קיבלה להיות עם יעקב, ובשכר זאת זכתה להוליד בן. ומתרץ: שאם היתה תולה השכר במסירת הדודאים היתה מעוררת קטרוג על רחל שזלזלה במשכב הצדיק, ולכן תלתה את השכר בזכות נתינת השפחה, וכן עשתה גם רחל לפניו, ועי"ז תהיה מליצה בשמים עבור רחל שתלד גם כן, ואכן מה כתיב אחריו 'ויזכור אלקים את רחל' וגו', שנפקדה בדבר ישועה ורחמים. ודפח"ח.

ויזכור אלקים את רחל וגו' ותהר ותלד בן ותאמר אסף אלקים את חרפתי: (ל כב)

ב"בנאות דשא": למדנו, שמה שהיה בעבור, שביישוהו וחרפוהו, על זה לא קוראים שם, ולא קראה שמו 'אסף', כי מזה אין עושים קביעות, ומלהיות עסוק במה שעשו לו ופגעו בו, וזה אינו דרך לחנך בו בנים ולקוראם על שם זה. ורק כשמתבוננים בעתיד ומתפללים ומייחלים – 'יוסף ה' לי בן אחר', ע"ז קובעים וקוראים שם, כך מעמידים בית יהודי וכך מחנכים בנים נאמנים לה'.

ברש"י: זכר לה שמסרה סימניה לאחותה, ושהיתה מצירה שמא תעלה בגורלו של עשו.

שואל כ"ק אדמו"ר שליט"א מביא: לכאורה למה הוצרכו שני זכותים אלו לעורר רחמים עליה, וכי לא די בזכות שמסרה סימניה לאחותה לעורר רחמים? – אלא כנראה שלפעמים לא די לעורר רחמים בזכות של עשה טוב, - שמסרה סימניה לאחותה, אלא גם צריכים את הזכות של סור מרע, - שהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו, ומחמת שניהם נתעוררו רחמי שמים עליה.

ברש"י: כל זמן שאין לאשה בן אין לה במי לתלות סרחונה, וכשיש לה בן תולה בו, מי שבר כלי זה – בנך. מי אכל תאנים אלו – בנך.

שואל רבי חיים שמואלביץ זצ"ל: וכי זה כל הענין שהיה לה בלידת בנה, שיש לה מעתה במי לתלות סרחונה?

ועתה מתי אעשה גם אנכי לביתי: (ל ל)

הרה"ק הרמ"ש מבויאן זי"ע אמר: כל בר ישראל יש לו חלק בבית המקדש השלישי, ובכן צריך כל אחד לשאול את עצמו 'מתי אעשה גם אנכי לביתי', מתי אעשה ואתקן גם אני את חלקי בבית המקדש.

כל אשר איננו נקוד וגו' גנוב הוא אתי: (ל לג)**ויאמר לבן הן לו יהי כדברך: (ל לד)**

אומר ה"חיתם סופר" צ"ל: לבן טען הלואי שאמצא אותך באיזה גניבה, משום שהרשע יש לו הנאה בשיכול למצוא עולה אצל ערליכער יוד.

ויקח לו יעקב מקל לבנה ויצג את המקלות אשר פצל**ברהטים: (ל לז)**

אמר הרה"ק מלענטשנא זי"ע: בהושענות להושענא רבא אנו אומרים 'למען מיחם מקלות בשקתות המים הושענא, הושיעה נא'. איזו זכות היא זאת? אלא, אנו מזכירים בזה להקב"ה, שאפילו איש אמת כיעקב [תתן אמת ליעקב], היה ג"כ מוכרח ללכת בדרכים עקומות אחרי שגר רק עשרים שנה עם לבן, ומה נעני אנו, הנמצאים זה אלפיים שנה בין זאבים, רמאים ונוכלים. מה הפלא אם הרבה פעמים מוכרחים לסטות מן הדרך הישרה ולפעול נגד הצדק והמצפון.

וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן: (ל מ)

האיך השתמש יעקב באמצעי של מקלות נפצלים, הנראה כלא ישר?

אומר ה"אור זרוע": ונראה לומר, שבעצם לא עשה יעקב שום מעשה רמאות, וכך היה הדבר. אחרי שיעקב היתנה עם לבן שהעקודים בצאן לבן שלו הם, התקין לעצמו עדרים מן הצאן הללו, העקודים. אולם חשש שאם יולד בעדרו שה צחור, בלתי נקוד, שמא יאמר לבן כי גנבו ממנו, לכן הציב יעקב את המקלות בעדרים שלו, כדי שיוולדו אצלו נקודים וברודים בלבד.

והיה העטפים ללבן והקשרים ליעקב: (ל מב)

כתב ה"עטרת זקנים" סי' כה: סימן שציצית קודם לתפילין. והיינו בתחילה יהיה עטוף בטלית לבן ואחר כך הקשרים של תפילין יהיו ליעקב, לבסוף.

בספר "חשבה לטובה" מהרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע מובא דבר נפלא:

האבות הקדושים לא היה להם יצה"ר, דכאשר בא יצה"ר לאאע"ר להסיתו לדבר עבירה, לא היה לו לאאע"ר זמן עבירה, היה טרוד כל הזמן במצות הכנסת אורחים. בא היצה"ר לשמי מרום ואמר: אין לי עסק עם אברהם אבינו! הוא טרוד מדי בהכנסת אורחים ומשקה ומאכיל כל היום את העניים והרעבים, ואין לו זמן לחטוא. השיבוהו: המתן עד שיוולד בנו יצחק, אולי תצליח לפתותו. כשנולד יצחק אבינו, בא היצה"ר כדי להסיתו לדבר עבירה, ויצחק אבינו שכל כולו גבורה ופחד הכישו במקלו בכמה מכות הגונות והשליכו ממנו כמה מאות פרסה. בא היצר לשמי מרום ואמר: אין לי עסק עם יצחק! השיבוהו: המתן עד שיוולד בנו יעקב, אולי תוכל לו. כשנולד יעקב אבינו בא אליו היצר והסיתו שיקנה מעשו את הבכורה, אכן קנה יעקב את הבכורה, עלה היצה"ר בשמחה לשמים, ואמר: הכשלתי את יעקב, שהרי הונה את עשו! השיבוהו: וכי עבירה היא זו?! הלא מצוה גדולה וחשובה שאין לשער עשה בזאת, שכן רצוי הוא הדבר בפני הקב"ה שהעיד בעצמו 'בני בכורי ישראל! חזר היצה"ר ליעקב והסיתו לרמות את לבן הארמי עם העקודים והנקודים העטופים והקשורים, ולאחר מעשה עלה היצה"ר בשמחה לשמים, והתפאר ואמר: הכשלתי כבר את יעקב והוא רימה את לבן ולקח את כל צאנו! השיבוהו: יע"א קיים עם כל אותם הלבנים והעטופים את מצוות ציצית ותפילין, כדאיתא בזה"ק העטופים הוא ציצית והקשורים הוא תפילין, שיע"א כיוון בהם את מצוות ציצית ותפילין, ונמצא שלא היה ביכולתו של יצה"ר להיטפל לאבות הקדושים.

ידוע שהרה"ק ה"אוהב ישראל" מאפטא זי"ע אמר שהוא זוכר כל גלגוליו הקודמים אימתי היה בזה העולם, ואמר שהיה בימי זכריה הנביא, והיה מספר ממה שזכר מכל הזמנים שהיה מגולגל בעולם. וסיפר שהיה בין צאן לבן, וזוכר איך שיעקב אבינו היה רועה אותם, עהר געדענקט דער זיידע פאשען די שאף, אין עהר איז געגאנגען מיט גאר גרויסע תפילין, הוא הענין האמור מזוהר הק' ובשם צדיקים שבפרשה זו מונח הסוד של תפילין וד"ל.

דרש הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע: "העטופים" – אלה העוטפים את עצמם בכל מיני לבושים ואינם מראים את פרצופם האמיתי – הם תמיד ללבן הרמאי.

אבל "והקשורים" – הקשורים תמיד להקב"ה – הם ליעקב ...

'וישם דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב' וגו': אפשר לומר אומר הרבי מויד"ץ ה"שועות משה" זי"ע: כי ג' ימים רומז לשלושת הימים הנוראים – ראש השנה ויוה"כ, שאלו השלושת ימים הבדילו בין יעקב ללבן, שיעקב התעלה בהם, ואילו לבן נשאר לבן.

וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב את כל אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה: (לא א)
אמר מרן אד"ש: בני לבן כפויי טובה היו, במד' עד שלא ירד יעקב אבינו לשם לא נפקד בזכרים וכיון שירד יעקב אבינו לשם נפקד בזכרים הה"ד 'וישמע את דברי בני לבן'. הם נולדו בזכות יעקב, ואעפ"כ אמרו עתה כך, ענין כפיות טובה, ומן הנראה כי יש חילוק והפרש בין הדורות, כי לבן עצמו עוד הכיר בטובה והבין לתלות הברכה ביעקב, 'נחשתי ויברכני ה' בגללק' ואי' שהוא הברכה על הבנים, אך בניו כבר כפרו בטובה ותלו הברכה בעצמם, 'לקח יעקב את כל אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה', ומחמת כן אמר השי"ת ליעקב 'שוב אל ארץ אבותיך', עם כפויי טובה אי אפשר להיות.

אומר הרב ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל: הרי גם לבן היה מלא תרעומת על יעקב, כמו שכתוב בפס' ב', אלא שהם קפצו בראש. חינוך זה נתחנכו אצל לבן אביהם, הם למדו זאת ממנו, כנאמר 'ויען לבן ובתואל'.

הרה"ק ה"תפארת שלמה" זי"ע אמר: כתוב "מאויבי תחכמני", ופירשו בספרי חסידות שהאדם צריך ללמוד מהרשעים איך לעבוד את ה', וכמו שהם מוסרים את נפשם על עבירה כן גם הוא צריך למסור את נפשו על מצוה.

וזהו שאמרו: 'ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה' – מפני שלמד ממעשי אבינו הגיע למדרגות כאלה.

הרה"ק ה"דברי יואל" מסאטמר זי"ע אמר: דהנה אחר שעשה יעקב את כל החיל הזה תמהו בני לבן הלא יעקב מדתו מדת האמת ואיך רימה את לבן? אבל לאמיתו של דבר קיים יעקב אבינו ע"ה מה שנאמר

"עם עקש תתפתל" כמו שדרשו חז"ל במס' מגילה. ובשהיה אצל לבן היה צריך יעקב להשתמש בדרכיו. וזה שאמרו בני לבן: 'לקח יעקב את כל אשר לאבינו', דהיינו מדתו של לבן כמ"ש 'עם עקש תתפתל', 'ומאשר לאבינו' – דהיינו כספו של לבן 'עשה וגו', ועל כן יעצו את לבן שיסנה את מעשיו להיות כיעקב, ויעשה עצמו צדיק וישב בבית המדרש וילמוד וישנה את פניו כלפי חוץ כפני תם, ואז גם יעקב יחזור למדתו מדת האמת, וכאשר ראה יעקב אע"ה שלבן נעשה צבוע ושינה את מראהו, אמר כעת כבר א"א לי להיות יחד אתו, כי הצבוע גרוע יותר ממי שמגלה את פרצופו האמיתי, וזה שאמר 'רואה אני את פני אביכם איננו כתמול שלשום' – שנשתנה ונעשה צדיק במראהו, ועל כן צריך אני לברוח מכאן.

ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך: (לא ג)

אומר מרן אד"ש: ומהו זה שאמר אח"כ לרחל וללאה 'ויאמר אלי מלאך האלקים בחלום' וגו', גם יש להבין למה האריך כ"כ בדברו אליהן, והן השיבו לו 'העוד לנו חלק ונחלה' וגו', הלא ה' אליו הציווי מאתו ית' לילך ומה להם להרבות דברים ולבקש טעמים. אכן הענין כי יע"א ע"ה היה מסתיר עצמו, ולא חפץ לומר בפירוש כי ה' אליו מראה ה', ע"כ האריך בדברים ופירש להן טעם רצונו לילך מעם לבן, ובתוך הדברים הבליע 'ויאמר אלי מלאך האלקים וגו', אנכי האל הבית אל וגו' עתה קום צא', והאמהות השיבוהו 'העוד לנו חלק ונחלה וגו' הלא כנכריות' וגו', כי באמת גם להן די טעמים לילך, אבל למעשה 'עתה כל אשר אמר אלקים אליך עשה', עשה מחמת ציווי השי"ת לבד, לא בעבור שאר טעמים.

וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו: (לא ד)

כותב השל"ה הק': אין ראוי לאדם כשירצה דבר מה מאנשי ביתו, שיכריחם על זה על צד האונס והניצוח, אף כי הוא מושל בהם. אבל ישתדל לפתות אותם אל מה שירצהו בתכלית מה שאפשר, כדי שיתעוררו לזה מעצמם, כי זה הוא יותר טוב משיעשו על צד האונס וההכרח. ראה, כמה הירבה יעקב דברים עם רחל ולא כדי שיתרצו בטוב, ואף על פי שהקדוש ברוך הוא ציוה

לו לשוב לביתו.

כדי שלא תוכל עוד להיות אתו.

ויאמר להן רואה אנכי את פני אביכן כי איננו וגו': (לא ה)

אומר הרה"ק ה"אמרי חיים" זי"ע: אמר יעאע"ה לרחל ולאח, שנהנה כאשר תסתכל על פני בניו אינו רואה בהם ב"ה את פני לבן.

הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל אמר: הפירוש הוא שיע"א אומר, אני מרגיש בעצמי שהיחס שלי אל לבן השתנה, 'רואה אני את פני אביכן' – כשאני מסתכל על הפנים של לבן 'כי איננו אלי כתמול שלשום' – הסתכלות שלי עליו איננה כתמול שלשום, תמיד ידעתי שלבן רמאי ושקרן ויש בו את כל המדות הרעות, אך לאחרונה כשאני מסתכל עליו נדמה לי שהוא לא כתמול שלשום, כבר יותר טוב, זה חורבן! מוכרחים לברוח!

ה"ניצוץ אחד" מביא שהרה"ק בעל ה"אמרי יוסף" מספינקא זי"ע בשם אביו ששמע בזה דבר נחמד מהרה"ק מדינוב זצ"ל: שלמדנו כלל בירושלמי [ערלה פ"ו ה"א] כי האי דאכיל מן חבריה בהית מסתכל ביה, כלומר שמי שאוכל משולחן חבירו הוא בוש מלהסתכל בפניו. עפ"י יבוארו דברי יעקב, שאמר לרחל ולאח, אני הרי אוכל על שולחן לבן, ורגיל הייתי להתבייש מפניו מחמת כן, אך לאחרונה 'רואה אני את פני אביכן' ואינני חש את אותה הבושה, אדרבה, 'כי איננו אלי כתמול שלשום', הוא זה שבוש מלהביט בפני, על כן חוששני כי הוא החל לאכול מכספיו...

ב"פנינים יקרים" מביא בשם ספר "זבחי תודה" ששואל: דהול"ל 'ראיתי פני אביכן' דהרי היה רחוק ממנו ג' ימים?

ופירש: דיעקב אבינו ע"ה א"ל דהוא צופה ומביט בעיני השכל ברה"ק כמו מי שמביט בעיני בשר דבר הסמוך לו. וז"ש 'רואה' אנכי את פני אביכן כי איננו אלי, ר"ל אני רואה את אביכם גם בעת אשר איננו אלי, 'כתמול שלשום' – כמו שראיתיו מתמול שלשום בעיני בשר.

כי ראיתי את כל אשר לבן עושה לך: (לא יב)

אומר הרה"ק ה"באר מים חיים" זי"ע: פירוש – אני הוא שראיתי ונתתי בלבו אשר יעשה כל הרמאויות האלו,

הלא נכריות נחשבנו לו כי מכרנו ויאכל גם אכול את כספנו: (לא טו)

בשם הרבי מרדזמין זי"ע: טבעו של אדם ישר, כשאין בידו לפרוע חובות המוטלים עליו ויודע שאוכל בסף הזולת, הריהו שרוי בדכאון ואכלו לא ערב לו. ואילו האדם הבלתי הגון אוכל את סעודתו בתיאבון ובהנאה אף שיודע שהוא אוכל רכוש אחרים. וזהו שאמרו בנות לבן: "ויאכל" – אוכל הוא את לחמו במצפון שקט, בו בזמן אשר "גם אכול את כספנו" ואין זה גרוע כלל מתאבנו והנאתו.

מפרש ה"בן יהוידע" עפ"י מה שפרש ה"אוהל יעקב": 'ויאסוף לבן את כל אנשי המקום' וגו' – שלבן אסף חפציהם של אנשי המקום שבאו למשתה, ומישכן אותם, וקנה עם זה צרכי המשתה, כך שבאותו לילה גם הוא אכל וסעד משל אחרים. וזהו 'ויאכל גם אכול' – שגם כשעשה משתה הנישואין שלהם היה אוכל וסועד משל אחרים.

וינהג את כל מקנהו ואת כל רכושו אשר רכש מקנה קנינו אשר רכש בפדן ארם לבוא אל יצחק אביו וגו': (לא יח)

כותב הרה"ק ה"דברי ישראל" ממוז'ז' זי"ע: האדם המשוקע בהבלי עולם ובעסק המשא ומתן, אזי קנינו ורכושו מושלים עליו ומנהיגין אותו, והוא משועבד להם כעבד אל אדוניו, עד שאין בידו כח וממשלה להנות מהם כדבעי לתורה ומצוות אפילו להתפלל.

על כן צריך האדם העוסק במו"מ לראות שלא יהיו קנינו ורכושו מושלים עליו ומנהיגין אותו, רק שהוא יהיה המושל בכל קנינו ורכושו ומנהיג אותם, ובכל עת שירצה יפנה מהם לתורה ולתפילה.

זהו שמרומז ביעקב 'וינהג את כל מקנהו ואת כל רכושו' – פירוש יעקב אבינו ע"ה הוא הנהיג את מקנהו ורכושו, ואין המקנהו ורכושו מנהיגין אותו, כנ"ל והבן.

מפרש ה"משך חכמה": מ"ש 'אל יצחק' ולא הזכיר את רבקה שעדיין היתה בחיים, משום שהיא אמרה 'ושלחתי ולקחתיך משם' וכל זמן שלא שלחה אליו הרי מחלה לו כבודה, אבל יצחק אמר רק 'וקח לך משם אשה', ולכן הרי לא מחל על כבודו, ומפני כן הלך אל

יחזקאל אביו.

להראות לו, אתה לבן נהיית ל"בעל מופת" היה לך קפיצת הדרך, ועכשיו תתחיל לדמיין שאתה רבי שלם !!! ועכ"ז ליעקב לא תוכל לעשות מאומה.

ותגנב רחל את התרפים אשר לאביה: (לא יט)

ברש"י: להפריש את אביה מע"ז התכונה.

אחר כך כתוב: 'עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה'. ואיתא שרחל נתקללה מפני שגנבה את התרפים. שואל הרבי ה"בית ישראל" זי"ע: שבעצם מאד קשה, דהרי היא התכונה להפריש את אביה מע"ז, ובפרט שרחל היתה צדקת, ומהאמהות, ועבור דבר כזה קטן שיסתלק מהעולם כזה אדם גדול?

ובזוהר הק' איתא שרחל מתה משום שציערה את אביה. וקשה, הרי לבן היה עובד ע"ז וגוי גמור, וכי בכלל שייך כיבוד אב בכזה אופן?

אלא, איתא ב"אבן עזרא": שהתרפים היו מדברים, וכתוב 'ויגנוב יעקב את לב לבן הארמי וגו' על בלי הגיד לו כי בורח הוא', ולכן גנבה רחל את התרפים כדי שלא יגלו את דבר בריחתם. וא"כ יוצא שרחל גנבה את התרפים לא היה רק בשביל להפריש את אביה מע"ז, משום שא"כ היתה צריכה מיד לשברם ולשורפם ולא להחזיקם אצלה ששה ימים, ובפרט שהמלאך הרי אמר ליעקב: 'שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך', וא"כ לא היה ליעקב לשאול כלל את לבן, וממילא לא היתה צריכה רחל לגנוב את התרפים, כי הם ממילא הרי לא היו אומרים, וא"כ בזה שהיא גנבה היא רק גרמה בחינם עגמת נפש לאביה, ולכן נענשה.

ויגנב יעקב את לב לבן הארמי על בלי הגיד לו כי ברח הוא: (לא כ)

הרה"ק מקוברין זי"ע הקשה: מדוע ברח יעקב מפני לבן הארמי, האין לא חשב שלבן יוכל לרדוף אחריו? ומאידך, למה נעשה הנס ללבן שקפצה לו הדרך והוצרך הקב"ה לצוותו 'השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע', הרי אם נעשה לו הנס לא היה צריך השי"ת להזהירו?

ותירץ, שיעקב חשב שבזדאי יעשה לו הקב"ה נס של קפיצת הדרך, ולמד ק"ו מה בלכתו מארץ ישראל ללבן נעשה לו נס של קפיצת הדרך, כ"ש בלכתו מחרן לא"י, שמעלין בקודש. אולם הראה לו הקב"ה שאין הצלתו של אדם תלוי כפי שעולה בדעתו שכך יעשה או כך יעשה, ואדרבה קפיצת הדרך היה ללבן, כי השיגו ביום אחד מה שיעקב הלך בד' ימים, ובכ"ז הצילו הקב"ה באופן שיעקב לא חשב על זה כלל. וללבן בא השי"ת

מה מספרת לנו התורה שלא הגיד לו שרצונו לברוח? וכי הרוצה לברוח ילך ויפרסם את אשר הוא הולך לעשות למען יעמידו עליו שומרים שלא יברח? הגה"ק ה"זרע שמשון" זי"ע מתרץ: שיעקב היה פועל בבית לבן, ואנן קיי"ל שפועל יכול לחזור בו ואפילו בחצי היום, ואף אם היה יעקב מגיד ללבן היה נקרא 'בורח' מפני שהיה רוצה לחזור בו.

ואפשר לומר בדרך חידוד: יש עובדים אצל בעל הבית שעל כל דבר שאינו מוצא חן בעיניהם הם מאיימים בבריחה, עד כדי כך שאין בעל הבית מאמין עוד באיומיהם. על כאלו אמרו חז"ל כך עונשו של בדאי, שאפילו אומר אמת אין שומעין לו. וזהו 'ויגנב יעקב את לב לבן הארמי, על בלי – על כל דבר קטן – הגיד לו כי ברח הוא' ובזה גנב את לבו של לבן ולא האמין לו עוד באיימו בבריחה ...

ויבא אלקים אל לבן הארמי בחלום הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע: (לא כד)
בתרגום יונתן בן עוזיאל: ואתא מלאכא ושלף חרבא על לבן רמאה.

אומר ה"אזנים לתורה": שהרי אי אפשר לומר ללבן הארמי "השמר לך" אלא כשחרב שלופה כנגדו...

ה"כתב סופר" זצ"ל שואל: שני דקדוקים הם בפסוק. א. מדוע הזהיר ה' על הטוב? ב. למה סיפר לבן ליעקב שה' הזהירו על כך, לצרכיו יותר טוב היה לו היה מסתיר זאת מיעקב, שיחשוב כי בגלל הגינותו לא פוגע בו?

נראה ליישב, על פי סיפור מעשי ה' בהגדה של פסח "ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו וכו' היינו משועבדים לפרעה במצרים". היינו, שאילו היה פרעה מוציא אותם ממצרים מרצונו הטוב, היו צריכים תמיד להודות לו על הטוב שעשה עמם. ולכן לא רצה הקב"ה שלבן יעשה טובות ליעקב כדי שלא יצטרך יעקב להיות נכנע לו ולהודות לו על הטוב. ולכן היה גם צורך שלבן יגיד ליעקב שמאת ה' היתה זאת, שלא יחשוב שהוא צריך להודות ללבן על זה.

לבן ביום אחד, והתחיל לפחד מלבן ועשו, ולכן שלח הקב"ה את לבן לומר לו שלא יפחד – שידע ששומרים עליו.

למה גנבת את אלהי: (לא ל)

שואל ה"שפתי כהן": וכי לא התבייש לבן לומר על אלהיו שאפשר לגנוב אותם? אלא מבאן רואים שלבן רצה כ"כ לפגוע ביעקב לקרותו גנב, עד שהיה מוכן לפגוע אפילו באלהיו עי"ז ולזלזל בהם.

עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה נגד אחינו הכר לך מה עמדי וגו': (לא לב)

אומר ה"חתם סופר" זצ"ל: יעקב האמין באלקים חיים, בורא עולם, ולבן האמין בגילולי עץ ואבן. הוא שאמר לו יעקב: 'עם אשר תמצא את אלהיך', אם גם תמצא אותו, מה ערכו ותועלתו – "לא יחיה", הרי זה דבר שאין בו רוח חיים. אולם "הכר לך מה עמדי", כדאי שתכיר את האלקים אשר עמדי, אלקים חיים.

דרש ה"חפץ חיים" זצ"ל: מהאבות הק' אפשר ללמוד מה הוא עסק של מילה, יע"א פלט בדיבורו 'עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה', וכתוצאה מכך לדאבון לב מתה רחל ללא עת.

ולכך אחר כך, כשבני יעקב באו אל אביהם ממצרים וסיפרו לו את רשעותו של מושל מצרים, שהחזיקם כמרגלים, ולא עוד אלא שציוה להם להביא גם את בנימין, לא הוציא יעקב מפיו קללה על המושל, אלא ציוה לשלוח לו מתנה, מעט דבש וכו' והתפלל עליהם, 'וא-ל-ש-די יתן לכם רחמים לפני האיש', וכמה נכון היה הדבר, שהרי אילו היה מוציא עליו קללה במר ליבו, היה הורג את הבן שלו...

ויחר ליעקב וגו' ויען יעקב ויאמר ללבן מה פשעי ומה חטאתי כי דלקת אחרי: (לא לו)

בשם הרה"ק רבי מנדלי מרימנוב זי"ע שהקשה: מאחר שחרה אפו על לבן על שחשדו בגניבה, היה צריך לכתוב "וידבר יעקב", ולמה כתיב "ויאמר" דאמירה הוא לשון רכה?

ותירץ, כי התורה הקדושה מלמדת לאדם דעת, כי אף שצריך אדם להתקוטט על חבירו ולכעוס עליו, על דבר צעקת לגימא ילמוד מיע"א ע"ה, כי ברב שיחו וכעסו שחרה לו על לבן 'ויען יעקב', הוא לשון הרמת קול,

למה נחבאת לברח וגו' ולא הגדת לי ואשלחך בשמחה ובשרים בתך ובכנור: (לא כז)

אומר ה"קדושת לוי" זי"ע: לבן הארמי שהיה מלא שקר ומרמה חשב תמיד שגם האחרים הולכים באותן דרכי הרמאות הנלוזות. וכך חשב גם על יעקב אבינו. ובעצם מה ראה לבן ביעקב? כל היום כולו הוא בשדה, רועה את הצאן, וכו' וכו', ולו היה יודע לבן שמץ דבר מצדקתו של יעקב, היה משלחו מיד.

והנה נראה אלקים אל לבן בחלום ואומר לו: 'השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע', הבין לבן שיעקב הוא עובד ה' בצנעה ובחשאי, לכן הוא התרעם על יעקב ואמר לו "למה נחבאת לברוח" – למה הצנעת ממני את מעשיך וברחת מפני? "ולא הגדת לי" לא סיפרת לי על כך כלום. אילו הייתי יודע זאת "ואשלחך בשירים", הייתי משלח אותך מזמן...

יש לאל ידי לעשות עמכם רע ואלקי אביכם אמש אמר אלי וגו': (לא בט)

שואל הרבי ר' בונם מפשיסחא זי"ע: למה סיפר לבן ליעקב שה' עיבב אותו מלעשות ליעקב רע? יפה יותר היה לרמאי כלבן להתפאר שהוא ברוב חסדו וטובו נמנע לפגוע ביעקב? אלא, איש כלבן שזכה פעם למדרגה כזו שה' דיבר אתו, לא יכול היה לעצור ברוחו ולא לספר על זה ביותר משמץ של גאווה.

אומר הרה"ק ה"דברי יחזקאל" זי"ע: וצ"ל מה זה שהתפאר – 'יש לאל ידי' וגו', הלא תיכף אחר כך אמר 'ואלהי אביכם אמש אמר אלי השמר לך' וגו', נמצא שהודה בעצמו שלא יוכל לעשות לו רע ח"ו.

וי"ל, שביאור הכתוב כך הוא: שאמר לבן ליעקב – יש לאל ידי לעשות עמכם, כלומר מזה תדע שיש בכוחי לעשות עמכם רע, דהרי 'ואלהי אביכם אמש אמר אלי השמר לך' וגו', ומהצריך להזהירני שלא לעשות עמכם רע, יש ראייה שהיה בכוחי להרע לכם, 'ועתה הלוך הלכתה וגו' למה גנבת את אלהי' היה לך להישמר את עצמך ממני ולא לסמוך על נס.

הרבי ה"בית ישראל" זי"ע תירץ, שלכן הוכרח לספר זאת, משום שהקב"ה אמר לו שיגיד, וכדכתיב "לאמור". ויתכן הטעם, משום שיע"א ראה שהכח של הסט"א מתגבר, כי מה שהוא הלך בששה ימים הלך

ועכ"פ כתיב 'ויאמר ללבן', התחיל לדבר עמו רכות 'מה פשעי ומה חטאתי' וגו'.

כך יעשה כל אדם, בבואו לכלל כעס ויתחיל לדבר קשות, מיד יסיר כעס מלבו ויעבר הרעה מבשרו, וידבר כמו כך לחבירו מה פשעי ומה חטאתי כי עשית לי כזאת, על לא חמס בכפי, בזה ישכך גם כעס חבירו מעליו, וישכן בטח ושאנן באהלו.

בשם ה"חזזה מלובלין" זי"ע: כשראה יעקב את דביקותו של לבן אליו, והגעגועים אליו, איך שהוא רץ ומחזר אחריו, חשש בלבו ואמר אין זה כי אם חטאיו גרמו שלבן יהיה כרוך אחריו ומתרועע אתו. וזהו "מה פשעי ומה חטאתי" – מה הם החטאים שגרמו "כי דלקת אחרי" שאתה מתלהב באהבה דולקת אלי.

רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל דרש: יעקב אבינו נרתע מהמסירות נפש של לבן על התרפים. והוא מתוודה על עוונותיו: "מה פשעי" – מה גדול פשעי, "ומה חטאתי" – מה גדולה חטאתי "כי דלקת אחרי" – לחפש את התרפים ואתה מוסר את נפשך על דברים שהם הבל וריק, ואין בהם ממש, ואילו אני איני מגלה מסירות נפש כזאת לאלקים חיים.

הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע פירש: עפ"י הידוע שעי" החטאים שאדם עושה, קליפת הסט"א מתדבקת עליו ורודפת אחריו.

וזה שתמה יעקב אבינו ואמר ללבן הרשע "כי דלקת אחרי" – שהנך הסט"א – רץ ורודף אחרי כ"כ.

כי מששת את כל כלי מה מצאת וגו' שים כה נגד אחי ואחיר: (לא לו)

אמר הגאון ה"שואל ומשיב" זצ"ל: יעקב חשש שמא תוך כדי חיפוש ומישוש בכליו יגנוב לבן ממנו... אבל מכיון שלא רצה לאמר לו שהוא חושד בו, עשה דוגמת אותו בעל אכסניה שחשד באורחו שמא גנב משהו ממנו, ויאמר לו לפני שהלך: בא חפש היטב בחפצייך שמא חסר לך משהו, ותוך כדי חיפוש הוא מבחין ומשגיח אם לא לקח מחפציו של בעל האכסניה. כך אמר גם יעקב: 'כי מששת את כל כלי מה מצאת – שים כה נגד אחי' – ונראה מה גנבתי ממך, ומתוך כך יראה גם יעקב אם לבן לא לקח מכליו.

זה עשרים שנה אנכי עמך רחליך ועדך לא שכלו ואילי צאנך לא אכלתי: (לא לח)

אומר האלשיך הק': מהשגחתו יתברך שלא שכלו, מזה תדע – "שאילי צאנך לא אכלתי", כי לא יעשה השם ניסים לגנב.

והחליף את משכרתי עשרת מונים: (לא מא)

הגריד"א שליט"א אמר: מספרים שפעם דרש האלשיך הק' לבאר את הפסוק 'והחליף את משכרתי עשרת מונים' – ופירש"י שהחליף תנאו מאה פעמים, ובדבריו היה מונה כל המאה פעמים שרימה לבן את יעקב, ואיך כולם מרומזים בקרא. והאר"י ז"ל היה בעת הדרשה וצחק. לאחר הדרשה ביאר למה צחק, מכיוון שבאותה שעה היה לבן מנענע לו בראשו לאות להסכמה והודאה שאכן כך עשה ליעקב ברמאות בהיותו אצלו, אולם בהגיעו לתנאי המאה אמר לבן שעל זה עוד לא חשב...

ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים וגו': (לא מו)

ברש"י לאחיו – הם בניו שהיו לו אחים לצרה ולמלחמה.

שואל הגאון רבי אליעזר רוקח, מחכמי ברודי, מדוע לקמן על הפסוק: 'ויקרא לאחיו לאכל לחם', פירש רש"י לאחיו – לאוהביו שעם לבן. מדוע שינה רש"י כמעט תוך כדי דיבור והבדיל בין "לאחיו" הראשון שפירשו על בניו, ובין "לאחיו" השני שפירשו על אוהביו?

ההסבר הוא: בפסוק השני מדובר על סעודה, "ויקרא יעקב לאחיו לאכל לחם" ולסעודה – רחוקים נעשו קרובים וכל הידידים הם אחים נאמנים ואפילו "האוהבים שעם לבן". אולם בפסוק הראשון המדובר הוא על עזרה בשעה דחוקה "ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים", זקוק היה יעקב לעזרה בלקיטת אבנים, ולעבודה זו של עזרה בשעת הדחק, בעת צרה, מוכרח היה לקרוא לבניו. ידידים אחרים אינם אלא בשעת סעודה.

ויקרא לו לבן יגר סהדותא ויעקב קרא לו גלעד: (לא מז)

הרבי מהוסיאטין זי"ע אמר בשם הרוז'ינער זי"ע: אין אנו מוצאים מסטרא דקדושה שיהודי יוכל לעבוד את השי"ת מתוך הדחק, זהו רק מסט"א, מסטרא דקדושה

מצינו רק שיוכל לעבוד את השי"ת מתוך הרחבה גדולה.

וזה ענין מחלוקת יעקב ולבן. שלבן רצה שהשי"ת ייסר את בני ישראל במורא ובצמצום, לכן אמר "יגר סהדותא" שהוא בחי' מורא וצמצום, אבל יעקב "קרא לו גלעד" – לשון שמחה וגילה והרחבה.

במדרש: לבן ברמאותיה אמר יגר שהדותא ויעקב בתמימותו אמר גלעד.

ב"פנינים יקרים" מבאר: דידוע מ"ש חולדה ובור יהיו עדים, וכתבו המפרשים דהכוונה על שר שלהם. וכן 'גלעד' גם כן הכוונה על שר של הגל, ע"כ התחכם לבן ודיבר בלשון ארמי ולא יהיה לו עדות, כי המלאך אינו מבין בלשון ארמי, אבל יעקב בתמימותו אמר 'גל עד'.

ויאמר לבן ליעקב הנה הגל הזה והנה המצבה אשר יריתי ביני לבינך: (לא נא)

עד הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה ואם אתה לא תעבור אלי את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה: [לא נב]

בספר "טעמא דקרא" מביא הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בשם אביו זצ"ל: שרצה הכתוב להראות את עוצם שקריו של לבן, שהרי הכתוב מספר שיעקב לקח אבן, כמ"ש לבניו לאסוף אבנים עד שעשו גל אבנים, והנה בתוך כדי דיבור לבן אומר: 'הגל הזה ... אשר יריתי' הרי הוא לא נגע באבנים!?

שואל הגאון רבי יוסף ענתיבי זצ"ל בספרו "ויצבור יוסף": למה לבן העיד על עצמו עד אחד דווקא שהיא הגל, כמ"ש 'אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה', ואילו על יעקב העיד שני עדים, כדכתיב 'ואם אתה לא תעבור אלי את הגל הזה ואת המצבה הזאת'.

וראיתי בכתבי הק' לעט"ר מר זקני הגאון המפורסם יעקב ענתיבי זלה"ה אשר מסר עצמו על קידוש ה' בעלילת הדם שהיתה בדמשק שנת ה'ת"ר, שפירש במאי דקיי"ל שבן נח נהרג עפ"י עד אחד ובדיין אחד, אבל בישראל כתיב 'על פי שנים עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד', לכן אמר לו לבן: אם אני שיש לי דין בן נח ודי בעד אחד, 'לא אעבור אליך את הגל הזה' דוקא, איענש על פי עד אחד, אבל 'ואם אתה' שיש לך דין ישראל ואין מספיק בעד אחד, 'לא תעבור אלי את

הגל הזה ואת המצבה הזאת' שהם שני עדים, עכ"ד ז"ל.

ה"פנים יפות" מפרש: הא דאמר 'אם אני לא אעבור את הגל' ולא הזכיר מצבה, 'ואם אתה לא תעבור' הזכיר שניהם הגל והמצבה, מפני שיעקב היה לו דין ישראל וצריך ב' עדים כדכתיב 'לא יקום עד אחד באיש, אבל לבן שהיה לו דין בן נח וקיי"ל [סנהדרין נז:] בן נח נהרג בעד אחד, לכך לא היה צריך אלא עדות הגל בלבד.

אלקי אבי אברהם ואלקי נחור וגו' וישבע יעקב בפחד אביו יצחק: (לא נג)

שואל הגר"ח זוננפלד זצ"ל רבה של ירושלים: למה לא נשבע יעקב באלקי אברהם?

ומתרץ: כי יעקב ראה עם מי יש לו עסק – עם לבן הרמאי אשר כבר רימהו עשרת מונים, לכן חשש שאם ישבע באלקי אברהם, לבן גם ישבע באותו לשון, אז לבן יתכוין לאלהי אברהם קודם שהכיר את בוראו דהיינו עבודת אלילים, לכן בחר לומר ב"פחד יצחק" שבזה לא יהיה ללבן שום פתחון פה.

אומר ה"משך חכמה": מי שבתוך ביתו שרוי איש קדוש כיעקב צריך שיתבסס מחכמתו וממעשיו, ולקיים 'הולך את חכמים יחכם'. אבל כאן, כאשר הלך יעקב, שב לבן למקומו הראשון, דהיינו: למצבו הרע בדיעות ובמידות, נשאר רמאי, ואוהב ממון.

ויעקב "הלך" לדרכו, שהצדיק האמיתי הוא הולך, ממדריגה למדריגה, למעלה למעלה. ומיד 'ויפגעו בו מלאכי אלקים' וכמו שאמרו תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שהם בעלי תנועה, לא עומדים.

במדרש: מלמד שנכנסו ליסטים בתוך ביתו והיו מקרקרים בו כל הלילה.

אומר המתנות כהונה וכן מובא בשם הנצי"ב זצ"ל: דיוק המדרש הוא מתיבת "למקומו". דהנה לבן היה איש עני, אלא שבבוא יעקב אליו זכה ששרתה הברכה בביתו. וכיון שיעקב הלך ממנו, מיד "וישב לבן למקומו" – הקודם – שחזר לקדמותו להיות איש עני, כי כאשר רדף אחרי יעקב נכנסו ליסטים לתוך ביתו והיו

מקרקרים בו כל הלילה והניחוה כמצולה שאין בה דגים.

ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים: (לב ב)

מסופר, כשעמד הרה"ק ה"ב"ת עין"ז על לעלות לארץ ישראל, הלך ובא לקבל ברכת פרידה מרעו רבי אהרן מזיטומיר זי"ע. מצאו שהוא חולה ומוטל על ערש דוי. אמר לו רבי אהרן: יש רפואה למחלתי – לשתות מימי ארץ ישראל. מר נוסע לשם ומחשבתו שם ודינו כבן ארץ ישראל, ואם יקח מים בכוס וישתה מהם ויתן לי לשתות את השירים ירפא לי. וכך היה, ה"ב"ת עין"ז נטל כוס מים, שתה מהם ורבי אהרן שתה את היתר ונתרפא.

ובספר הקדוש "בת עין" כתב על כך: רש"י מפרש את הפסוק "ויפגעו בו מלאכי אלקים" – מלאכים של ארץ ישראל שבאו לקראתו, והרי עדיין בחוץ לארץ היה יעקב? אלא כיון שעמד בדרכו ללכת לארץ ישראל כאילו כבר הגיע לשם, כך תירץ הרמב"ן.

אומר הגה"ק ה"זרע קודש" זי"ע: הקשו המפרשים מה צורך היה ליעקב למלאכים, הלא כבר הבטיחו הקב"ה 'והנה אנכי עמך ושמרתיו בכל אשר תלך'? וי"ל, ששמירת המלאכים הוא דבר אחד, ושמירת הקב"ה הוא דבר אחר, שהמלאכים המשמרים את האדם, הם המלאכים שנבראו ע"י המעשים טובים שעושה האדם, וחובה עליהם לשמור מכל פגעים רעים את האדם שברא אותם. וכשיצול האדם על ידם אין מנכין לו מזכיותיו, כי זה חובתם לעשות לאדם שבראם. אולם אלו המלאכים לא יצילו את האדם בדרך נס רק בדרך טבע. אמנם שמירתו של הקב"ה מועלת לאדם יותר, כי הוא מציל את האדם אפילו בדרך נס, אכן כשעושים לאדם נס ממעטין מזכיותיו, ולכן ראוי למעט בניסים ככל היכולת, ועתה אצל יעקב שהובטח מהקב"ה שיהיה עמו וישמרהו בכל אשר ילך, אזי הועילה לו זאת ההבטחה שיכול לכתחילה לילך במקום סכנה, שבדאי יעשה לו נס, וגם לא ינכו לו מזכיותיו, כי אם בנס זה ינכו לו מזכיותיו נמצא שאין זה הבטחה טובה.

אומר הרבי מקאצק זי"ע: כשיעקב הולך בדרכו דרך התורה כנאמר 'ושמרו דרך ה' – אז 'ויפגעו בו מלאכי אלקים' -, 'ויפגעו' – מלשון תפילה כמו שמפרש רש"י:

'ויפגע במקום' – רבותינו פירשו לשון תפילה – היינו, אפילו מלאכי מעלה מבקשים ממנו שיעלה אותם.

הרה"ק ה"תפארת עוזיאל" זי"ע מבאר: ש'יעקב הלך לדרכו' – בעבודת ה', 'ויפגעו בו מלאכי אלקים' – שבאו לסייעו בעבודתו, שהרי הבא לטהר מסייעין לו מן השמים, לכך באו מלאכים לסייע ליעקב בעבודת ה'.

הפטרה

שובה ישראל עד ה' אלוך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתימו: (הושע יד ב)

אמר כ"ק האדמו"ר שליט"א מבאין: שובה ישראל – היו צדיקים שהיו קוראין לשבת פ' ויצא "א קליין שבת שובה" [שבת תשובה קטן]... כי בהפטרה קוראים 'שובה ישראל', 'שובה ישראל עד ה'א' וגו'.

ומה ההבדל בין שבת תשובה לשבת פ' ויצא? אלא כי בשבת שובה שהוא השבת לפני יום הקדוש, הרי אומרים פסוק זה 'שובה ישראל' בתחילת ההפטרה, ובהפטרות שבת ויצא אומרים אותו באמצע ההפטרה, כי בשבת שלפני יום הקדוש, מדברים על התשובה של תחילת וראשית השנה, שהוא תשובה שבאה מכח ההתעוררות וההכנה לימי הדין, אבל בשבת פ' ויצא אזי בא התעוררות לתשובה מזה שאנו כבר עומדים באמצע השנה, ואנו רואים החסדים שעשה עמנו השי"ת, ומרגישים שאנו נשארים חייבים כלפי השי"ת, ולכן עושים תשובה.

הרה"ק רבי דובער מלעווא זי"ע [בנו של הרה"ק מרוז'ין זי"ע], למד מפסוק זה הדרך שינהג לו האדם בחייו והתייחסותו להשי"ת, וכך אמר: הנה לפעמים האדם חושב בדעתו הלא השי"ת מלא כל הארץ כבודו והוא מלך אדיר וגדול עד אין קץ ואיך אתפלל אליו ואבקש את משאלותי הפשוטות והגשמיות? ואמר הרה"ק: 'אמרו אליו כל' – כאשר צריך אתה למשהו ואפילו לדברים הפשוטים אל תמנע מלדבר ולבקש מאביך הבורא ית"ש, 'תשא עון' – אך מתי תחשוב שהבוי"ת הוא אדיר וגדול, כאשר הינך חלילה עומד להיכשל בעבירה, אזי תחשוב על גדלות הבורא, שאין מתאים להתנהג כנגדו ולעבור על מצוותיו.

אמרות טהורות שנאמרו ע"י צדיקים זי"ע בענינים שונים:

מספר כ"ק האדמו"ר מאלכסנדר שליט"א:

בהזדמנות אחת עמד הרה"ק רבי שרגא פייבל מגריצא זי"ע לפני רבו הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע, כאשר עברו חסידים הרבה להציע בפניו את משאלות לבם לטובה והבחין הרה"ק מגריצא שכל הבקשות הם רק בענינים גשמיים, והדבר חרה לו מאד, וכשלא היה יכול עוד להתאפק שאל את רבו: "כיצד יתכן שמכל העוברים לפני הרבי שומעים רק בקשות בצורכי הגוף בלי שום בקשה על צרכי הנפש בעבודת ה'?" והשיבו הרה"ק מווארקא בלימוד זכות כדרכו בקודש: "האמת היא, שכוונתם לבקש על צרכי הנפש, להורות להם את הדרך ילכו בה ואת מעשה התשובה אשר יעשון, אלא שהם מתביישים לספר לפני את הרישא 'והרעותי את מעשי', ולכן אומרים רק את הסיפא 'קפחתי את פרנסתי', כדי שמזה כבר אבין מעצמי שהם זקוקים לישועה רק בעניני הנפש ותיקון המעשים".

***

"ויהי אור" מהרה"ח ר' יאיר שווארצמן ז"ל:

בעיר סלונים היה יהודי חסידי בשם הרה"ח ר' ישראל אטשעוויטשע, ופעם כאשר נסע הרה"ק ה"דברי שמואל" מסלונים זי"ע לשבות באיזה עיר שהיה שם שטיבל דחסידי סלונים, נסע אף היהודי הזה להיות עם ה"דברי שמואל" על שבת קודש, והוא היה מספר, שבעת עריכת השולחן בליל ש"ק באו הרבה פושעים מבני העיר ולא נתנו לנהל את השולחן, הם צעקו וצחקו מאד, אף הביאו ערימות שלג וזרקו על השולחן, ולא היה שייך לנהל את השולחן.

פתאום התחיל ה"דברי שמואל" לומר תורה מפרשת השבוע פרשת ויצא וצעק להם: 'אחי מאין באתם', וצעק לאנשים המופרעים: ברידער מאין באתם, והנכם מגושמים כל כך, 'הידעתם את לבן' [במדרש לבן זה הקב"ה], האם אתם יודעים שיש הקב"ה בעולם: וויסט עטץ אז עס איז דא א גא-ט ב"ה, והדברים נכנסו לתוך ליבם, והרכינו כולם את ראשיהם ועמדו כך ברוב פחד

והכנעה, אחר כך קרא להם ה"דברי שמואל" ונתן להם קוגל.

***

בספר "ארזי הלבנון" – מהרה"ח ר' א.מ. ארנברג ז"ל:

סיפר לי המשב"ק הרה"ח ר' ישעיה ניימאן הי"ד, אשר בעת ביקורו של הגאון הנודע מוהר"מ שפירא זצ"ל רבה של לובלין ור"י "חכמי לובלין" בדירתו של הרה"ק ה"קדושת מציון" מבאבוב זי"ע – הי"ד במרחץ בעיר קרעניץ, אז נדברו יראי ה' אל רעהו בדברים חריפים בדרוש ובאגדה, כל אחד בסגנון שלו עונים ואומרים, שאל הר"מ שפירא את הרה"ק זי"ע: למה תפס רש"י ז"ל בפרשת ויצא הלשון 'והלא קל שבקלים אינו אומר כן', ומדוע לא אומר רש"י והלא ה"פחות שבפחותים" אינו אומר כן.

השיב לו הרה"ק מיניה וביה על אתר: אשר רש"י ז"ל כיוון לזה שכתב בספר "בן סירא" ומובא [בפרק המוכר פירות ב"ב צח:] וז"ל: הכל שקלתי בכף המאזנים ולא מצאתי קל מסובין וקל מסובין "חתן הדור בבית חמיו", ואם כן יעקב אבינו ע"ה היה חתן הדור בבית חמיו "לבן הארמי" נמצא הוא ממילא "קל שבקלים" אשר ע"כ נקט רש"י ז"ל זה הלשון ולא לשון אחר ודפח"ח ושפתים ישק.

וכששמע המהר"מ שפירא זצ"ל זה הדבר יוצא מפ"ק של הרה"ק, ענה ואמר בהתפעלות: "רבי מבאבוב – מה נשאר לי עוד לעשות אם כבודו מלא עולם, בהחזיקו ישיבות הרבה ולא די לו בזה אלא שהוא פה מפיך מרגליות והוא מפליא פלאות להוציא מפיו דברים כאלה, למה זה אנכי..."

***

ב"אוצרות החן":

אמר הרה"ק ה"אבני נזר" מסוכצ'וב זי"ע: איתא במדרש [קהלת פ"א ס"ג] "משישים ועד שבעים כקוף". והכוונה בזה: שדרכו של הקוף לחקות את מעשי האדם, מה שהוא רואה אצל האדם, הוא עושה אחריו, ובשנים הללו - משישים ועד שבעים – רואים

מה היתה תכלית האדם כל ימי חייו. אם היה עוסק תמיד בתורה ומצוות, עושה הוא עתה כהרגלו, כי השנים הללו הם בחינת מה שהיה תמיד, שהרי אין כבר כח להתחיל מחדש.

***

הרה"ק רבי משולם זוסיא מז'ינקוב זי"ע, עבר פעם דרך עיירה קטנה וסר ללון אצל אחד מחסידיו.

בעל הבית קיבל את הרבי בשמחה ובמאור פנים, וקיים בו מצות הכנסת אורחים כדבעי, ויחד עם זאת עמד לפניו וסיפר לו סיפורים שונים ולשון הרע על שכנו. הרבי אמר לו ש"זה לא כתוב בשום מקום" – אך בעה"ב המשיך לדבר ולספר, הרבי שוב עונה לו: ש"זה לא כתוב בשום מקום", עד שהאיש שאל: – "היכן צריכים להיות כתובים המעשיות שלי?"

ענה לו הרבי: נאמר בגמרא "גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה", וכתוב בספרים [עי' ספר תולדות יעקב יוסף בסופו בשם שמעתי ממורי – מן הבעש"ט הק'] הפירוש שהיות והמדבר לשה"ר השכינה מסתלקת ממנו, והפירוש הוא, שאע"פ שהשכינה מסתלקת – הכנסת אורחים חשובה יותר. וזה מדובר כשאורח מדבר לשון הרע ובעל הבית מוכרח לשמוע, אבל שבעל הבית ידבר לשון הרע והאורח יהא מוכרח לשמוע – זה לא כתוב בשום מקום...

בעל הבית הבין את הרמז והפסיק לדבר...

***

אמר הרה"ק רבי משה מקאסוב זי"ע בעל ה"לקט עני" בשם זקנו הרה"ק רבי מנחם מענדיל מקאסוב זי"ע: התורה הק' ציוותה לנו, 'ואהבת לרעך כמוך', ורמזה בזה: שבזה השלימות והתמסרות הנפש שקראו בני ישראל על ים סוף 'מי כמוך באלים ה'" – באותה השלימות ומסירות נפש, מחויב כל איש ישראל לאהוב את חבריו.

***

פעם שאל הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע [יו"ד] מדוע אין לומדים בפולין מלאכה, הלא מצינו שמצוה על האב ללמד את בנו אומנות.

נענה ואמר: שהרי בין החיובים של האב מנוי שם גם מצות ברית מילה, והרי איתא בגמרא [יבמות סד] אחד שמתו אחיו מחמת מילה פטור למולו, ה"ה בבידון דידן, כבר ראינו מה זה עשה לכל הסביבה, ולכן פטורים אנו מללמדו מלאכה...

***

מתוך דברי נבו"ק האדמו"ר מסדיגורה שליט"א על המצב השורר בארה"ק:

... והוסיף ואמר: בשיחתו של הרה"ג רבי ישראל אהרונסון שליט"א הזכיר מרגליות יקרות בשם אביו – הגה"צ רבי משה יהושע זצ"ל שעבר את מלחמת העולם ממש מתחילתה ביום י"ז אלול התרצ"ט, ועד לסיומה בחודש אייר תש"ה – דהטעם שביום שמיני עצרת רוקדים עם ספר תורה, כי בעצם 'קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא', ומאחר שאי אפשר לרקוד עם קוב"ה, לכן מחזיקים את הספר תורה ורוקדים עמו, אולם בעת צרה שמתקיים הכתוב 'עמו אנכי בצרה', ו'בכל צרתם לו צר', הרי אין צריך לרקוד עם ס"ת, כי בין כך השי"ת נמצא עמו והוא רוקד עם השי"ת.

את המאמר הזה אמר יהודי בתוך כדי עבודת פרך שעבד שם, ס'איז א מוראדיגע ווארט, והוא מבהיל על הרעיון שבכוחו של יהודי לומר מאמר כזה בהיותו נתון במצב נורא כל כך.

עוד כתב בספרו [עלי מרורות] שבתקופת המלחמה היה מחולק עם חבריו, כשהם שמחו הוא בכה וכשהוא בכה הם שמחו, ופירש דבריו, שכששמע על הצלחתם של הדייטשים שמח – כי התבונן בדעתו שכשרואים את הנעשה בהכרח שזו ההנהגה מן השמים, כי איך יתכן שתהיה לו הצלחה משונה שכזאת, אלא מוכרח הדבר שאורו של משיח קרב ובא, אך חבריו בכו כי נצטערו בהצלחתו, ולהיפך כששמעו שהצליחו לגרום לכשלונם של הדייטשן ימ"ש ונצחו אותו, חבריו שמחו שרואים ב"ה איך נכשל במעשיו, אך הוא בכה כי אם

רואים שמהשמים מכשילים את דרכיו במלחמה וממעטים את הצלחתו, המסקנה היא שבזה יסתיים המלחמה, אך היכן הוא משיח צדקנו, ולכן כשהם שמחו הוא בכה.

וסיים: הרבה יש להתבונן בזה, בשורות טובות.

***

סיפר הרה"ח הישיש ר' משה בויס ז"ל מזקני חסידי אמשינוב:

עוד בהיותו בן שמונה עשרה, נתמנה הרה"ק רבי מנחם מאמשינוב זי"ע לאדמו"ר. לקראת השבת הראשונה ששימש באדמורו"ת ולעריכת ה"שולחן" הפעם הראשונה, הגיעו רבים מחסידי אביו, וכמה מזקני החסידים הרהרו בליבם: הכיצד ימלא אברך כה צעיר את מקומו של האב הקדוש והזקן רבי יעקב דוד זצ"ל? אלא מאי, מפני כבודו של בית אמשינוב חייבים גם אנו להמשיך לנסוע לבן הצעיר, היושב על כסא אביו...

זכורני, כי ה"שולחן" הראשון נערך בשבת קודש פרשת ויצא. את דברי תורתו השמיע הרבי הצעיר עה"פ: 'לולי אלקי אבי אברהם ופחד יצחק... כי עתה ריקם שלחתי... את עניי ואת יגיע כפי ראה אלקים...' ולכאורה הרי לבן גם תלה את אי עשותו רע באומרו 'יש לאל ידי... ואלקי אביכם', כלומר בזכות אביך? ברם הפירוש הוא כך: יעקב אבינו היה טוען באזני לבן, ואתה אומר לי שרצית לעשות לי רע – אך 'אלקי אביכם אמר אלי אמש לאמר השמר לך' – ואני אומר לך – 'לולי', שזה היה כך, רק בזכות אבותי, 'כי עתה ריקם שלחתי...' אך לזאת לא תוכל לי – 'כי את עניי ואת יגיע כפי ראה אלקים...' את מעשי הטובים – ולכן הצילני.

***

מעשה שהיה בבית מדרשו של הרה"ק רבי שמעון שלום מאמשינוב זי"ע – נ.י., שבסוף ס"ג בש"ק, ראה כי אחד הבחורים יוצא מביהמ"ד בטרם התפלל תפילת ערבית במוצאי ש"ק. וישאלו הרבי זי"ע, למה אתה יוצא לפני תפילת ערבית? ענה לו הבחור: היות

שבאחד מימי השבוע הבא יחול יארצייט של אחד מהוריו, והוא רוצה לסדר מנין לתפילה ב'פרוזדור', בחושבו שאין זו ממידת דרך ארץ שבחור יעבור לפני התיבה בפנים בית מדרשו של הרבי.

ענה הרבי בדרך צחות: מנין לך שלא נכון לבחור להתפלל תפילת ערבית לפני התיבה, הלא יעקב אע"ה תיקן תפילת ערבית עודנו בימי בחרותו...

***

סיפר הגה"צ רבי יצחק ארי' לייבוש היילפרין זצ"ל:

באחת השנים בעת שהגאון מטשעבין זצ"ל הגיע בעשרת ימי תשובה לברך ולהתברך בברכת השנים מהרה"ק המהר"א מבעלזא זי"ע הסתובבו שם בחורים, הגבאי הרה"ח ר' שלום פויגל ז"ל התנצל על כך ואמר שימים אלו הינם ימי בין הזמנים בישיבה ולכן מסתובבים כאן הבחורים.

נענה הגאון מטשעבין ואמר: שאירע פעם שהרה"ק ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע שלח פעם ללומדים בבית מדרשו שאלה שהתעוררה לו בדברי הרמב"ם, באותם ימים היה בצאנז הגאון רבי שמואל ענגיל זצ"ל שהיה בחור צעיר ובא להסתופף בחצר קדשו של הרה"ק מצאנז זי"ע, בשמעו את הקושיא ענה עליו תשובה, כשאמרו את התירוץ להרה"ק מצאנז, שאל מי ענה את התשובה המופלאה, ואמרו לו שזה הבחור שמואל ענגיל, אמר ה"דברי חיים": אם כן, מה מעשהו כאן? שישוב לביתו וימשיך בשקידתו!

***

האדמו"ר הרש"ב מליובביץ' זי"ע נפגש עם הגר"ח מברסק זצ"ל. כשנפגשו ביקש הגר"ח את הרש"ב שיאציל לו ברכה. ברכו האדמו"ר לאמר: שיתברך מאת ה' ברוחניות ובגשמיות. וע"ז השיב לו הגר"ח: שרצונו להתברך ברוחניות לבד. התפלא על כך הרבי ושאל מדוע לא בגשמיות?

ענה לו הגר"ח: בני אדם פשוטים יראי ה' מהפכים את הגשמיות הניתנת להם לרוחניות, בנותנם מרכושם הרבה מעות לצדקה, לכן נחוצים להם דברים גשמיים,

לא כן אצלינו הרבנים והאדמו"רים הוא להיפך, אנחנו מוכרים את רוחניות שלנו לעשות מזה גשמיות, לכן נחוצה לנו רוחניות במידה רבה כדי שיהיה לנו מה למכור ושתשאיר עוד מעט עבורינו...

***

הרה"ק רבי יעקב אריה מראדזמין זי"ע היה נוהג לעיתים להטמין את ישועותיו במעטה כעס והקפדה. אולם היה ידוע שמי שזכה לקבל נזיפה ממנו, היה בטוח כי נושע, והיה יוצא מעמו שמח וטוב לב.

פעם הגיע הרבי לעיר אחת, ואחד מיהודי העיר נדחק בין ההמונים כדי להתברך מפיו, הביט עליו הרבי בפנים כעוסות ואמר "לך לארבע רוחות העולם"... נחרד האיש ופניו חורו, עד שפרץ בבכי מר. הרגיעו הרבי בחיוך, ואמר: "הרי כוונתי היתה לברך אותך ולהשפיע עליך שפע של חסדים, והרי זו ברכת הקב"ה ליעקב אבינו ע"ה 'ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה', שתתרחב לכל רוחות השמים..."

***

סיפור הרבי ה"פני מנחם" זי"ע:

אחיו הרבי ה"לב שמחה" זי"ע רצה פעם לזרז את אחד מחסידיו להוריד ממשקלו, אמר לו הרבי במליצה, הלא כבר הגעת לגבורות [אם בגבורות כתוב בפסוק שמונים שנה, רק רמז לו שמשקלו גבוה מ80 קילו], א"כ עליך להשתלם באיזהו גיבור הכובש את יצרו...

***

בספר "מוצל מאש" מהגה"צ רבי מנחם בן ציון ראטענברג – הלבשרטאם זצ"ל:

מעשה ששמעתי מפי דודי הגה"צ פרי קודש בשם עליו מזאלקאווא הרב ר' איציקל זצ"ל רב דק"ק סאסנאווא, בעת שהיה רבינו הקדוש רבי לוי יצחק זצ"ל מח"ס "קדושת לוי" רב בבארדיטשוב, היו נמצאים בעיירה הסמוכה לבארדיטשוב איזה חסידים מצויינים, ובעת ההיא היה שם הרב מתנגד גדול, פעם הלך אברך חסיד ת"ח גדול מעיירה הנ"ל לבארדיטשוב

לקבל פני רבו הקדוש, פגע בו הרב דמתא והרגיש בו שהולך כעת לבארדיטשוב, שאלו למה אתה רץ ועל מה אתה רץ, השיבו שהלך לרבינו הקדוש בבארדיטשוב, ע"ז ענה הרב אם אתה הולך אצלו כדי לשמוע ד"ת ממנו בש"ק, אני יכול לומר לך תורה חשובה יותר. ע"ז השיב האברך החסיד בזה"ל: אשאלכם איזו קושיא, דמצינו בפרשת ויצא 'ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי וגו', ופירש"י והלא קל שבקלים אינו אומר כן אלא להוליד תולדות אמר כך. ובבלעם מצינו שאמר אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ד"א לעשות קטנה או גדולה, ופירש"י ז"ל למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים אמר ראוי לו ליתן לי כל כסף וזהב שלו וכו'. והפליאה היא גדולה מאד, יעקב אבינו אמר דברים אשר אפילו קל שבקלים אינו אומר כן, והחז"ל מצדיקים אותו ומבארים כוונתו לטובה. בלעם שדיבר בלשון חסידים, שבעד כל הון דעלמא לא יעבור את פי ה' ובא רש"י ומגלה ערמוניותו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים.

כששמע הרב את שאלתו, אמר להאברך ומה אתה מתרץ. על זה ענה האברך התירוץ הוא פשוט, הדברים אינם העיקר, עיקר הוא מי שאמרם, יעקב אע"ה היה קודש קדשים וכל דיבוריו קדושים, ואם אמר דברים שבשטחיות נראים ח"ו בקלות באו רז"ל ומבארים עומק מחשבותיו הקדושים. ובהספה"ק "אור לשמים" כתב דלולא זאת שהיה מדבר בקלות לא היה לבן נותן לו את זוגתו, ולהבדיל בלעם הרשע היה טמא ר"ל וכל דבריו טמאים ואמר אמר דברים צדיקים ומלאים יר"ש, באו רז"ל ומגלים מצפוני לבו המתועב שהתכסה באדרת שאי"ר, היינו שלאדם יר"ש למען כחש כדי לרמזם כמה צריכים לשלם לו, וכוונתו שמחמד ממון אחרים.

סיפורי השבוע

סיפור מו' רה"י שליט"א:

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל היה רב צעיר בעיירה [זה היה לפני למעלה ממאה שנה], הוא עצמו סיפר את הסיפור הזה כמה פעמים, העיד על זה הגאון רבי אברהם פאם זצ"ל שהיה איש אמת – משמו, ונכדיו גם

שלא אמר תורה בעוה"ז, כבדוהו לומר דרשה במתיבתא דלעילא, ונמשכה דרשתו משך ארבעים יום הללו, ולכן לא יכול היה לבוא אליו כהרגלו. היוצא מזה, כי כן דרכם של צדיקים לשמור תורתם לאחר זמן פטירתם.

וסיפר הגה"ח רבי בן ציון גרוסמן זצ"ל:

יש לציין, דבהזדמנות אחת סיפרו הרה"ק רבי שמעון מלעלוב זי"ע להרה"ק הרבי ה"בית ישראל" זי"ע, ונשתומם מאד לנוכח גילויים שמימיים הללו, ותיכף קם והלך למעונו של הרה"ק רבי יוחנן מראחמסטריווקא זי"ע [שהיה גר בשכנות] ושאלו האם יש איזה פוילישע מעשה המקובל אצלם בגזע טשערנוביל? הרה"ק רבי יוחנן הרה"ר מעט, ואחר כמה רגעים השיב שאין מקובל אצלם פוילישע מעשיות זולת סיפור אחד, ופתח לספר לו זה הסיפור מנסיעת הרה"ק רבי משה מלעלוב והרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע אל הרה"ק מטשערנוביל זי"ע, כששמע זאת נתרגש ה"בית ישראל" עד למאוד מגודל קדושת הני צדיקי קמאי זי"ע.

***

מ"עלים לתרופה":

מבעד לחלונותיו הקמורים של אחד מבתי צפת העתיקים, רבתה השמחה עד לב השמים, יהודי עיר החכמה נקבצו ובאו ליטול חלק בשמחת ברית מילה לבנו של אחד מבני החבורה, גם הרה"ק רבי אברהם דוב מאווריטש זי"ע – בעל ה"בת עין" [יו"ד י"ב כסליו], שזה לאחרונה עלה לארץ הקודש וקבע משכנו בצפת, הנה זה בא להשתתף ב'ברית' ואף נשאר לסעודת המצוה.

"הלא תדעו", לחש אחד מן המסובים, "כי בדרך כלל נוהג הרבי להשתתף בסעודת 'שלישי למילה' ולא בסעודת ברית מילה", והוסיף לגלות נימוקו של הצדיק: "כי אמנם לסעודת הברית מגיע אליהו הנביא, אולם בסעודת שלישי למילה מתגלה הקב"ה בכבודו ובעצמו, כפי שמצינו באע"ה 'וירא אליו ה' באלוני ממרא', ודרשו חז"ל [ב"מ פו:]: 'יום שלישי למילתו היה ובא הקב"ה ושאל בשלומי'..."

הדפיסו זאת ב"אגרות משה" ח"ח בתולדות שבפתיחה, הוא היה רבה של עיירת לובן, ואחד הבעלי בתים חלה באופן מוזר ל"ע, הלשון התנפחה בפיו והרופאים אמרו שאין להם שום דרך לטפל, והוא לא יוכל לשרוד את זה. ר"ל. הוא ביקש לקרוא לרב העיירה ובבואו ביקש מכולם שיצאו, ואמר לר' משה שבפרשת וירא מתח ביקורת חריפה על בנות לוט, לא רק מה שעשו – עוד אחר כך קוראים מואב? כזה חוצפה להגיד ברבים, והתפלא שמהם יצא משיח. – המשיך אותו בעל הבית החולה – שאחר כך בחלום ראה שבאים אליו שתי נשים זקנות בפנים מכוסים, ואומרים לו שהם בנות לוט! והוא ביזה אותם לחינם. כי כוונתם היתה לטובה, שלמעשה אחרי כזה סיטואציה הם יכלו להגיד שלא בא ע"י אדם, אלא כמו שהנוצרים אומרים שאותו האיש ימ"ש ההתעברות שלו היה משמים עפ"ל, ולייסד דת חדשה ושייכוהו אחריהם, וכדי שלא יגידו לדורות כזה דבר פירסמו להגיד שבא רק ע"י ב"ד. והיות והוא זילזל בהם נגזר עליו להסתלק מן העולם באופן כזה ע"י הלשון. כך הוא סיפר לרבי משה – ולמחרת נפטר. ורבי משה החזיק את זה לסיפור אמיתי.

***

סיפור הרה"ק ה"ברכת משה" מלעלוב זי"ע [באסיפת גליונות פר' ויצא תשפ"ה]:

מסופר על זקיני הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, שאחר פטירתו, נסעו בנו הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע, ותלמידו הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע, אל הרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל זי"ע, והסכימו ביניהם שלא יגלו בפני המגיד מטשערנוביל מי הם, וכשבאו עליו שאל אותם מאין אתם, והשיבו כי מעיר לעלוב הם.

כששמע הרה"ק מטשערנוביל כי מהעיר לעלוב הם, עמד וסיפר להם: שאביו הרה"ק ה"מאור עינים" זי"ע היה רגיל לאחר פטירתו לבוא אליו מידי לילה וללמוד עמו. ופעם אירע במשך ארבעים לילות לא בא ללמוד עמו, ונצטער מזה הרבה, לפי שלא ידע למה זה ועל מה זה, ורק אחר עבור מ' יום כששוב נגלה אליו אביו הק' זי"ע, אמר לו כי מה שלא הגיע אליו במשך מ' יום היה מחמת שאז נסתלק הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, ולפי

"אם בן אפוא", הביע רעהו את תמיהתו, "מדוע שינה הפעם ממנהגו?".

"פשיטא", ענו ואמרו שאר החברים, "והלא הרבי כמוהו כ'מחותן' בשמחה זו, שכן הורי הרך הנימול ציפו וייחלו שנים רבות להיפקד בזש"ק, ובמשך תקופה ארוכה זו הירבה בתפילה וביקש רחמים עליהם, כעת שהישועה באה, היאך לא יבוא להשתתף בשמחה רבתי זו?!".

ואכן, צהלתו של ה'בת עין' באותה סעודה היתה רוממה. ניכר היה שזו עבורו כמו שמחתו האישית, בה אף הירבה לשתות עד שנתבשם, וכטוב לב המלך ביין היה אור גדול מתפשט על פניו, נהירו עילאה, ברעותא וחדוותא.

בשובו לביתו אכן הוזקקו משמשיו לתומכו בשתי זרעותיו ולסייעו בהליכתו עד בואו למעון קדשו. כשראה אותם בכך, פירש ה'בת עין' בדרך צחות את מאמר חז"ל [ברכות לה:]: "יין פורתא סעיד טובא גריר" [יין מועט סועד את לב האדם, יין מרובה גורר לשכרות], ואמר: "יין פורתא סעיד, מי ששותה מעט יין צריך סעד לתומכו, אבל טובא גריר, אם שתה הרבה יין זקוקים כבר לגרור אותו ממש"...

ובינתיים בבית הרך הנימול, המשיכו המסובים בשמחה ובשירים, אך לפתע נשמע קול צווחה, זעקה גדולה ומרה, היתה זאת אם הילד, שהבחינה כי דם החל שותת ממנו, וכי סכנה מרחפת על חייו. בהלה נוצרה במקום, והנוכחים אצו-רצו, מהם להבהיל את הרופאים, ומהם שיצאו מבהלים ודחופים אל בית ה'בת עין', בתקוה רבה, כי למרות שנתבשם ביין, ימצאוהו כשהוא ער, ויוכלו לבקש ממנו שימשיך ישועה לילד שנולד בזכות תפילותיו המרובות.

משבאו אל מעונו, הופתעו לראות את הצדיק עומד בפתח, כשידיו אוחזות במשקופי הדלת ופניו בוערות כלפידי אש. לאחר שסיפרו לו את אשר אירע, נענה ה'בת עין' וגילה נשגבות: "זכיתי כעת בלימודי, ליישב פלוגתא בין בעל ה'מאור' לבעל ה'מלחמות', ועכשיו באו שני הראשונים האלו, ונתגלו אלי מן השמים, להודות לי על כך, עתה יצאתי ללוותם, אשר על כן

עומד אני כאן", ואז הפטיר: "ובזכות לימודי הלזה, ויישוב מחלוקתם של רבותינו הראשונים כמלאכים, יתחזק הילד וייתרפא".

ובאשר פתר בן היה, הרך הנימול התרפא וניצל בחסדי שמים, ואגב כן, משנכנס יין יצא סוד ונתגלה ליהודי צפת עוד מגדולתו של ה'בת עין', שגם שבשהיה מבושם כהוגן צלל לים התלמוד ועסק בתורה לשמה.

כי בן למדונו רבותינו צדיקי עולם, [עפימש"כ ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע בפרשתנו], שגם כאשר עוסק היהודי בעניינים גשמיים, באכילה ושתיה ושינה, אם כוונתו לשם שמים, הריהו כסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ולא רק שלא מתגשם, אדרבה, בכך מגלה הוא את הכל מסתתר בבריאה, כי אכן יש ה' במקום הזה, ומקדש את החומר עד שהופך כל העולם כולו לבית אלקים, וזה שער השמים.

***

מסופר על הרה"ק ה"צמח צדיק" מויז'ניץ זי"ע: שמדי חודש בחודשו היה נכנס אליו סוחר ואומר שנוסע הוא לכפר הסמוך, ובעזרת ה' רוצה להצליח שם ומבקש הוא את ברכת הרבי, ותמיד היה הרבי מברכו, והיה רואה הצלחה.

פעם אחת, הוא נכנס לרבי כשהוא מרוגש, ואמר שהנה יש לו בכפר ההוא הזדמנות לעיסקה מוצלחת מאד שיכול להרוויח עליה הון רב, ועליו רק לנסוע לשם כדי לקנות ולהביא את הסחורה, וציין לרבי שעיסקה כמו זו אינו זוכר אף פעם שהיה לו! ואף הוסיף והבטיח שיניח לפני הרבי מעשר מאותם הרווחים.

ומה תמה כאשר הרבי השיב שאינו מיעץ לו הפעם לנסוע לשם. הוא מגודל תשוקתו הוסיף להטעים בפני הרבי על גודל ההזדמנות שנקרתה לפניו והפציר בבקשת הסכמה על כך, ענה לו הרבי: אם כך, עשה מה שלבך חפץ.

הזדרז הסוחר לרתום את עגלתו, והחל לנסוע לכיוון הכפר ההוא. ויהי באמצע הדרך, נתקעה עגלתו ונתהפכה, ובניסי שמים נותר הוא בחיים כשהוא פצוע

וחבול.

לאחר תקופה כאשר התאושש והוקלו ממנו מעט מיסוריו, הגיע להיכנס לרבי ושאלתו בפיו: "אם ידע הרבי שכך יקרהו כפי שלא יעץ לו מתחילה לנסוע, מדוע לא אמר לו זאת באופן נחרץ בפעם השנית?"!

השיב לו הרבי: האמן לי שרוה"ק כלל לא היתה כאן, רק הסיבה שלא ייעצתיך לנסוע היא מכיוון וכל פעם שבאת להתברך, הקדמת ואמרת כי "בעזרת ה'" רצונך להצליח, ואילו בפעם הזאת לא שמעתך אומר זאת, ומשמע היה מדברך שהינך בטוח כי ההצלחה כבר בכיסך ולא חשבת שצריך הינך גם הפעם לעזרת שמים, ומכיוון שכן לא יכולתי ליעצך לגשת לעיסקה שכזו.

***

ברומניה שתחת השלטון הקומוניסטי הידוע לשמצה, גר יהודי ששמו ר' משה. ידוע שלפי כללי המשטר הקומוניסטי, אנשים לא ממש יכלו להתקיים. ההגבלות על אפשרויות הפרנסה היו פשוט בלתי נסבלות, וכמו רבים וטובים שלח ר' משה את ידו במלאכה שאינה חוקית.

בשלב מסוים עלו על כך השלטונות, ור' משה הבין שאם חיייו יקרים לו, עליו לברוח ולהסתתר. התחבא ר' משה בדירת מסתור, ומפעם לפעם החליף את מקום מחבואו. כך עברה עליו תקופה ארוכה, עד שביום מן הימים קיבל הודעה שהגיע לביתו מכתב, המאשר את בקשתו לקבלת אשרת יציאה מרומניה. ר' משה התכבד בזאת להגיע למשרד הפנים, ולסדר את הניירת.

ברגע הראשון שמח ר' משה, אך ברגע השני החל לחשוש שמא מדובר במלכודת. מי יודע, אולי קוראים לו כדי להניח אזיקים על ידיו ולהשליך אותו לכלא. הוא לא ידע להשית עצות בנפשו. כמה אפשר לברוח ולהתחבא, כשהוא מנותק ממשפחתו ונרדף על ידי השלטון?

בצר לו, החליט ללכת אל האדמו"ר ה"נועם אליעזר" מסקולען זי"ע. ביתו של הרבי היה תל תלפיות לכל

היהודים באזור, קרן אורה בתוך החשכה הקומוניסטית הנוראה. הרבי שמסר את נפשו למען כלל ישראל, בוודאי יוכל לתת לו עצה טובה ולהמשיך לו ישועה ממרום.

בא ר' משה לפני הרבי וסיפר לו את כל הקורות אותו. ענה לו הרבי: "אני לא יודע מה לענות לך. זאת שאלה קשה מאד."

למשמע התשובה בכה ר' משה ואמר, "רבי, חוס על נפשי, אני בצרה גדולה. מה אעשה?"
אמר לו הרבי: "אתה מבין בעצמך, שבדרך הטבע אין לך שום דרך להימלט. רק אם תאמין באמונה שלמה שרק הבורא יתברך יכול להציל אותך, ויהיה לך בטחון גמור שה' יעזור לך, תבוא הישועה."

אמר ר' משה, "אני מאמין באמונה שלמה!"

השיב לו הרבי: "לא מספיק לומר את זה. צריך להאמין באמת, בפנימיות הלב, ולשם כך הבה ונלמד ענייני בטחון."

שעה ארוכה ישב הרבי עם ר' משה ודיבר אתו מענייני אמונה ובטחון. בסוף אותה שעה אמר לו הרבי: "לך לשלום, ומחר בוא ונעסוק שוב בסוגיה". במשך כמה ימים ישב ר' משה אצל הרבי לשעה של לימוד וחיזוק. הרבי הרעף עליו טללי תחייה וחיזק אותו, עד שליבו היה שלם ובטוח שבאמת אין עוד מלבדו.

הנהגה זו היתה לפלא עצום, כי הרבי הרי היה עסוק עם ענייני הכלל במשך כל היום והלילה, ועם כל זה הוא מצא זמן לשבת עם יהודי וללמוד אתו ענייני אמונה. לא רק זה, אלא שר' משה היה מבוקש על ידי השלטונות, ואם היו מוצאים אותו אצל הרבי, הם היו אוסרים גם אותו. הרבי למד עם ר' משה מתוך סיכון עצמי ובמסירות נפש ממש.

בסיומה של 'תקופת ההכשרה' אמר לו הרבי: "עכשיו אתה יכול לנסוע, וה' יהיה בעזרך."

הנוהל היה, שמי שמקבל אישור שנשלח אליו בדואר, מגיע לנמל התעופה ביום המיועד להפלגה, ושם הוא מחכה שיקראו בשמו. ברגע שהוא מקבל את הניירות

המתאימים, הוא יכול לעלות לאנייה. ר' משה ובני משפחתו ארזו את כל החפצים שלהם ויצאו לנמל. הם ישבו באולם הנוסעים וחיכו שיקראו בשמם.

ישבו וישבו, ושמעו את שמותיהם של המאושרים אשר קבלו ניירות ואצו לאנייה. עברו שעה ועוד אחת, האולם הלך והתרוקן, בני ביתו של ר' משה היה לחוצים מאד, ורק הוא רגוע. ה' מנהל את העולם. הכול לטובה, אין עוד מלבדו.

האולם התרוקן לגמרי, האנייה עומדת להפליג ממש בדקות אלו, והנה נכנס קצין בכיר לתוך האולם ושאל את ר' משה: "מה אתם עושים כאן?" ר' משה אומר שהוא בא לקבל אשרת יציאה, כפי שהזמינו אותו. הקצין שואל עוד כמה שאלות, ובסיומן הוא נותן לו כמה ניירות.

ר' משה נרגש ממש, הוא ובני ביתו רצים בבהילות לאנייה, וברגע האחרון מספיקים לעלות עליה. הם זוכים לעלות לארץ ישראל ולהשתקע בה, ולגדל דורות ישרים.

מספר יהודי ממודיעין עלית: סבא שלי הוא ידיד של ר' משה מאותם ימים. באחת הפעמים שהוא הגיע לארץ, הוא ביקר בביתו של ידידו ר' משה. הם העלו זיכרונות, ואז אמר לו ר' משה: "בוא תראה דבר מעניין". הוא הוציא למול עיניו את הניירות שקיבל מהקצין הרומני, ואמר לו: "אחרי כמה ימים באנייה, עניין אותי לראות מה כתוב בניירות שקיבלתי. תראה, תראה מה כתוב פה!"

הסבא הסתכל ב'אשרת היציאה', ומול עיניו הנדהמות הזדקרה חותמת אדומה ובולטת לצד הוראה ברורה, כי על אדם זה חל איסור יציאה מהארץ!!! את הניירות האלו הוא הראה לשומרים. עם זה הוא יצא מגבולות המדינה שכל כך 'שמרה' עליו, וכך הוא בנה את חייו כאן, בארץ הקודש.

איך קרה דבר כזה? זאת לא שאלה, הוא הרי למד את סוגית הביטחון עם הרבי מסקולען זי"ע...

ידידי חביבי

**בהתקרב ימי החנוכה והדלקת הנרות
כמה צריכים להלל ולהודות
על כל אשר נעשה עמנו כל הטובות
על לשעבר, על ההוה, ועל העתיד לבוא,
נזכה לשמחות ישועות ונחמות
פרנסה בריוח שלימות הבריאות ובשורות
טובות!**

ידידכם אוהבכם